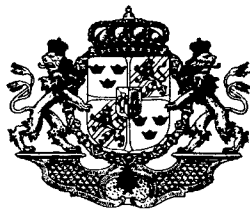


SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD



SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1915

AV

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1917

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

163394

## INLEDNING

### TILL

**Sinnessjukvården i riket / Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).  
Täckningsår: 1911-1939.  
1911-1939 med innehållsförteckning på franska. - 1914-1920 med fransk parallelltitel: Soins médicaux aux aliénés en Suède, 1921-1939: Soins médicaux aux aliénés en Suède.**

#### **Föregångare:**

Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2, Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm : Norstedt, 1862-1910.

Täckningsår: 1861-1910.

Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes 1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående sinnessjukvården i riket året 1901

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

#### **Efterföljare:**

Ingår fr.o.m. 1940 i:

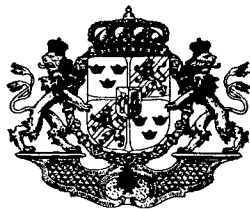
Allmän hälso- och sjukvård / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1913-1982. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1979.

Sinnessjukvården i riket. År 1915. – (Sveriges officiella statistik).  
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD



SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1915

AV

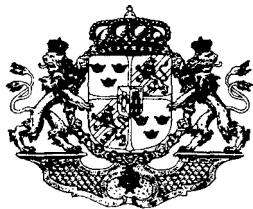
KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1917

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

163394

STATISTIQUE OFFICIELLE DE LA SUÈDE



SOINS MÉDICALES AUX  
ALIENÉS EN SUÈDE

EN

1915

PAR

LE CONSEIL SUPÉRIEUR  
DE L'ADMINISTRATION MÉDICALE DE L'ÉTAT



## Innehållsförteckning.

I. Av Kungl. Maj:t och riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård . . . . .	sid. 3.
II. Anstalter för sinnessjuka . . . . .	» 4.
a) Statens hospital och asylor . . . . .	» 4.
1. Byggnader . . . . .	» 4.
2. Utrymme . . . . .	» 7.
3. Mathållning och utspisning . . . . .	» 8.
4. Tjänstemän och betjäning . . . . .	» 10.
5. De sjukas sysselsättning och förströelser . . . . .	» 11.
6. Sjukvård . . . . .	» 11.
b) Landstingens och vissa städers upptagningsanstalter . . . . .	» 15.
c) Enskilda anstalter . . . . .	» 16.
III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket . . . . .	» 18.
Skyddsföreningen för sinnessjuka . . . . .	» 18.
Kurators för de sinnessjuka årsberättelse . . . . .	» 18.

### I. Tabeller.

Tab. 1. Sammanställning av uppgifterna från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående intagna och avförda samt den 31 december befintliga patienter . . . . .	sid. 23.
» 2. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna . . . . .	» 24.
» 3. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder . . . . .	» 25.
» 4. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall . . . . .	» 25.
» 5. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott . . . . .	» 26.
» 6. Översikt över de orsaker, under vilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna . . . . .	» 27.
» 7. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke . . . . .	» 28.
» 8. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort . . . . .	» 29.
» 9. Översikt över tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna . . . . .	» 29.
» 10. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka tillfrisknade . . . . .	» 30.

Tab. 11. Översikt över dödsorsaker bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna . . . . .	sid. 31.
> 12. Översikt över tillfälliga sjukdomar bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade . . . . .	> 32.
> 13. Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka . . . . .	> 33.
A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.	
B. Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.	
> 14. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av dementia paralytica lidande . . . . .	> 34.
> 15. Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående antal sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden . . . . .	> 35.
> 16. Översikt över de vid offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjäning . . . . .	> 36.
> 17. Sammandrag av redovisning över anslaget till hospitals underhåll . . . . .	> 37.
> 18. Inkomster för hospitals underhåll . . . . .	> 38.
> 19. Utgifter för hospitals underhåll . . . . .	> 38.
> 20. Sammandrag av kyrkoherdarnes och hälsovårdsnämndernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket . . . . .	> 40.
II. <i>Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet</i> . . . . .	> 42.

## Table des matières.

I. Mesures d'une certaine importance décrétées par le Gouvernement et la Diète, page	3.
II. Etablissements d'aliénés . . . . .	> 4.
a) Hôpitaux d'aliénés et Asyls de l'Etat . . . . .	> 4.
1. Edifices . . . . .	> 4.
2. Espace . . . . .	> 7.
3. Nourriture . . . . .	> 8.
4. Employés et service intérieur . . . . .	> 10.
5. Occupation et récréation des malades . . . . .	> 11.
6. Soins aux malades . . . . .	> 11.
b) Etablissements de refuge des Conseils généraux et ceux de certaines villes . . . . .	> 15.
c) Etablissements privés . . . . .	> 16.
III. Nombre des personnes en Suède atteintes d'aliénation mentale et d'idiotisme	
La Société protectrice des aliénés . . . . .	> 18.
Rapport de la curatrice des aliénés . . . . .	> 18.

## I. Tableaux. (Note. m. = hommes; kv. = femmes; sa = somme.)

Tabl. 1. Rapport des hôpitaux publics indépendants d'aliénés des malades admis, renvoyés et restants le 31 décembre . . . . .	page 23.
<i>Col. 1. Hôpitaux, asyles ou refuges d'aliénés. Col. 2. Malades admis, les aliénés transférés des autres hôpitaux publics indépendants non compris. Col. 3. Malades admis, non soignés à d'autres hôpitaux publics indépendants d'aliénés. Col. 4. Transferts des autres hôpitaux publics indépendants d'aliénés. Col. 5—10. Renvoyés: Col. 5. guéris; Col. 6. en état amélioré; Col. 7. non guéris; Col. 8. à d'autres hôpitaux d'aliénés de l'Etat; Col. 9. Décédés; Col. 10. non malades à l'admission. Col. 11. Malades restants le 31 déc. Col. 12. Nombre d'expectants le 31 déc.</i>	
2. Aperçu des malades admis, guéris, décédés et restants à la fin de l'année aux dits hôpitaux, distribués après les formes de la maladie . . . . .	24.
<i>Col. 2, 3. Voir Tabl. 1, col. 2 et 3. Col. 4. Guéris. Col. 5. Décédés. Col. 6. Restants le 31 déc.</i>	
3. Aperçu des malades admis, guéris et décédés aux dits hôpitaux, distribués après le sexe et l'âge . . . . .	25.
<i>Col. 1. Voir Tabl. 2, col. 2—5. Col. 13. Inconnu. Col. 14. Total. Col. 15. Totaux. — Alinéa 1. De 15 jusqu'à 20 ans. Alinéa 2. Voir Tabl. 1, col. 2.</i>	
4. Aperçu des malades admis aux dits hôpitaux, placés après l'état civil, la durée de la maladie avant l'admission à l'hôpital et le nombre des crises antérieures . . . . .	25.
<i>Alinéas 4 et 5. Excl. les imbéciles et les idiots, ainsi que ceux, qui n'étaient pas malades à l'admission; voir aussi Tabl. 1, col. 2. et 3. resp.</i>	
5. Aperçu des malades admis pour la 1 <sup>re</sup> fois aux dits hôpitaux, placés après la forme de la maladie et après l'âge à l'éclat de la maladie . . . . .	26.
<i>Col. 12. Au-dessus de 70 ans. Col. 13—15. Voir Tabl. 3, col. 13—15.</i>	
6. Aperçu des causes de la maladie sous lesquelles elle pourrait avoir son origine . . . . .	27.
<i>Col. 1. Causes. Col. 2, 3. Voir Tabl. 1, col. 2, 3. — Distribution par sexe.</i>	
7. Aperçu des malades admis pour la 1 <sup>re</sup> fois aux dits hôpitaux, placés après la position sociale et la profession . . . . .	28.
<i>Col. 1. I. Agriculture, pêche, etc. — II. Industrie et métiers. — III. Commerce et communication. — IV. Fonctions et, emplois publics ainsi que lettres. — V. Autres. — VI. Métiers non fixes ou inconnus.</i>	
8. Aperçu des malades admis pour la 1 <sup>re</sup> fois aux dits hôpitaux, placés après le lieu d'origine . . . . .	29.
<i>Col. 2. Campagne. Col. 3. Villes. Col. 4. Total. Col. 5. Malades admis sur 100 000 de la population moyenne.</i>	
9. Le pourcentage des guéris parmi les malades admis aux dits hôpitaux pendant ces 10 années dernières . . . . .	29.
<i>Col. 1. Numéro de l'année d'admission. Col. 2. Année. Col. 3. Admis, les aliénés transférés des autres hôpitaux non compris. Col. 4. Ceux, qui lors de l'admission sont à compter comme incurables. Col. 5. Guéris pendant une de ces 10 années. Col. 6. Pourcent de guérisons des admis compris dans la col. 3. Col. 7. Idem, déduction faite de ceux compris dans la col. 4.</i>	
10. Aperçu des malades guéris aux dits hôpitaux . . . . .	30.
<i>Col. 2—6. Séjour à l'hôpital. Col. 7—12. Durée de la maladie à partir de son début. Col. 13. Inconnu. Col. 14. Total, hommes et femmes. Col. 15. Totaux.</i>	
11. Aperçu des causes de décès des malades admis aux dits hôpitaux . . . . .	31.
12. Aperçu des maladies occasionnelles parmi les malades soignés aux dits hôpitaux . . . . .	32.

Tabl. 13.	Malades criminels aux dits hôpitaux . . . . .	page 33.
	A. Nombre de jours d'entretien ainsi que le nombre des malades restant à la fin de l'année.	
	Col. 2. Jours d'entretien. Col. 3. Moyennes des soignés par jour.	
	Col. 4. Restants le 31 déc. H., F., Total.	
	B. Admis et renvoyés dans toutes les institutions pendant l'année.	
	Col. 2. Comptés comme fous. Col. 3. Prisonniers aux travaux forcés.	
	Col. 4. Prévenus. Col. 5. Cas d'observation.	
14.	Aperçu des malades admis aux dits hôpitaux et décédés souffrant de démence paralytique . . . . .	34.
	Col. 1—3. Admis: Col. 1. Voir Tabl. 7, col. 1. Col. 2. Exerçant un métier. Col. 3. Membres de famille. Col. 4—10. Décédés: Col. 4. Age lors du décès. Col. 5—10. Durée de la maladie à partir de son éclat. — Admis: Etat civil; lieu de domicile; cause probable de la maladie.	
15.	Rapport des dits hôpitaux sur le nombre des lits, des jours d'entretien, le nombre moyen des malades soignés dans les diverses classes de payment, frais d'entretien et dépenses totales . . . . .	35.
	Col. 2. Nombre des lits à la fin de l'année: aux hôpitaux de l'Etat, aux refuges des Conseils généraux et chez les communes. Col. 3. Jours d'en- retien sur idem. Col. 4. Moyennes des soignés sur idem. Col. 5. Dépenses pour la nourriture des malades: totales, par jour d'entretien. Col. 6. Dé- penses totales pour les soins aux malades: dépense totale, dépense moy- enne par malade et jour, dépense par malade et an.	
16.	Aperçu des employés pour le service hospitalier proprement dit dans ces hôpitaux . . . . .	36.
	Col. 2. Médecins. Col. 3. Personnel de surveillance. Col. 4. Garde- malades. Col. 5. Le nombre moyen des places occupées. Col. 6. Nombre des malades gardés par chaque infirmier.	
17.	Relevé du Rapport concernant les sommes accordées au service hospi- talier . . . . .	37.
18.	Recettes d'entretien des hôpitaux . . . . .	38.
19.	Dépenses d'entretien des hôpitaux . . . . .	38.
20.	Relevé des rapports du clergé et des Commissions municipales de santé concernant les aliénés et les idiots en Suède . . . . .	40.
II.	Rapport de l'Inspecteur général des soins des aliénés sur son activité .	42.



Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Civilepartementet.

Kungl. medicinalstyrelsen får härmed jämlikt 13 § uti den för styrelsen gällande instruktion överlämna berättelse angående *sinnessjukvården* i riket för år 1915. Till en början lämnar styrelsen en översikt över de av Kungl. Maj:t och riksdagen härutinnan beslutade viktigare åtgärder. Berättelsen omfattar därefter redogörelse för statens hospital och asylor, landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka samt enskilda anstalter. Vidare meddelas en redogörelse över antalet i riket befintliga sinnessjuka och idioter samt för skyddsföreningen för sinnessjuka. Slutligen lämnas ett meddelande angående kurators för de sinnessjuka verksamhet. Berättelsen åtföljes dels av tabellariska översikter angående sjukvården å anstalter och därmed sammanhängande förhållanden samt rörande inkomster och utgifter för hospitalens underhåll, dels av sammandrag av 1915 års redovisning över till hospitalsväsendet anslagna medel ävensom av kyrkoherdarnas uppgifter om sinnessjuka och idioter. De tabellariska översikterna angående sjukvården omfatta även verksamheten vid vissa större, landsting eller större städer tillhörande upptagningsanstalter, nämligen länsavdel-

ningarna vid rikets hospital, sjukhuset vid Långbro samt upptagningsanstalterna vid Ulvsunda, i Hälsingborg och i Norrköping. Slutligen följer överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse för år 1915.

B. BUHRE

RICHARD STENBECK

*Karl Leijer.*

Stockholm den 23 december 1916.

## I. Av Kungl. Maj:t och riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård.

Sedan medicinalstyrelsen till Kungl. Maj:ts prövning överlämnat ett av den enl. nådigt brev den 29 juni 1912 tillsatta kommissionen avgivet förslag om förläggande å *Pålsjö gård invid Hälsingborg* av ett hospital för 800 sjuka, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 26 februari 1915 — med anledning av vad riksdagen i skrivelse den 13 juni 1913 anfört beträffande byggnads-sättet för nu ifrågasvarande hospital — uppdragit åt medicinalstyrelsen att med biträde, där så erfordrades, av särskilt sakkunniga verkställa utredning, huruvida genom anordnande av den ifrågasatta nya sinnessjukanstalten för ett större antal patienter än det förut angivna av 800 byggnads- och drift-kostnader för vårdplats skulle kunna nedbringas, i vilket avseende medicinalstyrelsen hade att särskilt taga under övervägande lämpligheten av att vid den nya anstalten uppföra sjukvårdspaviljonger i tre våningar ävensom undersöka, huru förhållandena gestaltade sig vid utländska sinnessjukanstalter med betydligt större antal patienter än nyss nämnts.

Genom nådigt brev den 24 april 1915 har Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att vidtaga åtgärder för anordnande av *elektrisk belysningsanläggning inom de till Vadstena hospital och asyl hörande klosterbyggnaderna* i huvudsaklig överensstämmelse med uppgjorda ritningar, tillkommande det överintendentsämbetet att, efter samråd med riksantikvarien, kontrollera ut-förandet av anordningarna i de delar, som röra det gamla nunneklostret. För ändamålet anvisade Kungl. Maj:t 3 500 kronor av förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Genom nådigt brev den 3 juni 1915 har Kungl. Maj:t efter av överintendents-ämbetet avgivet underdånigt utlåtande uppdragit åt medicinalstyrelsen att gå i författning om vidtagandet av vissa ändringsarbeten inom *allmänna avdelningen för män vid Vadstena hospital och asyl* i enlighet med uppgjorda ritningar och kostnadsförslag. För ändamålet anvisade Kungl. Maj:t högst 41 600 kronor av förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Genom nådigt brev den 18 juni 1915 har Kungl. Maj:t medgivit, att vid *Vadstena hospital och asyl* må anställas ytterligare en biträdande läkare.

Genom nådigt brev den 18 juni 1915 har Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att för *Östersunds hospitals* räkning inköpa inägorna till <sup>165/975</sup> mantal *Mjälle* n:r 1 litt. Ba i Frösö socken. För ändamålet anvisade

Kungl. Maj:t ett belopp av 21 300 att utgå av sjätte huvudtitelns allmänna besparingar.

Sedan stärbhusdelägarna efter *sekreteraren i marinförvaltningen Lorentz Kruse* till direktionen för Växjö hospital anmält, att de ämnade, i enlighet med den avlidnes i livstiden uttryckta önskan, överlämna såsom gåva till Växjö hospital ett belopp av 5 000 kronor för att bilda en fond, som skulle förvaltas av direktionen för hospitalet under någon benämning, varinginge namnet å den avlidne, och av vilken fond den årliga räntan skulle användas till beredande av trevnad eller förströelse för å hospitalet intagna patienter, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 29 oktober 1915 förordnat, att ifrågavarande donerade belopp må under benämning av Lorentz Kruses donationsfond emottagas av direktionen för Växjö hospital.

Genom nådigt brev den 1 oktober 1915 har Kungl. Maj:t på därom hos medicinalstyrelsen gjord ansökan meddelat *Caroline Lennwall* tillstånd att efter hennes avlidna moder, *Elise Lennwall*, övertaga den å landstället *Katrinelund* invid Malmö inrättade enskilda vårdanstalten för sinnessjuka kvinnor, vilken anstalt genom arv tillfallit sökanden.

## II. Anstalter för sinnessjuka.

### a) Statens hospital och asyler.

#### 1. Byggnader.

*Stockholms hospital.* De under föregående år påbörjade nybyggnaderna av ekonomihus, boställslägenheter för gift betjäning och bostadshus för överläkaren hava under året fullbordats och efter skedd avsyning tagits i bruk. Det gamla köket och den vid sjön belägna föräldrade tvättinrättningen hava utrymmts, och äro kök och tvätt numera inrymda i den centralt belägna ekonomibygnaden. Med avseende på köket ha anordningarna redan efter inflyttningen visat sig fungera till belåtenhet, medan däremot den nya tvättinrättningen på grund av brister och ofullkomligheter i diverse maskindetaljer givit anledning till ojämnheter och hinder i arbetet.

De nya betjäningbostäderna hava av de gifta och familjeförsörjande sjukskötarna tagits i bruk, och allmän belåtenhet har varit rådande bland den personal, som på detta sätt kommit i åtnjutande av familjebostad. Även överläkarens bostad blev inom den kontrakterade tiden färdig att tagas i bruk, så att överläkaren kunde dit inflytta under augusti månad.

Sedan den gamla överläkarbostaden sålunda blivit ledig, företogs omedelbart den efter förslag av medicinalstyrelsens arkitekt utarbetade ändringen av sagda bostad till tvenne boställsvåningar för hospitalsläkaren och biträdande läkaren. Även dessa ändringsarbeten medhunnos under hösten, så att vederbörande läkare mot slutet av året kunde i respektive våningar inflytta.

*Uppsala hospital och asyl.* Under året har ombyggnaden av administrationshuset fortgått så långt, att överläkarexpeditionen och kontorsavdelningen kunnat tagas i bruk, och beteckna dessa lokaler ett mycket stort steg framåt i fråga om ändamålsenlighet och utrymme.

En tvättstuga för personalen i boställshusen å kronoparken Åsen närmade sig vid årets slut sin fullbordan.

Ringledning har anordnats från samtliga vaksalar å hospitalets mansavdelning till ett centralt beläget skötarrum, där ständigt två skötare äro tillstädes såsom reserver i händelse av behov av tillökning av nattskötarpersonalens krafter.

*Vadstena hospital och asyl.* En mindre trädgårdspaviljong är uppförd å kvinnoavdelningen, och kring denna har från B-parken avstängts med ett vanligt staket en större promenadgård för lugna patienter. Nytt staket är uppsatt kring parken och trädgården å kvinnoavdelningen samt kring pudrett- och halmladan. Pålgård är anordnad kring vattenintaget i sjön till förekommande av issörpling. Sedan anslag genom ovan nämnda nådiga brev den 24 april 1915, såsom ovan sagts, beviljats för anordnande av elektrisk belysning i klosterbyggnaden, har detta arbete under året utförts.

Sedan genom nådigt brev den 3 juni, såsom ovan sagts, anslag beviljats för vissa ändringsarbeten inom allmänna avdelningen för män, har detta arbete under året påbörjats.

*Växjö hospital.* Sedan den för utredning angående utvidgning av Växjö hospital tillsatta kommittén under 1914 till medicinalstyrelsen avgivit utlåtande angående inköp av egendomen Kampen, har styrelsen den 15 december 1915 till Kungl. Maj:t överlämnat detta utlåtande.

*Västerviks hospital.* Det under slutet av föregående år påbörjade svinstallet har avsynats och tagits i bruk. Av medicinalstyrelsens arkitekt uppgjorda ritningar och förslag till tvenne nya paviljonger för oroliga sjuka hava granskats och godkänts samt av medicinalstyrelsen översänts till Kungl. Maj:t, som återvisat ärendet till ny behandling i och för nedbringandet av kostnaderna per sjukplats.

*Lunds hospital och asyl.* Plåttaken med tillhörande stuprännor hava undergått behövlig reparation. Kakelugnsreparationerna hava under året uppgått till kr. 1010. I vedskjulet har uppsatts ny cirkelsåg jämte vedklyvningsmaskin, vilka drivas av elektriska motorer. I snickarverkstaden ha tillkommit 4 träbearbetningsmaskiner med smärgelställ och 5 elektromotorer för maskinernas drift.

*Vänersborgs hospital och asyl.* Påbyggnaden av tvätthuset med en matsalvåning för sjukvårdsbetjäningen har fullbordats och matsalarna tagits i

bruk. Synnerligen ändamålsenliga och hemtrevliga matsalsutrymmen hava härmed erhållits. Ett rymligt skjul för virkesförråd och bodutrymmen för snickare- och målareverkstäderna hava uppförts. I stora tvätten har ångmaskinen utbytt mot en elektrisk motor. Ett nytt bostadshus har byggts vid torpet Juta. De tre av riksdagen beviljade fyra-familjshusen för gifta skötare hava fullbordats och tagits i bruk.

*Kristinehamns hospital.* En ny avdelning för permanent övervakning av oroliga och osnygga kvinnliga patienter har under året erhållits genom sammanslagning av de rum inom avdelningarna 8 och 9, som tidigare använts för enbar nattövervakning av dylika sjuka. Genom denna ändring hava tvenne stora fördelar vunnits. Dels har det blivit möjligt att högst väsentligt avlasta de oroliga övervakningsavdelningarna 11, 12 och 13 — den nya övervakningen har plats för 34 patienter —, dels har på grund av denna övervaknings inrättande antalet av de sjuka inom avdelningarna 8 och 9, vilka vistas uppe på dagrum, minskats till hälften av det förutvarande, vilket i sin ordning gjort, att avdelning 9:s dagrum och matsal ej längre behöva användas som sådana utan kunnat tagas i bruk som lokaler för vävning. Den förutvarande vävsalen har i stället kunnat läggas till den gamla salsalen, med vilken den står i omedelbar förbindelse. Utrymmet för såväl sömnad som vävning har därigenom fördubblats, vadan den nybyggnad för kvinnliga arbetsalor, som förut påtänkts, numera är överflödig.

På hospitalets manssida har oroliga övervakningsavdelningen 12 utökats därigenom, att dörr upptagits mellan dess näst största vaksal och ett bredvid liggande sovrum för 7 patienter. Ett betjäningsrum på avdelning 3, som visat sig obehövt, har satts i förbindelse med hospitalskontorets lokaler och inretts till arbetsrum för maskinskriverskan.

Av de tre under år 1914 borrhade bergvattensbrunnarna har en försetts med pumpmaskineri och överbyggnad av tegel. Maskineriet har alltsedan igångsättningen den 20 maj 1915 arbetat dag och natt med avbrott endast för några reparationer och uppfordrat omkring 6 400 liter vatten i timmen. Det uppumpade vattnet ledes tills vidare in i anstaltens gamla samlingsbrunn och uppblandas där med filtervattnet. Vattenståndet i de båda ännu ej monterade bergbrunnarna har hela den tid, pumpmaskineriet varit i gång, underkastats täta, noggranna observationer, och ehuru dessa brunnar tydligt stå i förbindelse med den monterade, har likväl deras vattennivå under pumpningen sjunkit så obetydligt, att man med största sannolikhet torde ur dem kunna erhålla det tillskott i vattenmängd, som behöves, för att anstaltens ler- och humusblandade filtervatten skall bliva umbärligt.

Arbetet med uppförandet av tre bostadshus för gift betjäning, vart och ett avsett för fyra familjer, hade vid årsskiftet fortskridit så långt, att alla tre husen voro under tak.

*Östersunds hospital.* Samtliga byggnader avsynades den 29 och 30 januari 1915 med undantag av de båda asylpaviljongerna, vilka avsynades den 3 juli samma år.

*Piteå hospital och asyl.* I båda D-avdelningarna har å övre botten en sköljbassäng av emaljerat gjutjärn insatts. Skjul hava uppförts dels å hospitalets mosse för förvaring av hässjevirke, dels i kolgården för förvaring av träkol. Diverse byggnader hava rödfärgats och åtskilliga plåttak strukits.

Angående de kostnader för underhåll och förbättringar av byggnader och gårdar, vilka bestritts av respektive direktioner, hänvisas till Tab. 19 i tabellavdelningen.

Medicinalstyrelsen har under år 1915 avslutat kontrakt med nedanstående firmor om nyanläggningar och väsentliga reparationer vid statens hospital:

	Kronor.
1) Ingenjörfirman Adolph von Brömssen, Stockholm, ang. leverans av två elektriska hissar vid Stockholms hospital . . . . .	6 275
2) Aktiebolaget Vapor, Stockholm, ang. leverans av köks- och tvättapparater vid Stockholms hospital . . . . .	29 600
3) Byggnadsingenjören Gustaf Robb, Stockholm, ang. ändringsarbeten i avd. 4 och 5 samt inom forna gamla överläkarbostaden vid Stockholms hospital . . . . .	25 182
4) Byggmästaren Axel Engström, St. Essingen, ang. uppförande av tre bostadshus för betjäning vid Kristinehamns hospital . . . . .	52 800
5) Byggmästarfirman Göransson & Nilson, Lund, ang. uppförande av tre bostadshus av sten för betjäning vid Lunds hospital och asyl . . . . .	71 910
6) Ingenjören Gid. Ericsson, Stockholm, ang. uppförande av ett bostadshus för läkare vid Vänersborgs hospital och asyl . . . . .	23 000
7) Värmeledningsentreprenören C. E. Hedberg, Djurholm, ang. värmeledningsanläggning i bostadshus för läkare vid Vänersborgs hospital och asyl . . . . .	2 300
8) Vattenledningsentreprenören P. A. Sjögren, Stockholm, ang. sanitära anordningar vid Stockholms hospital . . . . .	8 350
9) Byggnadsingenjören Robert Gerlofson, Stockholm, ang. grundläggning och sockelsättning vid Strängnäs hospital . . . . .	419 770

## 2. Utrymme.

Platsantalet har under året undergått följande förändringar.

Vid Uppsala hospital och asyl har familjevården för 18 kvinnliga sjuka upphört; lägenheterna hava i stället apterats till familjebostäder för gifta skötare.

Å Göteborgs hospital hava 12 platser, som ursprungligen avsetts för familjevård, men som därför aldrig tagits i bruk, indragits; bostäderna äro nu inredda för gift betjäning.

Fördelningen av sjukplatser inom de olika anstalterna vid redovisningsårets slut angives i tabellen å sida 8.

A n s t a l t .	I klass		Allmän klass		Landstings, resp. stads, klass		Summa
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Stockholms hospital . . . . .	10	10	115	120	—	—	255
Uppsala » och asyl . . . . .	30	—	630	562	12	12	1 246
Nyköpings » . . . . .	—	—	107	79	10	10	206
Vadstena » och asyl . . . . .	13	13	400	374	—	—	800
Växjö » . . . . .	5	5	120	120	20	20	290
» » krim:avd. . . . .	—	—	100	—	—	—	100
Västerviks » . . . . .	—	—	415	385	15	15	830
Visby » . . . . .	—	—	21	42	—	—	63
Lund » och asyl . . . . .	15	15	587	587	14	14	1 232
Malmö asyl . . . . .	—	—	48	76	—	—	124
Göteborgs hospital . . . . .	25	25	121	109	41	34	355
Vänersborgs » och asyl . . . . .	—	—	520	530	15	15	1 080
Kristinehamns » . . . . .	—	—	380	400	10	10	800
Säters » . . . . .	—	—	410	390	20	10	830
Härnösands » . . . . .	—	—	130	115	12	12	269
Östersunds » . . . . .	—	—	295	265	—	—	560
Piteå » och asyl . . . . .	—	—	204	166	—	—	370
Summa	98	68	4 603	4 320	169	152	9 410
	166		8 923		321		
	9 089						

Antalet expektanter vid årets slut uppgick till 3 100 mot 3 293 vid förra årets slut.

Om beläggningen av sjuka vid Stockholms hospital anför överläkaren följande:

»Med samma fördelning av upptagningskyldigheten mellan stadens sjuksjukhus och Stockholms hospital som under förra året har mottagandet härstädes av akuta fall under alla årstider pågått. Någon svårighet att bereda plats för de oftast genom polisens försorg inremitterade har i allmänhet icke funnits, enär som förut evakuering i god tid av visst antal patienter till stadens anstalter företagits. Som förut har det erhållna patientmaterialet för undervisningen varit till mycken vinst.»

### 3. Mathållning och utspisning.

På grund av världskriget hava betydande svårigheter uppstått vid anskaffandet av proviant och andra förnödenheter. Ofta har det visat sig omöjligt att erhålla leverantörer, i följd varav livsmedel ej sällan måst in-



köpas under hand, och i utspisningen hava största möjliga förenklingar och inskränkningar vidtagits.

Överläkaren vid Uppsala hospital och asyl meddelar, att en del smärre förändringar i utspisningen företagits huvudsakligen beträffande personalens aftonmåltider. Stor tillfredsställelse har det mot slutet av året genomförda lossandet på kosttvånget för den gifta personalen medfört. I början av året började den av sysslomannen utarbetade nya matsedeln för 1:a klassens kost att tillämpas, och synes i allmänhet den nya spisordningen hava mottagits med belåtenhet.

Överläkaren vid Vadstena hospital och asyl anför:

»I utspisningen har den största sparsamhet iakttagits, dyrare varor hava utbytts mot billigare, i den mån det var görligt, och trädgårdens produkter hava utnyttjats i största möjliga utsträckning.»

Angående utspisningen vid Västerviks hospital meddelar överläkaren bl. a.:

»Redan under månaderna före världskrigets utbrott hade jag kontrollerat matavfallet och de matrester (särskilt bröd och margarin), som inom avdelningarna kunde reserveras till följande dag, och hade jag kommit till den åsikten, att vissa inskränkningar kunde göras. Sådana gjordes ock omedelbart efter krigsutbrottet, och bestodo de huvudsakligen i följande åtgärder: 40 normalportioner indrogos å sjukavdelningarna, 2 för funktionärerna, margarinportionen minskades med 5 gram per dag för såväl patienter som betjäning och funktionärer, vetemjölet till frukostvällingen samt till såser minskades med 5 gram, gula ärter minskades med 15 gram till 105 gram, risgryn till välling och »äppelris», mannagryn i vällingen (2 gånger i veckan), maccaroni, farinsocker i frukt- och sagosoppa samt torkade äpplen minskades alla med 5 gram. Bruna bönor försvunno från matsedeln och ersattes med gröna ärter. Havregryn ha utspisats endast i ett fåtal fall som extra portion.»

Överläkaren vid Göteborgs hospital anför:

»På grund av kristiden har en del förändringar och indragningar i utspisningen vidtagits, varigenom matavfallet minskats till 1·50 å 1·75 hl. per dag mot förut ca 3 hl.»

Från Vänersborgs hospital och asyl anför överläkaren:

»Svårigheterna att erhålla matvaror på leverans, ständiga omkastningar i matordningen för att ställa utspisningen så ekonomiskt som för tillfället möjligt, talrika upphandlingar etc. hava medfört en stor arbetsökning i förvaltningen. Avsevärda besparingar hava gjorts genom möjligheten att upplägga proviantförråd i den nya magasinbyggnaden.»

Beträffande mathållningen vid Kristinehamns hospital meddelar överläkaren bl. a. följande:

»Matvaruleveranserna hava under året i allmänhet blivit på ett tillfredsställande sätt fullgjorda utom mjölkleveransen under månaderna maj—december. Än har den levererade mjölken varit sur, än har leveransen helt och hållet uteblivit. I följd härav har mjölk oupphörligt måst uppköpas på leverantörens bekostnad.

På grund av den stora prisstegringen å livsmedel har det i utgiftsstaten upptagna portionspriset för funktionärer, betjäning och patienter i trots av att alla möjliga inskränkningar i utspisningen vidtagits måst avsevärt överskridas.»

Med anledning därav, att för år 1915 anbud å proviant gällande för leverans för hela året icke kunde erhållas, lades till grund vid bestämmandet av portionspriset det för 1914 gällande, ökat med 10 %.

På denna grund hava de tabellariska uppgifter å portionspris samt å leveranspris å mjölk, fläsk och kött, vilka ingått i föregående årsberättelser, i denna årsberättelse uteslutits.

#### 4. Tjänstemän och betjäning.

Svårigheterna att erhålla läkarkrafter vid hospitalen hava alltså varit lika stora. Så hava t. ex. till de två biträdande läkartjänsterna vid det nyöppnade Östersunds hospital under hela året ingen sökande anmält sig, trots att ifrågavarande tjänster varit ledigförklarade vid tre särskilda tillfällen.

På grund härav har medicinalstyrelsen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om förhöjt arvode åt vikarier å läkartjänster vid statens hospital och asylor.

I cirkulärskrivelse den 26 oktober 1915 har medicinalstyrelsen med hänsyn till den genom kriget uppkomna dyrtiden beviljat ett kontant avlöningstillägg av 7 kronor 50 öre för månad till ogift befattningshavare inom sjukvårds- eller ekonomipersonalen, vilken är familjeförsörjare i den mening, att han eller hon har anhörig, som för sitt uppehälle är uteslutande hänvisad till underhåll av befattningshavaren.

Likaledes har styrelsen den 18 december 1915 förordnat, att gift skötare, som icke erhåller kontant ersättning för kost, må av överläkaren medgivas rätt att intaga en eller högst två måltider dagligen i hemmet och att här för bekomma ersättning med 25 öre för frukost, 50 öre för middag och 25 öre för kvällsmål. Sådan rätt må dock icke medgivas för kortare tid än en månad i sänder.

För gift skötare, som icke erhåller kontant ersättning för kost, har ock medgivits rätt att för hel fridag i stället för kost in natura erhålla kostersättning med en krona för dag.

## 5. De sjukas sysselsättning och förströelser.

Vid statsanstalterna hava under året utförts inalles 994 147 *dagsverken*. Med beräkning av 300 arbetsdagar för året och 9 134 i medeltal vårdade per dag (Tab. 15) befinnas i genomsnitt 36·2 % av patienterna varit sysselsatta med arbete. Vid de olika anstalterna har antalet arbetande patienter, uttryckt i procent, varit följande: Stockholm 26·4 %, Uppsala 44·3 %, Nyköping 39·2 %, Vadstena 46·2 %, Växjö 26·9 %, Västervik 32 %, Visby 50 %, Malmö 47·9 %, Lund 13·8 %, Göteborg 25·8 %, Vänersborg 48·4 %, Kristinehamn 33·5 %, Säter 38·9 %, Härnösand 46·4 %, Östersund 42·2 %, Piteå 34·3 %.

Beträffande de sjukas *förströelser* anför överläkaren vid Växjö hospital följande.

Konserter ha givits av hospitalets blandade sångkör, av kvinnliga personalens sångkör, av sångerskor (amatörer) samt av hospitalets egen mässingssextett, som även å större högtidsdagar givit friluftskonserter samt året om biträtt vid danstillställningar o. d. Grammofonunderhållningar förekomma ofta å de olika avdelningarna.

Bland hållna föredrag må nämnas: Friherrinnan Ellen Palmstierna: »Intryck från Fredskongressen i Haag 1915», Fru Manja Lindell: »Skildringar från Japan» (med kolorerade skioptikonbilder) och Fröken Sigrid Heurlin: »Roms katakomber».

Dessutom har under året uppförts ett sagospel av Topelius och ett amatörspex.

I övrigt hava sedvanliga efter årstiden avpassade nöjen i riklig mån förekommit såsom danstillställningar — om sommaren reguliärt ett par gånger i veckan — å dansbanan — croquet- och tennisspel, fiske, roddturer, kafferep i det gröna, skridsko- och kälkbacksåkning o. s. v.

Överläkaren vid Västerviks hospital meddelar i detta avseende följande:

»Av förströelser må nämnas, förutom de sedvanliga månadsfesterna å festsalen och sommartiden på och vid dansbanan, slädparti, parkkonsert av Kungsholms ungdomsklubbs musikkår, sång av Luttemanska kvartetten, utfärd med ångaren Gamleby i Västerviks skärgård, åhörandet av »Bygdemålsberättelser» och musik av An'ers An'ersa från Hultet; därjämte ha en del patienter närvarit vid de populära föreläsningarna för personalen.»

## 6. Sjukvård.

Av under årets lopp i de å bifogade tabeller upptagna sjukhusen *intagna* sjuka hava 80·7 % förut ej vårdats å anstalt. (Tab. 1.)

Av intagna med undantag av från annan anstalt överförda samt sinnesslöa och sinnessvaga hava 80·4 % för *första gången* angripits av sinnessjukdom (Tab. 4), och 16·8 % hava genomgått ett eller flera anfall av sinnessjukdom; nämnda förhållande är okänt beträffande 2·8 %.

Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst för de under året *tillfrisknade* (Tab. 10) har, uttryckt i procent, varit följande:

Under 3 månader	Från 3 intill 6 månader	Från 6 intill 12 månader	Från 1 intill 2 år	Från 2 intill 5 år	Över 5 år	Okänt
23.1	22.0	24.6	16.9	7.8	3.9	1.7

Bland samtliga inträffade *dödsfall* (650 emot 560 under föregående år) angivas dödsorsakerna för 34.1 % hava varit lungtuberkulos (34.1 under 1914), för 13.8 % akut lunginflammation.

Beträffande förekomsten av akuta *infektionssjukdomar* meddelas från Vänersborgs hospital och asyl följande:

Även detta år hava två fall av tyfoidfieber förekommit, båda tämligen samtidigt å avdeln. 10 A, där även flertalet tyfusfall under de gångna åren förekommit.

Under årets första månader inträffade en mycket stor mängd fall av influensa, som var av en särdeles svårartad karaktär och blev direkt och indirekt den huvudsakligaste orsaken till det stora antalet dödsfall, särskilt på kvinnosidan.

Från Östersunds hospital anföres i detta avseende:

Den 18 november konstaterades tyfoidfieber hos en sköterska. Sedan kommo i rask följd ytterligare 14 fall, därav 2 bland patienter. Vid statsmedicinska anstalten gjord undersökning visade, att sjukdomen var paratyfus. Av de insjuknade tjänstgjorde 9 sköterskor å IV A (oroliga asyldelningen), varest även de båda patienterna vårdades. De övriga 4 voro sekundärfall. Infektionskällan har icke kunnat utrönas. De sjuka isolerades i kolonivillan för kvinnor. Ett provisoriskt badrum inreddes i ett förråd.

Under året hava å hospitalet flera gånger köttförgiftningar förekommit, de senaste och mest utbredda den 7 september (21 fall) och den 29 november (43 fall), alla å mansavdelningen. Åtminstone den sistnämnda var med all säkerhet av bakteriellt ursprung. De hava alla förlupit som gastro-intestinal katarr och gått till hälsa inom ett par dagar. De flesta fallen hava uppträtt om måndagarna efter till frukost förtärt kött, som i köket sparats från söndagsmiddagarna. Sedan det bestämts, att de körl, vari kokt kött o. d. förvarades i köket, skulle efter diskningen nedläggas i het 5 %-ig sodalösning, hava några förgiftningsfall icke vidare inträffat.

Antalet *kriminalpatienter* (Tab. 13) utgjorde vid årets slut 475 (412 män, 63 kvinnor), d. v. s. 4.7 % av samtliga närvarande. Å de olika anstalterna förhöll sig antalet kriminalpatienter till hela antalet vid årets slut närvarande på följande sätt: Stockholms hospital 3.6 %, Uppsala hospital och asyl 4.1 %, Nyköpings hospital 8.1 %, Vadstena hospital och asyl 2.7 %, Växjö hospital (utom kriminalavdelningen och Korsbergakolonien) 1.6 %, Västerviks hospital 4.7 %, Visby hospital 4.2 %, Lunds hospital och asyl 2.7 %, Malmö

asyl 8·0 %, Göteborgs hospital 5·7 %, Vänersborgs hospital och asyl 3·0 %, Kristinehamns hospital 2·6 %, Sätters hospital 4·7 %, Härnösands hospital 6·1 %, Östersunds hospital 4·3 % samt Piteå hospital och asyl 2·9 %.

Under året hava 33 för brott tilltalade personer blivit av medicinalstyrelsen för observation och undersökning inremitterade till statshospital; av dessa hade de betygskrivande läkarna förklarat 23 i saknad av förståndets bruk, 3 i saknad av förståndets fulla bruk och 6 tillräkneliga; en har under observationstiden avlidit.

Antalet *underhållsdagar* (Tab. 15) för de under året å statsanstalterna vårdade uppgick till 3 342 308, av vilka för första klass 1·8 %, för andra klass 8·9 %, för tredje klass 80·7 %, för avgiftsfria 5·3 % och för landstings- resp. stadsanstalter 3·3 %.

*Totalkostnaden för sjukvården* (Tab. 15) har uppgått till 6 899 681 kr. 43 öre; årliga medelkostnaden per sjukplats har utgjort 827 kr. 99 öre och dagliga medelkostnaden för varje patient 2 kr. 26 öre. Vid jämförelse mellan olika anstalter visar sig dagsmedelkostnaden störst vid Stockholms hospital med 3 kr. 72 öre, lägst vid Vänersborgs hospital med 1 kr. 63 öre. Medelkostnaden av *statsmedel* per år och patient har utgjort 610 kr. 51 öre.

Här nedan lämnas en jämförande översikt över kostnaden vid statens anstalter för en del av de huvudrubriker, som upptagas i tab. 17. Vad i

**Översikt över kostnaden för år och sängplats vid statens hospital för avlöning, utspisning, kläder, eldning, medicin och tvätt under år 1915.**

	Avlöning Kr.	Utspisning Kr.	Linne-, gång- och sängkläder Kr.	Eldning och lys- hållning Kr.	Medika- menter Kr.	Tvätt och renhåll- ning Kr.
Stockholms hospital . . . . .	404·75	459·22	50·84	293·47	15·90	19·65
Uppsala hospital och asyl . . . . .	184·39	298·92	33·78	145·46	6·97	11·04
Nyköpings hospital . . . . .	269·48	321·04	47·40	128·12	8·07	12·17
Vadstena hospital och asyl . . . . .	190·09	318·66	40·46	96·79	7·70	6·99
Växjö hospital . . . . .	291·05	352·15	43·62	145·81	5·42	8·75
Västerviks hospital . . . . .	223·44	293·74	34·80	106·81	8·87	9·84
Viaby hospital . . . . .	269·41	307·78	26·70	87·77	6·73	13·55
Malmö asyl . . . . .	219·62	236·88	38·58	118·72	3·90	18·29
Lunds hospital och asyl . . . . .	169·27	284·08	41·22	120·72	5·60	11·11
Göteborgs hospital . . . . .	266·94	353·20	43·83	192·21	7·05	15·44
Vänersborgs hospital och asyl . . . . .	170·39	273·55	26·79	95·67	5·19	9·02
Kristinehamns hospital . . . . .	195·22	293·66	33·00	159·55	8·12	8·06
Sätters hospital . . . . .	217·86	316·92	27·27	140·64	7·21	9·30
Härnösands hospital . . . . .	226·62	321·86	32·20	102·72	7·26	8·24
Piteå hospital och asyl . . . . .	247·25	293·86	29·56	172·84	6·94	11·28
<b>Medeltal</b>	<b>236·35</b>	<b>315·33</b>	<b>36·60</b>	<b>140·42</b>	<b>7·40</b>	<b>11·52</b>

öfrigt angår sjukvården och därmed sammanhängande frågor å rikets anstalter för sinnessjuka hänvisas till Tab. 1—19.

Angående kolonien i Korsberga har överläkaren Lindell meddelat följande:

	Män	Kvinnor	Summa
Kvarvarande från 1914 . . . . .	91	67 =	158
Intagna under 1915 . . . . .	23	8 =	31
	<b>Summa vårdade 114</b>	<b>75 =</b>	<b>189</b>
Avförda under 1915:			
till hospitalet . . . . .	12	6 =	18
till hemorten . . . . .	2	3 =	5
avvikna . . . . .	1	— =	1
	<b>Summa utskrivna 15</b>	<b>9 =</b>	<b>24</b>
Kvarvarande till 1916 . . . . .	99	66 =	165

Av de under året intagna hade 2 män och 1 kvinna förut vårdats i kolonien.

Orsakerna till återflyttningarna till hospitalet voro: psykisk försämring eller olämplighet i öfrigt för familjevård 9 män och 4 kvinnor, kroppslig sjukdom 3 män och 1 kvinna samt rymningsbegär 1 kvinna.

Dessutom hade 2 män under kortare tider av året varit överflyttade till hospitalet för sjukdomsbehandling.

Från andra hospital hava till Växjö hospital för familjevård under året överflyttats 14 män, vilka samtliga överflyttades till Korsberga och med ett undantag — hemtagning till hemmet — kvarvoro där vid årsskiftet.

Av de till hemorten utskrivna voro 2 kvinnor tillfrisknade; 1 man och 1 kvinna, båda förbättrade, hemtogos av anhöriga för fortsatt vård i sina hem (hospitalsstadgan § 51), och 1 man utskrevs såsom obotlig (jämlikt § 50), då han, som var kroppsligen nedsatt och mindre passande i familjevården, ansågs kunna väl vårdas i hemsöknens tidsenliga ålderdomshem.

Den avvikne mannen var redan vid utflyttningen till kolonien så förbättrad, att utskrivning såsom tillfrisknad under en snar framtid var påtänkt. Längtan efter det förut vanliga fria kringstrykandet blev emellertid honom övermäktig, och han avvek utan att avvakta den formella utskrivningen.

Fördelningen efter de särskilda sjukdomsformerna var vid årets utgång följande: melancholia 1 man och 2 kvinnor, psychosis periodica 6 män och 3 kvinnor, dementia primaria 84 män och 54 kvinnor, paranoia 4 män och 1 kvinna, dementia secundaria 2 kvinnor, insania degenerativa 1 man, psychosis ex intoxicatione 1 kvinna, idiotia 2 män och 1 kvinna samt imbecillitas 1 man och 2 kvinnor; summa 99 män och 66 kvinnor.

Av de under året vårdade hava 78·9 % av männen och 68 % av kvinnorna eller sammanlagt 74·6 % kunnat sysselsättas sålunda: i lantbruk och ladu-

gård 71 män och 4 kvinnor, med hushålls- och handarbeten 45 kvinnor, i hantverk 3 män och 2 kvinnor samt med handräckning, vedhuggning o. d. 16 män.

Omsättningen inom centralhemmet framgår av nedanstående tabell:

Orsaken till vistelsen i centralhemmet	Kvarvarande från 1914	Intagna 1915	Avförda 1915				Kvarvarande till 1916
			till samma hem	till annat hem	till hospitalet	till hemorten	
Biträden inom hemmet . . . . .	5	—	—	—	—	—	5
Väntan på plats i lämpligt hem . . . . .	1	13	—	12	—	—	2
Kroppslig sjukdom . . . . .	3	17	9	—	4	1	6
Psykisk försämring . . . . .	3	35	8	10	13	—	7
Summa	<b>12</b>	<b>65</b>	<b>17</b>	<b>22</b>	<b>17</b>	<b>1</b>	<b>20</b>

Av förenämnda i centralhemmet vårdade 77 personer voro 54 män och 23 kvinnor. Högsta antalet därstädes samtidigt vårdade voro av män 15, av kvinnor 7 och av båda könen 21.

Direkt från ett vårdarhem till ett annat hava flyttats 7 män och 2 kvinnor.

Allmänna hälsotillståndet har varit gott. Vederbörande provinsialläkare har endast tvenne gånger under året tillkallats. Intet dödsfall har under året inträffat.

Vårdavgifterna per dag och patient vid årets slut växlade mellan 55 och 90 öre (det tillfälliga krigstidstillägget av 5 öre per dag häri ej inberäknat).

Per dag och patient uppgingo sålunda vårdavgifterna vid 1915 års utgång i medeltal till 68·8 öre mot 70·2 öre vid föregående årsskifte.

Antalet underhållsdagar utgjorde 58 274 och medeltalet vårdade per dag 159·6 mot respektive 55 712 och 152·6 under år 1914.

Medelkostnaden per patient och dag har utgjort kr. 1·16 samt per patient och år kr. 423·98 mot respektive 96·5 öre och kr. 352·24 under år 1914.

## b) Landstingens och de större städernas upptagningsanstalter.

I tabellariska översikter, som åtfölja denna berättelse, ingår redogörelse för sjukvården även vid vissa mer självständiga upptagningsanstalter, tillhörande landsting eller större städer; såsom sådana räknas för närvarande sjukhuset vid Långbro jämte upptagningsanstalterna vid Ulvsunda och i Hälsingborg samt från och med år 1915 Norrköpings upptagningsanstalt vid Sandbyhov.

Ur årets berättelser från de nämnda anstalterna må följande meddelas.

*Sjukhuset vid Långbro.* Under året har sjukhusstyrelsen hos hälsovårdsnämnden gjort framställning om anslag för uppförande av i 1914 års berättelse omnämnda bostadshus för gift personal. Därjämte har gjorts förnyad framställning om anslag för uppförande av bostadshus för biträdande läkare.

*Upptagningsanstalten vid Ulvsunda.* Sjukhusets byggnader hava reparerats och inhägnaden omkring anstaltens område fullbordats. Elektrisk belysning har införts i sjukhusets samtliga lokaler.

*Upptagningsanstalten vid Sandbyhov.* Genom nådigt brev den 11 oktober 1912 har medgivits, att i stället för den vid lasarettet i Norrköping befintliga avdelningen för sinnessjuka må vid Norrköpings stads försörjningsinrättning vid Sandbyhov anordnas en upptagningsanstalt för sinnessjuka med plats för ursprungligen 84 patienter. Sedan denna anstalt blivit uppförd i enlighet med de därför fastställda ritningarna, har den under år 1915 tagits i bruk.

Beträffande verksamheten vid övriga i tabellavdelningen icke förekommande upptagningsanstalter för sinnessjuka hänvisas till översikten å sid. 17.

### c) Enskilda anstalter.

Översikt för år 1915 över antalet platser samt intagna, avförda och den 31 dec. 1915 närvarande vid enskilda anstalter för sinnessjuka.

A n s t a l t	Platser	Intagna		A v f ö r d a								Den 31/12 1915 närvarande	
		friska		förbättrade		oförbättrade		döda					
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		
Karlsbäll (Stockholm) . . . . .	14	—	2	—	—	—	—	—	1	1	—	6	4
Solna sjukhem (Sundbyberg) . . . . .	34	18	3	7	—	6	—	8	1	5	—	17	5
Sigtuna sjukhem . . . . .	23	4	1	—	—	—	—	2	1	—	—	9	3
Bagges sjukhem (Södertälje) . . . . .	20	5	3	—	1	—	1	—	—	—	—	8	7
Peterska hemmet (Uppsala) . . . . .	15	3	1	1	1	2	—	2	1	—	—	2	7
Vängelsta sjukhem (Uppsala) . . . . .	19	—	3	—	1	—	—	—	3	—	1	6	9
Katrinelund (Malmö) . . . . .	12	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	7
Solliden (Åkarp) . . . . .	16	—	12	—	1	—	—	—	3	—	—	—	8
Jakobsdal (Göteborg) . . . . .	19	9	8	—	—	2	1	5	3	—	—	2	4
Summa	172	39	34	8	5	10	3	17	14	6	1	50	54
		73		13		13		31		7		104	

Av de såsom oförbättrade avförda hava 22 överförts till annan anstalt för sinnessjuka.



Översikt över antalet intagna, döda, underhållsdagar samt utrymme å landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka år 1915.

1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter in- tagna	döda	Under- hålls- dagar	Antal sjuk- sängar	Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter in- tagna	döda	Under- hålls- dagar	Antal sjuk- sängar	
<b>Stockholms stad.</b>					<b>Göteborgs o. Bohus län.</b>					
Sjukhuset vid Långbro † . . .	273	39	222	230	640	Uddevalla lasarett . . . . .	10	5	8 484	24
Provisoriska sinnessjukhusen utom sjukh. v. Långbro <sup>1</sup>	149	6	50	337	188	<b>Göteborgs stad.</b>				
<b>Stockholms län.</b>						Upptagningsanstalten vid Göteborgs hospital † . . . . .			25 477	75
Upptagn.-anst. v. Ulvsunda†	33	2	8	957	27	<b>Älvsborgs län.</b>				
<b>Uppsala län.</b>						Borås lasarett . . . . .	—	—	—	3
Upptagningsanstalten vid Uppsala hospital † . . . . .			8	530	24	Vänersborgs » . . . . .	—	—	—	2
<b>Södermanlands län.</b>						Upptagningsanstalten vid Vänersborgs hospital † . . . . .			10 843	30
Upptagningsanstalten vid Nyköpings hospital † . . . . .			6	681	20	<b>Skaraborgs län.</b>				
<b>Östergötlands län.</b>						Falköpings lasarett . . . . .	40	2	8 437	24
Vadstena lasarett . . . . .	16	2	5	732	16	Mariestads » . . . . .	3	—	1 095	3
<b>Norrköpings stad.</b>						<b>Värmlands län.</b>				
Uppt.-anst. <sup>2</sup> v. Sandbyhov †	99	15	35	303	84	Upptagningsanstalten vid Kristinehamns hospital † . . . . .	15	1	6 900	20
<b>Jönköpings län.</b>						<b>Örebro län.</b>				
Ulfsparre-Hägerflychtska lasarettet i Eksjö . . . . .	85	6	13	242	40	Örebro lasarett . . . . .	13	1	5 370	12
<b>Kronobergs län.<sup>2</sup></b>						<b>Västmanlands län.</b>				
Upptagningsanstalten vid Växjö hospital † . . . . .			13	247	40	Västerås lasarett . . . . .	18	2	9 472	21
<b>Kalmar läns norra landstingsområde.</b>						<b>Kopparbergs län.</b>				
Upptagningsanstalten vid Västerviks hospital † . . . . .			9	805	30	Upptagningsanst. vid Sätters hospital † . . . . .			10 146	30
<b>Gottlands län.</b>						<b>Gävle län o. Gävle stad.</b>				
Visby lasarett . . . . .	3	—	391	2		Gävle o. Gästriklands lasarett . . . . .	25	—	5 277	14
<b>Blekinge län.<sup>2</sup></b>						Hudikavalls lasarett . . . . .	35	6	4 725	16
Karlskrona lasarett . . . . .	1	—	2	3		Söderhamns » . . . . .	5	—	187	22
<b>Kristianstads län.</b>						<b>Västernorrlands län.</b>				
Kristianstads lasarett . . . . .	41	3	15	893	46	Härnösands lasarett . . . . .	—	—	—	4
Simrishamns » . . . . .	1	—	624	3		Sundsvalls » . . . . .	4	1	2 734	8
Ängelholms » . . . . .	4	1	1 118	4		Upptagningsanstalten vid Härnösands hospital † . . . . .	15	2	8 387	24
<b>Malmöhus län.</b>						<b>Jämtlands län.</b>				
Upptagningsanstalten vid Lunds hospital † . . . . .	26	5	9	698	28	Östersunds lasarett . . . . .	16	—	3 564	12
Uppt.-anst. <sup>3</sup> v. Hålsingborg †	40	4	13	163	64	<b>Västerbottens län.</b>				
<b>Malmö stad.</b>						Umeå lasarett . . . . .	40	1	7 446	20
Allmänna sjukhuset . . . . .	140	5	9	335	34	<b>Norrbottnens län.</b>				
<b>Hallands län.</b>						Luleå lasarett . . . . .	1	—	6	2
Falkenbergs lasarett . . . . .	15	—	8	918	22	<b>För hela riket</b>	<b>1 166</b>	<b>109</b>	<b>551 756</b>	<b>1 683</b>
Varbergs » . . . . .	—	—	—	2		Om de med † betecknade frändragas . . . . .	665	41	162 389	547

† Siffrorna ingå i Tab. 1—15. — <sup>1</sup> Katarina sjukhus, avd. för sinnessjuka, samt provisoriska sinnessjukhusen å 82 Hornsgatan och 56 Bondegatan. Dessa stadens upptagningsanstalter här betraktade såsom en enhet, så att överflyttningar dem emellan frändragas. — <sup>2</sup> Upptagningsanstalten vid Växjö hospital gemensam för Kronobergs och Blekinge län. — <sup>3</sup> Anstalten öppnades redan 1914.

### III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket.

I Tab. 20 meddelas ett sammandrag av de uppgifter, vilka det enligt § 69 i *gällande nådiga stadga* angående sinnessjuka åligger kyrkoherde samt kommunal- och hälsovårdsnämnd att till vederbörande tjänsteläkare avgiva.

Genom nådigt brev den 13 november 1914 har förordnats, att de resor, som enligt § 70 mom. 2 och § 74 i *nämnda nådiga stadgan* åligger vissa tjänsteläkare att årligen företaga för tillsyn av sinnessjuka och idioter, icke skola äga rum under år 1915.

#### Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1915 har skyddsföreningen överlämnat till överläkarna vid statens anstalter för sinnessjuka tillhoppa 1 825 kronor, varav till Uppsala och Lunds hospital 300 kronor, till Växjö och Vänersborgs hospital 200 kronor, till Vadstena och Kristinehamns hospital 150 kronor samt lägre belopp, minst 50 kronor, till övriga anstalter.

Därjämte hava till sex enskilda personer givits sammanlagt 475 kronor, vadan sålunda hela understödsbeloppet uppgår till 2 300 kronor.

Till bestridande av dessa utgifter har föreningen haft att tillgå årsavgifter av 173 ledamöter och räntan av förut befintligt kapital, som ökats till 43 466 kronor 15 öre från 43 406 kronor 10 öre.

#### Kurator för de sinnessjuka.

Angående detta institut skriver professor Gadelius i årsberättelsen från Stockholms hospital följande.

Såsom i föregående årsberättelse framhölls, har även under det gångna året kurators fortsatta verksamhet varit ägnad att på mångt sätt utfalla till de sjukas tillfredsställelse, tröst och stöd. Det kunde ju redan på ett tidigt stadium av kurators tillvaro antagas, att hans arbetsfält efter hand skulle växa ut såväl i den ena som andra riktningen, enär de möjligheter, som här erbjödo sig för den hjälpsamma handen, snart sagt vore oräkneliga. Det var sålunda att vänta, att kurators arbetsbörda inom kort skulle bliva för en ensam person rätt kännbar. Emellertid torde för den nu verksamma kuratorn det förhållandet vara det mest kännbara, att möjligheterna för ett hjälpsamt inskridande på grund av bristande och otillräckliga medel äro begrän-

sade. Därmed avses icke blott de rent ekonomiska utvägarna utan även önskvärda resurser av annan art. Det har ju blivit en av de närmaste följderna av kurators ingripande till den å sinnessjukhuset intagne patientens tröst och stöd, att denne i kuratorn finner en god och pålitlig vän, till vilken han efter utskrivningen tryggar sig. Kurators verksamhet har därmed fått en utvidgning utöver dess ursprungligen beräknade arbetsfår, i det den fortgår som en vaksam försyn även för den från sjukhuset utskrivne, sedan kontakten med livet återknutits, en kontakt, som ofta medför bittra erfarenheter och smärtsamma överraskningar. Förutom av de medel, som disponeras av »Skyddsföreningen för sinnessjuka», med vilken förening kurator givetvis, när så behöves, träder i samarbete, har kurator ringa utsikter att skaffa hjälp och ekonomiskt understöd för sina många skyddslingar, och det vore obestriddligen ett tacksamt fält för den enskilda välgörenheten att bisträcka kuratorn i hans verksamhet för understöd av från sinnessjukanstalterna utskrivna patienter. Framför allt gör sig bristan på ett *konvalescenthem* gällande, dit en och annan för det hårdhanta livet ännu alltför ömtålig person kunde överflyttas, och där han kunde erhålla den hjälp och det stöd, som under första tiden efter tillfrisknandet är så behövtligt.

*Kuratorn fröken G. Rodhe* har över sin verksamhet under år 1915 lämnat följande berättelse.

»I likhet med vad kurator i redogörelsen för år 1914 anmärkte, måste framhållas, att kurator ej heller under år 1915 kunnat följa någon allmängiltig plan för sitt arbete. Kurator har sökt anpassa sin hjälp efter förhandenvarande förhållanden i varje särskilt fall. Den omvårdnad om de sinnessjukas privata intressen, som åligger kurator, måste göras beroende av de sinnessjuka själva och de omständigheter, vilka te sig vid de tillfällen, då kurator har att ingripa. Någon lämplig klassificering av de olika fall, som kommit under kurators behandling, synes icke kunna åstadkommas, och torde fördenskull en redogörelse för kurators verksamhet få hållas i mera allmän form.

I stort sett lär emellertid kunna skiljas emellan å ena sidan det omhändertagande av patienters medel och tillhörigheter i övrigt, som ifrågasättes under den tid, vederbörande äro intagna på sjukhus, och å andra sidan den omvårdnad, som i vissa fall förekommer, sedan patienten lämnat sjukhuset.

Vad då först angår omhändertagandet av patienters medel, har detta skett i den ordning, lag om förmynderskap föreskriver. Sålunda har kurator varit i vederbörlig ordning förordnad såsom förmyndare för 19 personer, varav 5 från år 1914. I sin egenskap av förmyndare har kurator haft att, i den mån sådant tillkommer förmyndare, förvalta vederbörandes medel, i vilket avseende kurator fört rättegång för 2 personer, verkställt eller biträtt vid förrättandet av bouppteckningar och arvskiften efter 9 personer. Vidare har kurator fört rättegångar angående skilsmässa i 4 olika fall. Av här uppräknade personer ha 4 kommit under kurators vård under år 1914 och 11 under år 1915.

I fråga om tillvaratagande av patienters tillhörigheter i övrigt må till en början erinras om de svårigheter, som i de flesta fall mött, icke blott då det gällt att efter lämnade anvisningar återfinna olika persedlar, utan även i avseende på att kunna övervinna misstroende och obehag från deras sida, hos vilka sakerna ha varit att avhämta. I förstnämnda hänseende må framhållas, att erhållna anvisningar på ort och ställe, där tillhörigheter vore att finna, ofta visat sig ofullständiga eller oriktiga, och har kurator i dylika fall haft att utfråga närstående personer eller genom hänvändelse till polisen sökt få reda på de platser, varest ifrågavarande saker till äventyrs borde sökas. Det ligger i förhållandenas natur, att de platser, sinnessjuka personer välja för förvaring av sina effekter, oftast äro synnerligen ovanliga, vilket bidrager att göra kurators arbete ganska tidsödande. Beträffande övervinnandet av ovan antydda misstroende och obehag så har kurator med hjälp av antingen fullmakt från kuratorsnämnden eller ock förmyndareförordnande i allmänhet lyckats övertyga vederbörande om sin befogenhet. I detta sammanhang har kurator anledning uttala, att åtskilliga förhållanden synas tyda på att i och med kuratorsinstitutionen för sinnessjuka blir mera känd, kurators arbete i denna del torde bliva mindre mödosamt.

Rörande själva arten av kurators arbete i denna del må meddelas följande uppgifter. Kurator har haft att taga reda på tillhörigheter och ombesörjt, att de blivit omhändertagna av vederbörande patienter närstående personer i 9 olika fall, att omsätta och utlösa pantsatta tillhörigheter för 14 personer, att tillvarata penningar och bankböcker för 11 personer, att ombesörja tvätt för 10 personer och att verkställa transporter samt flyttningar i 54 olika fall. Vidare har kurator ombesörjt magasinering av tillhörigheter för 30 personer. För detta ändamål har förhyrts ett s. k. magasin, där sakerna inlagts, sedan de vädrats, tvättats och efter behov desinficerats; noggrann förteckning föres över de sålunda förvarade sakerna. Under viss patients sjukdomstid har kurator haft att tillse och förvalta ett åsyftade person tillhörigt bokbinderi, ett åliggande, som givetvis varit mycket krävande.

Vad därefter vidkommer den omvårdnad, som kan ifrågakomma beträffande från sjukhuset utskrivna patienter, avser ju denna att tillse, att vederbörande åter bliva nyttiga medlemmar i samhället, och har kurator i detta syfte ansett sig, där behovet påkallat, böra lämna all den hjälp och allt det stöd, som statt till buds, varigenom kurator trott sig i någon mån kunna förhindra återfall. Härvid må emellertid betonas, att ett underlättande av kurators strävande i detta hänseende i hög grad skulle vinnas, om kurator hade tillgång till pekuniära medel i större utsträckning, än vad nu är fallet.

Till belysande av kurators arbete i denna del må anföras följande.

Det har tillkommit kurator att anskaffa platser eller befattning åt 14 personer, att ombestyra inackorderingar eller bostäder åt 11 personer, att föranstalta om intagande på alkoholisthem för 1 person, på blindhem för 1 person, på ålderdomshem för 1 person och på uppfostringsanstalt för 1 person, att av kuratorsfondens medel lämna understöd åt 6 personer, att anskaffa

kläder åt 9 personer och *att* anskaffa och utdela pengar till understöd, inackorderingar eller hyra åt 15 personer.

Dessutom har kurator haft *att* ombestyra inbetalningar till sjuk- och pensionskassor samt livförsäkringar åt 8 personer, därav 5 från år 1914 och 3 tillkomna under år 1915, *att* lämna diverse hjälp till 41 personer och *att* föra korrespondens med 37 personer.

Anskaffande av platser har antingen skett genom direkt ingripande från kurators sida eller ock genom förmedling av särskilda allmänna anstalter, av vilka må nämnas Stockholms läns arbetsförmedling (både manliga och kvinnliga patienter), varförutom för kvinnliga patienter även några privata platsanskaffningsbyråer anlåtats.

Vid ombestyrandet av inackorderingar har kurator haft sin uppmärksamhet fäst på att sådan inackordering blivit så lämplig som möjligt, i vilket avseende hänsyn tagits till i varje fall förekommande ekonomiska omständigheter och givetvis även till respektive patients speciella läggning. Inackorderingar ha företrädesvis erhållits på landet, dels i privata hem och dels i pensionat.

I fråga om anskaffande av behövliga penningmedel till understöd åt behövande patienter har kurator efter hänvändelse erhållit bidrag från *dels* fattigvården, *dels* församlingarnas skyddsföreningar, *dels* Skyddsföreningen för sinnessjuka, dels ock Svenska dagbladets julinsamling, varjämte några privata personer lämnat materiell uppmuntran i förevarande syfte.

I detta sammanhang synes böra antecknas det arbete, som för kurator förekommit vid inträffade dödsfall, varvid må framhållas, att kurator ombesörjt försäljning av de avlidna patienternas tillhörigheter och sedan lämnat redovisning till fattigvården.

Slutligen är att anteckna, att sammanlagda antalet personer, som anlitat kurators hjälp under år 1915, utgör 127, varav 50 från år 1914.

Under verksamheten det gångna året har framstått såsom uppenbart, att, för att kurators arbete skall i största möjliga mån bliva effektivt, större ekonomiskt bidrag ställes till kurators förfogande, för att kurator skall kunna i full utsträckning fylla den uppgift, som kuratorsinstitutionen för sinnessjuka torde innebära. På det område, som kurator är satt att verka, finnes tillfälle att göra gott i vidare mån än måhända inom andra områden, där samhället och enskilda dock hittills gjort stora materiella uppoffringar. Själva arten av den sjukdom, för vilken kurators klienter äro utsatta, manar andra personer, framför allt de, som äro ställda på livets solsida, att härutinnan uppträda som hjälpare och stödjande. Kurator kan icke undertrycka att låta komma till synes den under kurators verksamhet städse påfallande känsla av medlidsamhet, vilken tvingar sig fram och omfattar den, som har att taga vård om patienter, varom här är fråga. Ofantligt mycket skulle vinnas, om ett konvalescenthem funnes att tillgå för de sinnessjuka. Inrättandet av ett sådant hem är givetvis förenat med stora ekonomiska uppoffringar för samhället, men kurator har blivit mer och mer övertygad, att inga uppoffringar få anses för stora, då det gäller ett så ömmande syfte,

som här ifrågasättes. Kurator föreställer sig, att ett sådant hem skulle på ett lyckligt sätt komplettera kurators verksamhet. Under patientens vistelse på hemmet skulle densamma kunna på ett synnerligen tillförlitligt sätt beredas att åter bliva en nyttig medborgare i samhället.»

---

Tab. 1. Sammanställning av uppgifterna från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående *intagna och avförda* samt den 31 december *befintliga* patienter år 1915.

A n s t a l t	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11			12	
	Intagna <sup>1</sup>		Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka överförda		A v f ö r d a		tillfrisknade		förbättrade		oförbättrade		till annan statens anstalt för sinnessjuka		döda		icke sinnessjuka vid intagning		Den 31 december befintliga			Antalet exspektauter den 31 december	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	s:a	m.	kv.		
Stockholms hospital	129	124	90	94	7	8	42	41	24	27	36	39	20	8	9	14	3	3	—	97	124	921	145	168	
Uppsala , och asyl	106	74	64	61	50	33	22	37	12	8	3	—	71	33	34	34	—	—	658	574	1 232	379	435		
Nyköpings hospital <sup>2</sup>	20	23	15	21	—	—	4	8	4	7	1	—	8	—	5	9	4	1	122	88	210	17	16		
Vadstena , och asyl	54	69	42	57	30	28	16	23	3	5	—	4	41	24	32	36	4	1	365	374	739	195	77		
Värjö , kriminalavd.	37	62	32	54	32	8	9	14	16	13	5	5	25	23	8	13	—	—	253	211	5 464	57	19		
Västerviks ,	9	—	6	—	14	—	—	—	1	—	—	—	17	—	4	—	4	2	111	—	111	7	—		
Viaby ,	58	90	53	75	73	52	14	23	3	9	—	—	81	77	40	31	1	—	435	399	834	220	72		
Lunds , och asyl	7	15	2	12	1	—	1	5	1	3	—	—	4	—	1	3	—	—	30	41	71	2	—		
Malmö asyl	99	118	86	100	6	—	24	24	9	19	2	13	28	29	42	33	4	1	604	604	1 208	156	199		
Göteborgs hospital	6	1	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	—	—	48	76	124	2	3		
Vänerns , och asyl	56	55	41	40	—	—	19	18	12	15	9	11	—	1	13	7	4	1	182	169	351	10	11		
Kristinehamns ,	89	88	73	73	32	24	18	21	9	7	2	3	60	38	32	45	4	1	534	542	1 076	232	195		
Säters ,	44	51	38	40	24	9	17	15	6	6	17	12	21	8	11	20	—	—	389	409	798	87	55		
Hörnösands ,	78	108	62	92	3	—	12	21	14	18	15	5	70	70	25	30	—	—	426	395	821	97	19		
Östersunds <sup>7</sup>	27	23	22	20	26	32	7	8	4	3	1	1	46	40	8	9	—	—	135	126	261	85	20		
Piteå hospital och asyl	73	59	68	53	222	182	8	7	—	5	1	1	—	—	4	6	—	—	232	222	504	97	57		
Sjukhuset vid Långbro	78	45	70	40	—	1	19	10	2	7	2	—	32	25	10	16	—	1	214	154	368	8	1		
Uppagn.-anst. v. Ulvsunda	112	77	85	58	11	25	28	28	36	21	22	17	30	15	18	21	6	1	298	307	605	—	—		
, v. Sandbyhov <sup>8</sup>	17	16	10	10	—	—	5	2	—	3	1	1	3	11	1	1	—	—	16	11	27	5	2		
, i Hålsingborg	61	38	49	31	—	—	28	8	7	9	2	—	12	8	5	10	—	—	55	50	105	—	—		
	24	16	19	16	—	—	5	3	4	1	—	1	6	2	4	—	—	—	27	28	55	—	—		
Summa	1 184	1 147	933	948	531	402	298	316	167	186	119	113	575	412	307	343	12	1	5 231	4 904	10 185	1 751	1 349		
	2 331		1 881		933		614		353		232		987		650		13					3 100			

<sup>1</sup> De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. — <sup>2</sup> Fr. o. m. år 1914 ingå uppgifter för upptagningsanstalten i Nyköping i siffror för Nyköpings hospital. — <sup>3</sup> Därav 2 män intagna för observation och 1 på polisremiss; två intogs föreg. år. — <sup>4</sup> För observation. — <sup>5</sup> Därav vid Korsberga: m. 99, kv. 66, s:a 165. — <sup>6</sup> Överflyttad från annan anstalt; konvalescent. — <sup>7</sup> Öppnades år 1915. — <sup>8</sup> Öppnades redan 1914.

Tab. 2. Översikt för år 1915 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna.

24

S j u k d o m	2		3		4		5		6.	
	Intagna <sup>1</sup>		Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Tillfrisknade		Döda		Den 31 december befintliga	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i> . . . . .	59	107	53	100	18	36	12	26	123	245
Mani, <i>Mania</i> . . . . .	30	46	29	42	17	18	1	5	32	57
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i> . . . . .	208	244	119	147	119	156	24	31	366	524
Förvirring, <i>Confusio</i> . . . . .	44	81	43	79	36	54	2	13	16	60
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i> . . . . .	512	434	415	370	40	38	139	143	3 595	2 975
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i> . . . . .	30	28	26	25	1	—	12	14	245	266
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i> . . . . .	4	1	2	1	—	—	13	15	98	165
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i> . . . . .	39	20	29	16	7	1	15	8	135	88
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i> . . . . .	51	40	44	35	16	11	2	2	110	95
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i> . . . . .	65	8	51	7	43	2	1	—	77	11
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i> . . . . .	41	13	32	11	—	—	47	11	55	18
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i> . . . . .	54	86	49	81	1	—	29	66	119	181
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i> . . . . .	14	10	12	11	—	—	3	6	118	84
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i> . . . . .	24	28	21	22	—	—	7	3	188	135
Sinnessjukdom, okänd eller icke förefintlig . . . . .	9	1	8	1	—	—	—	—	4	—
Summa	1 184	1 147	933	948	298	316	307	343	5 281	4 904

<sup>1</sup> De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här.



**Tab. 3. Översikt för år 1915 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder.**

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15—20 år <sup>1</sup>		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa		Totalsumma			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Intagna <sup>2</sup>	1	5	58	68	162	116	186	149	161	159	189	128	123	116	96	102	128	169	53	85	22	50	5	—	1 184	1 147	2 331			
Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade	1	5	52	62	140	103	151	122	125	133	146	98	100	95	68	78	91	135	35	71	19	46	5	—	933	948	1 881			
Tillfrisknade	—	1	19	20	48	50	42	43	40	40	38	35	31	31	29	33	39	42	9	17	3	4	—	—	298	316	614			
Döda	—	—	2	3	10	19	20	17	20	34	32	27	32	19	34	17	68	70	50	63	39	74	—	—	307	343	650			

**Tab. 4. Översikt för år 1915 över de å offentliga, självständiga anstalter intagna sinnessjuka, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall.**

In- tag- na.	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18							
	Summa		Civilstånd		Sjukdomens bestånd före intagningen		Antal förutgångna anfall		Ogifta		Gifta		Änklingar		Änkor		Frånskilda		Under 3 mån.		3—6 mån. <sup>3</sup>		6—12 mån.		1—2 år		Över 2 år		Okänt		Intet		Ett		Två		Tre		Fyra eller flera		Okänt	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.				
A <sup>4</sup>	1 138	1 109	747	658	341	353	40	88	10	10	425	425	98	132	99	115	105	84	373	337	38	16	764	789	200	158	43	53	13	19	76	72	42	18								
	2 247	1 405	604	128	20	850	230	214	180	710	54	1 533	358	96	32	148	60																									
B <sup>5</sup>	892	915	595	548	264	295	30	64	3	8	309	322	76	119	81	105	85	74	306	282	35	13	716	736	86	106	21	21	2	6	30	32	37	14								
	1 807	1 143	559	94	11	631	195	186	159	588	48	1 452	192	42	8	62	51																									

<sup>1</sup> Från och med 15 år intill 20 år o. s. v. — <sup>2</sup> De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. —

<sup>3</sup> Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v. — <sup>4</sup> De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här, ej heller sinnesslöa och sinnessvaga eller de vid intagandet icke sinnessjuka. — <sup>5</sup> A offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut icke vårdade; sinnesslöa eller sinnessvaga medtagas ej här, ej heller de vid intagandet icke sinnessjuka.

Tab. 5. Översikt för år 1915 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott.

Sjukdom	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15 Total- summa	
	Under 15 år		15—20 år <sup>1</sup>		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		m.
Melankoli, <i>Melancholia</i> . . . . .	—	1	1	3	2	6	5	6	6	7	7	12	9	5	7	22	8	30	7	4	1	2	—	2	53	100	153	
Mani, <i>Mania</i> . . . . .	—	2	3	5	7	13	5	3	3	7	1	3	—	2	4	1	4	3	1	3	—	—	1	—	29	42	71	
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i> . . . . .	3	4	12	23	27	23	17	23	13	22	13	15	7	8	6	6	4	9	1	1	—	1	16	12	119	147	266	
Förrvirring, <i>Confusio</i> . . . . .	—	1	8	6	7	13	6	14	5	15	5	9	2	7	5	7	4	5	—	1	—	1	1	—	43	79	122	
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i> . . . . .	4	8	71	54	100	69	89	76	60	51	32	28	20	26	8	18	4	19	1	4	—	1	26	16	415	370	785	
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i> . . . . .	—	—	1	—	1	4	4	2	5	1	6	—	2	5	3	6	1	6	1	1	—	—	2	—	26	25	51	
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i> . . . . .	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	3
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i> . . . . .	5	1	8	3	2	2	4	2	5	3	2	2	2	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	29	16	45	
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i> . . . . .	1	—	6	6	7	6	8	8	5	5	6	2	4	2	1	3	—	—	—	1	—	—	6	2	44	35	79	
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i> . . . . .	—	—	—	—	—	1	4	—	13	—	11	2	4	—	3	1	8	1	2	1	—	—	6	1	51	7	58	
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i> . . . . .	—	—	—	—	—	1	—	1	6	2	9	1	6	1	6	2	4	1	1	1	—	—	—	1	—	32	11	43
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i> . . . . .	1	—	1	—	5	1	1	—	—	1	1	1	1	2	4	3	11	16	15	26	8	27	1	4	49	81	130	
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i> . . . . .	10	10	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	12	11	23	
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i> . . . . .	16	18	1	2	1	2	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	21	22	43
Sinnessjukdom, okänd . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	40	45	112	103	159	141	144	135	124	114	93	75	57	59	48	71	50	90	29	43	9	32	60	39	925	947	1 872	

Ann. Här medtagas ej sådana, som vid intagandet voro icke sinnessjuka.

<sup>1</sup> Från och med 15 år intill 20 år o. s. v.

Tab. 6. Översikt för år 1915 över *orsaker*, under vilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna.

1		2		3		
		Intagna <sup>1</sup>		Intagna, å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka förut ej vårdade		
O r s a k		m.	kv.	m.	kv.	
Ärftlig belastning.	Sinnessjukdom hos . . . . .	fadern . . . . .	53	80	38	68
		modern . . . . .	72	95	53	78
		far- eller morföräldrar . . . . .	48	55	39	45
		syskon . . . . .	122	175	92	139
		avlägsnare släktingar . . . . .	210	208	183	162
	Alkoholiam hos . . . . .	fader . . . . .	72	86	57	72
		moder . . . . .	6	2	4	2
		föräldrar . . . . .	9	3	4	2
	Epilepsi hos . . . . .	syskon . . . . .	12	8	8	6
		avlägsnare släktingar . . . . .	15	11	12	6
föräldrar . . . . .		69	86	54	71	
Neurasteni, hysteri eller andra nervösa rubbningar hos . . . . .	syskon . . . . .	29	28	22	23	
	avlägsnare släktingar . . . . .	34	28	28	20	
Själv mord av föräldrar, syskon . . . . .	12	8	7	7		
» » avlägsnare anförvanten . . . . .	27	13	24	6		
Idioti, sinnessvaghet, lynneseigendommelighet inom släkten . . . . .	18	18	13	14		
Andra former av belastning . . . . .	18	40	14	34		
Pubertet . . . . .	1	1	1	1		
Klimakterium . . . . .	—	4	—	4		
Ålderdom . . . . .	5	20	5	20		
Havandeskap . . . . .	—	12	—	8		
Barnsång . . . . .	—	35	—	33		
Digivning . . . . .	—	5	—	4		
Inflytelse . . . . .	5	7	3	5		
Tyfoidfieber . . . . .	1	4	1	2		
Andra akuta infektionssjukdomar . . . . .	14	9	11	9		
Syfilis . . . . .	36	12	30	8		
Kroniska konsumtionstillstånd (cancer, tuberkulos etc.) . . . . .	5	5	4	5		
Inanition . . . . .	—	—	—	—		
Huvudvärk, svår snuva, svår tandvärk . . . . .	—	—	—	—		
Sjukdomar i blodkärlen . . . . .	—	—	—	—		
Epilepsi . . . . .	7	3	6	3		
Kronisk alkoholism . . . . .	133	12	101	8		
Andra kroniska intoxicationssjukdomar . . . . .	2	—	2	—		
Skador å huvudet . . . . .	27	4	23	3		
Organiska hjärnlidanden . . . . .	17	10	16	9		
Andra sjukdomar . . . . .	3	9	3	9		
Oregelbundet, utsävande levnadsätt . . . . .	10	5	9	3		
Missbruk av spirituosa, kaffe, tobak . . . . .	9	3	8	3		
Hälsövidrigt eller ansträngande arbete i yrke . . . . .	14	15	13	10		
Panperism . . . . .	2	2	1	2		
Psykisk överansträngning, neurasteni, sömnlöshet . . . . .	8	14	7	12		
Självföbrärelse, grubbel . . . . .	—	2	—	2		
Missräkningar och motgångar, ekonomiska och husliga bekymmer . . . . .	47	53	43	47		
Kärlek . . . . .	12	29	10	23		
Religiösa påverkningar . . . . .	5	5	5	4		
Häftig sinnesarörelse . . . . .	14	28	10	27		
Amerikavistelse, värnpliktsövning, mobilisering . . . . .	19	6	12	5		
Cellstraff . . . . .	2	1	2	1		
Andra yttre omständigheter . . . . .	7	4	7	3		

<sup>1</sup> De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda ej medräknade.

Tab. 7. Översikt för år 1915 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke.

1	2		3		4		5	
	Yrkes- utövare		Hustrur utan yrke		Barn under 15 år		Övriga familje- med- lemmar	
	m.	kv.			m.	kv.	m.	kv.
<b>I. Jordbruk med binäringar.</b>								
Godsägare och därmed jämförliga arrendatorer, lantbruksinspektorer . . . . .	6	—	4	—	—	—	—	3
Hemmansägare och därmed jämförliga arrendatorer, rättare, ladufogdar, mejerister, trädgårdsmästare . . . . .	72	12	85	—	—	39	96	
Torpäre, stutare, backstugusittare, jordbruksarbetare, tjänare . . . . .	208	88	54	—	—	12	31	
Fiskare . . . . .	5	—	4	—	—	—	—	
Lappar . . . . .	2	—	—	—	—	—	—	
<b>II. Industri och hantverk.</b>								
Fabriks- och bruksägare, disponenter, ingenjörer, byggmästare, bokhållare . . . . .	19	1	4	—	—	—	5	
Arbetare . . . . .	178	40	84	1	3	1	14	
Hantverkare . . . . .	134	40	49	—	—	1	15	
<b>III. Handel och samfärdsel.</b>								
Handlande, handelsbokhållare, banktjänstemän, redare . . . . .	45	18	21	—	1	2	14	
Idkare av värdsushusrörelse och deras biträden . . . . .	13	5	2	—	—	—	1	
Tjänstemän vid post, telegraf och järnvägar . . . . .	10	—	2	—	—	1	1	
Betjänte vid d:o . . . . .	12	2	12	—	—	—	1	
Sjöfarande, lotsar . . . . .	20	—	4	—	—	—	2	
Hyrkuskar, åkare, stadsbud och hamnarbetare . . . . .	10	—	4	—	—	—	—	
<b>IV. Allmän tjänst och litterära yrken.</b>								
Prästerskap . . . . .	1	—	3	—	—	1	—	
Civila och kommunala tjänstemän . . . . .	7	1	4	—	—	—	2	
D:o d:o betjänte . . . . .	7	—	4	—	—	1	—	
Militärer av officers grad . . . . .	6	—	1	—	—	—	1	
D:o av lägre grad . . . . .	15	—	3	—	—	—	—	
Lärare . . . . .	5	24	2	—	—	—	1	
Litteratörer, artister . . . . .	6	3	—	—	—	—	—	
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare . . . . .	8	—	1	—	—	—	1	
Barnmorskor, sjukvårdspersonal . . . . .	—	4	—	—	—	—	—	
Studerande . . . . .	4	—	—	—	—	—	—	
Predikant . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	
<b>V. Annat yrke.</b>								
Tjänstehjon, förut ej angivna . . . . .	16	99	—	—	—	—	—	
Arbetare, d:o d:o . . . . .	35	9	2	—	—	—	2	
d. Yrkesutövare, kapitalister och pensionärer . . . . .	12	9	1	—	—	—	2	
Understödsdagare . . . . .	10	31	—	—	—	1	—	
Fångar . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	
<b>VI. Intet eller okänt yrke . . . . .</b>								
	7	5	2	—	2	—	7	
Summa	873	391	352	1	6	59	190	

Tab. 8. Översikt för år 1915 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort.

L ä n	2		3		4			5
	Landsbygd		Städer		Hela länet			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	Summa	Intagna på 100 000 av medelfolk-mängden
Stockholms stad . . . .	—	—	144	122	144	122	266	68.8
Stockholms län . . . .	37	35	2	3	39	38	77	33.6
Uppsala > . . . .	16	14	4	5	20	19	39	29.5
Södermanlands > . . . .	15	22	7	13	22	35	57	31.0
Östergötlands > . . . .	33	43	42	27	75	70	145	48.4
Jönköpings > . . . .	19	26	4	1	23	27	50	22.8
Kronobergs > . . . .	24	38	—	3	24	41	65	41.5
Kalmar > . . . .	21	38	6	7	27	45	72	31.6
Gottlands > . . . .	3	10	—	3	3	13	16	28.8
Blekinge > . . . .	15	18	7	8	22	26	48	31.9
Kristianstads > . . . .	33	30	1	2	34	32	66	28.1
Malmöhus > . . . .	45	50	17	22	62	72	134	28.2
Hallands > . . . .	11	15	9	5	20	20	40	27.2
Göteborgs och Bohus län . . . .	30	17	39	45	69	62	131	32.5
Älvsborgs län . . . .	33	27	6	1	39	28	67	22.8
Skaraborgs län . . . .	23	30	1	8	24	38	62	25.7
Värmlands > . . . .	25	14	6	5	31	19	50	19.2
Örebro > . . . .	8	17	—	3	8	20	28	13.2
Västmanlands > . . . .	17	18	6	6	23	24	47	29.0
Kopparbergs > . . . .	35	47	4	4	39	51	90	37.2
Gävleborgs > . . . .	3	20	—	9	3	29	32	12.5
Västernorrlands > . . . .	50	33	8	4	58	37	95	36.6
Jämtlands > . . . .	26	17	2	1	28	18	46	37.2
Västerbottens > . . . .	42	21	—	2	42	23	65	38.4
Norrbottnens > . . . .	35	31	8	2	43	33	76	43.9
Utrikes ort . . . .	17	12	12	—	19	12	111	
Okänd hemort . . . .	12	14	—	—	12	14	16	
Summa	608	637	325	311	933	948	1881	83.0
	1245		636					

Tab. 9. Översikt för år 1915 över tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter intagna.

1		2	3	4	5	6	7
Intagningsårets		Intagna <sup>2</sup>	Därav vid intagnin-gen som obotliga att anse <sup>3</sup>	Till-frisknade under nå-got av de 10 åren <sup>3</sup>	Tillfrisk-ningspro-cent för de i kol. 3 angivna intagna	De de intagna med avdrag av de i kol. 4 anförda	
ordningsnummer	årtal						
Det 10:de	} räknat tillbaka från redovisningsåret som 1:sta år.	1906	1 390	954	276	19.86	31.87
> 9:de		1907	998	590	282	29.26	40.88
> 8:de		1908	1 052	508	307	29.18	51.71
> 7:de		1909	1 175	578	308	26.21	50.81
> 6:te		1910	1 795	880	492	27.41	50.97
> 5:te		1911	1 548	575	369	23.84	62.86
> 4:de		1912	2 696	1 573	574	21.29	41.65
> 3:dje		1913	2 081	988	596	28.64	52.52
> 2:dra		1914	1 888	829	538	28.50	56.09
Redovisningsåret . . . .		1915	2 340	1 164	356	15.21	50.25

<sup>1</sup> Huruvida från landsbygd eller stad är icke uppgivet. — <sup>2</sup> De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här, ej heller de vid intagandet icke sinnessjuka. — <sup>3</sup> De tillfrisknade införas för det år, under vilket de å anstalten intagits, och ej för det år, under vilket de utskrivits tillfrisknade.

Tab. 10. Översikt för år 1915 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka tillfrisknade.

S j u k d o m	Vistelseid inom hospitalet					Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst													Summa sammanlagt									
	kortare tid än 3 månader	3-6 månader <sup>1</sup>		6-12 månader	1-2 år	över 2 år	kortare tid än 3 månader	3-6 månader <sup>1</sup>		6-12 månader	1-2 år.	2-3 år.	över 3 år	okänt	Summa													
		m. kv.	m. kv.					m. kv.	m. kv.						m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.										
Melankoli, <i>Melancholia</i> . . . . .	2	10	5	9	9	2	2	8	—	7	2	6	2	9	5	2	9	10	—	5	—	3	—	1	18	36	54	
Mani, <i>Mania</i> . . . . .	4	7	7	9	5	2	1	—	—	—	2	4	4	7	7	3	4	2	—	2	—	—	—	—	17	18	35	
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i> . . . . .	35	32	38	47	33	36	6	32	7	9	21	18	30	39	32	44	20	26	9	21	4	4	3	4	119	156	275	
Förvirring, <i>Confusio</i> . . . . .	19	21	9	17	6	11	2	4	—	1	15	15	11	13	7	19	3	5	—	2	—	—	—	—	36	54	90	
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	9	1	9	12	13	14	4	7	5	4	8	1	5	8	11	14	7	9	4	4	5	2	—	—	40	38	78	
Kronisk förtryckhet, <i>Paranoia</i> . . . . .	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i> . . . . .	4	1	2	—	—	1	—	—	—	—	4	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	7	1	8	
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i> . . . . .	10	3	4	4	1	2	1	2	—	—	8	2	2	1	2	3	2	2	—	1	1	2	1	—	16	11	27	
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i> . . . . .	37	2	4	—	—	1	—	1	—	—	34	1	3	—	1	—	2	1	—	—	2	—	1	—	43	2	45	
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i> . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i> . . . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i> . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessvaghhet, <i>Imbecillitas</i> . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessjukdom okänd . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	121	77	79	98	67	67	18	53	13	21	95	47	58	77	66	85	49	55	18	35	12	12	5	5	298	316	614	

<sup>1</sup> Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v.

Tab. 11. Översikt för år 1915 över *dödsorsaker* bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna.

1	2	3	4
Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 okt. 1911)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis . . . . .	6	18	24
Septichæmia . . . . .	7	13	20
Erysipelas . . . . .	1	6	7
Febris typhoides . . . . .	1	2	3
Tuberculosis pulmonum . . . . .	104	118	222
> aliorum organorum . . . . .	5	3	8
Syphilis . . . . .	1	—	1
Aliæ infectiones . . . . .	—	8	8
Leuchæmia . . . . .	—	1	1
Anæmia perniciosa . . . . .	1	1	2
Diabetes mellitus . . . . .	—	1	1
Aliæ cachexiæ . . . . .	—	—	—
Hæmorrhagia cerebri et meningum. Emollitio cerebri . . . . .	11	11	22
Abscessus cerebri. Meningitis purulenta acuta . . . . .	3	2	5
Epilepsia . . . . .	7	3	10
Otitis . . . . .	—	—	—
Dementia paralytica . . . . .	38	10	48
Insania . . . . .	5	3	8
Insania (submersio) . . . . .	1	—	1
> (strangulatio, suffocatio) . . . . .	1	2	3
> (suicidium) . . . . .	2	—	2
Alii systematis nervosi morbi . . . . .	—	1	1
Pericarditis . . . . .	—	—	—
Endocarditis chr. Vitium org. cordis. Myocarditis chr. Cardioscler. . . . .	10	21	31
Arteriosclerosis. Aneurysma . . . . .	4	10	14
Thrombosis. Embolia . . . . .	—	4	4
Pleuritis. Empyema . . . . .	3	3	6
Bronchitis acuta et chronica . . . . .	4	6	10
Pneumonia acuta . . . . .	40	50	90
Gangræna pulmonum . . . . .	1	2	3
Alii organorum respirationis morbi . . . . .	8	6	14
Gastroenteritis acuta et chronica . . . . .	11	2	13
Ulcus ventriculi . . . . .	3	2	5
Ileus . . . . .	1	2	3
Hernia incarcerata . . . . .	1	—	1
Appendicitis . . . . .	—	—	—
Hepatitis interstitialis chronica. Cirrhosis hepatis . . . . .	—	1	1
Cholelithiasis . . . . .	—	3	3
Alii organ. digestionis morbi . . . . .	—	4	4
Nephritis acuta et chronica . . . . .	7	6	13
Cystopyelonephritis . . . . .	—	—	—
Ren cysticus . . . . .	—	—	—
Hypertrophia prostate . . . . .	—	—	—
Carcinoma . . . . .	13	11	24
Sarcoma . . . . .	—	2	2
Tumores alii . . . . .	3	4	7
Casus mortiferi (Contusio, Fractura) . . . . .	2	—	2
>    > (Felsväljning) . . . . .	2	1	3
Summa	307	343	650

Tab. 12. Översikt för år 1915 över *tillfälliga sjukdomar* bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade.

1	2	3	4	1	2	3	4
S j u k d o m (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 19 okt. 1914)	M.	Kv.	Summa	S j u k d o m (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 19 okt. 1914)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis . . . . .	3	7	10	Enterocolitis chronica . . . . .	14	10	24
Septicæmia. Pyosepticæmia.				Appendicitis . . . . .	11	11	22
Abscessus. Phlegmone . . . . .	145	109	254	Ileus. Volvulus. Invaginatio . . . . .	1	3	4
Erysipelas . . . . .	28	89	117	Hernia . . . . .	34	6	40
Scarlatina . . . . .	1	1	2	Cholelithiasis . . . . .	1	6	7
Diphtheria . . . . .	—	—	—	Icterus. Icterus catarrhalis . . . . .	7	3	10
Influenza epidemica . . . . .	229	450	679	Peritonitis acuta . . . . .	2	1	3
Typhus abdominalis . . . . .	1	8	9	Alii organ. digestionis morbi . . . . .	16	20	36
Tuberculosis pulmonum. Tub. laryngis . . . . .	140	190	330	Nephritis degen. et inflamm. ac. Nephritis degen. et inflamm. chr. Morbus Brighti . . . . .	4	4	8
organorum aliorum . . . . .			66	Pyelitis. Cystopyelonephritis . . . . .	—	2	2
Syphilis acquisita . . . . .	15	6	21	Cystitis . . . . .	2	8	10
Febris. Febricula . . . . .	31	5	36	Alii morbi org. uropoëticorum Morbi organorum generationis . . . . .	1	3	4
Aliæ infectiones . . . . .	7	27	34	Myitis. Rheumatismus muscu- lorum . . . . .	7	16	23
Anæmia . . . . .	2	8	10		31	12	43
Alii morbi sanguinis . . . . .	2	6	8	Tendovaginitis . . . . .	2	3	5
Diabetes mellitus . . . . .	3	1	4	Bursitis. Hygroma . . . . .	7	4	11
Hæmorrhagia meningum cerebri Meningitis cerebri. Meningitis cerebro-spinalis . . . . .	3	6	9	Polyarthrit. rheumatica acuta . . . . .	20	22	42
Congestio cerebri . . . . .	1	—	1	Polyarthrit. rheumatica chronica Osteomyelitis. Osteitis. Periostitis Alii morbi articul. et ossium . . . . .	2	2	4
Hæmorrhagia, thrombosis, embolia cerebri. Emollitio cerebri . . . . .	9	10	19	Erythema multiforme et nodosum Urticaria . . . . .	8	13	21
Alii nervosi morbi . . . . .	18	17	35	Zoster . . . . .	2	—	2
Epilepsia . . . . .	7	4	11	Eczema . . . . .	3	12	15
Dementia paralytica . . . . .	10	1	11	Psoriasis . . . . .	2	1	3
Pericarditis . . . . .	—	2	2	Ulcus varicosum cruris . . . . .	12	11	23
Endocarditis, Myocarditis ac. Endocarditis chr. Vitium orga- nicum cordis. Myocarditis chr. Cardiosclerosis. Cor adiposum Arteriosclerosis. Atheromatosis. Atherosclerosis. Enderarteriitis Phlebitis . . . . .	—	1	1	Acne . . . . .	48	34	82
Aneurysma . . . . .	41	66	107	Furunculosis. Furunculus Carbunculus . . . . .	11	6	17
Varix . . . . .	21	18	39	Gangræna . . . . .	29	14	43
Thrombosis. Embolia . . . . .	—	9	9	Alii morbi cutanei . . . . .	14	11	25
Tracheitis acuta. Bronchitis acuta Tracheitis chr. Bronchitis chr. Asthma bronchiale . . . . .	105	98	203	Morbi meatus auditorii externi Otitis media catarrhalis . . . . .	195	82	277
Hæmorrhagia pulmonum . . . . .	5	1	6	Otitis media purulenta . . . . .	87	19	106
Pneumonia crouposa acuta Bronchopneumonia acuta . . . . .	46	77	123	Aliæ otopatæ . . . . .	12	9	21
Gangræna pulmonum . . . . .	7	17	24	Conjunctivitis, sæstivalis, catarrhalis Dacryocystitis catarrhalis . . . . .	3	6	9
Pleuritis. Empyema pleuræ . . . . .	15	24	39	Keratit. ulcerosa . . . . .	—	2	2
Alii organ. respirationis morbi Tonsillitis acuta. Angina ton- sillar. Pharyngitis acuta . . . . .	13	11	24	Iritis, iridocyclitis . . . . .	29	45	74
Gastritis acuta . . . . .	89	128	217	Cataracta . . . . .	6	2	8
Enterocolitis acuta. Proctitis acuta . . . . .	72	84	156	Strabismus . . . . .	12	17	29
Gastritis chronica . . . . .	5	4	9	Aliæ opthalmiæ . . . . .	—	3	3
Ulcus ventriculi. Ulcus duodeni	336	185	521	Myoma . . . . .	4	1	5
	8	3	11	Adenoma. Kystadenoma . . . . .	—	—	—
				Sarcoma . . . . .	30	29	59
				Carcinoma . . . . .	—	1	1
				Struma . . . . .	—	4	4
				Alii tumores . . . . .	—	1	1
				Morbus Basedowi. Hyperthyreosis Trauma . . . . .	7	5	12
					—	4	4
					247	148	395



Tab. 13. *Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka år 1915.*

A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.

Anstalt.	Underhållsdagar	Medeltal vårdade per dag		Den 31 december befintliga <sup>2</sup>		
		m.	kv.	m.	kv.	sa
Stockholms hospital . . . . .	4 095	10·0	1·2	6	2	<sup>3</sup> 8
Uppsala > och asyl . . . . .	19 822	49·3	5·0	46	5	51
Nyköpings . . . . .	6 599	14·8	3·3	14	3	17
Vadstena > och asyl . . . . .	7 217	17·8	2·0	18	2	20
Värjö > . . . . .	1 583	2·0	2·3	2	3	5
> , kriminalavdelningen . . . . .	40 203	110·1	—	104	—	104
Västerviks . . . . .	23 679	56·1	8·8	53	9	62
Visby > . . . . .	855	1·3	1·0	2	1	3
Lunds > och asyl . . . . .	12 293	23·7	10·0	23	10	33
Malmö asyl . . . . .	3 741	3·2	7·0	3	7	10
Göteborgs hospital . . . . .	7 605	19·8	1·0	19	1	20
Vänersborgs > och asyl . . . . .	11 018	26·2	4·0	29	4	33
Kristinehamns > . . . . .	7 767	15·6	5·7	16	5	21
Sätters > . . . . .	15 150	37·7	3·8	36	3	39
Härnösands > . . . . .	5 835	10·6	5·4	10	6	16
Ostersunds > . . . . .	3 893	10·5	0·2	21	1	22
Piteå hospital och asyl . . . . .	4 845	11·9	1·4	10	1	11
Sjukhuset vid Långbro . . . . .	—	—	—	—	—	—
Uptagningsanstalten vid Ulvsunda . . . . .	—	—	—	—	—	—
> vid Sandbyhov . . . . .	—	—	—	—	—	—
> i Hälsingborg . . . . .	—	—	—	—	—	—
Summa	176 200	420·6	62·1	412	63	475

B. Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.

	1	2		3		4		5	
		Otillräkneliga förklarade		Straffångar		Rannsaksningsfångar		Observationsfall	
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Av de intagna <sup>1</sup> voro tilltalade eller dömda för	mord, mordförsök . . . . .	3	—	1	—	—	—	2	1
	dråp . . . . .	1	—	—	—	—	—	—	—
	mordbrand . . . . .	2	—	—	—	—	—	2	2
	övervåld, misshandel . . . . .	4	—	—	—	—	—	4	—
	stöld, bedrägeri, rån, förfalskning . . . . .	12	—	—	—	—	—	6	1
	hemfridsbrott . . . . .	3	—	—	—	—	—	—	—
	skadegörelse . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
	mened . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
	sedlighetsbrott . . . . .	2	—	—	—	—	—	2	—
	rymning, värnpliktsvägran . . . . .	—	—	—	—	—	—	3	—
Ej begått brott . . . . .	—	—	—	—	—	—	1	—	
Summa intagna <sup>1</sup>	27	—	1	—	—	—	20	4	
Avförda <sup>2</sup>	Tillfrisknade . . . . .	3	—	1	—	—	—	—	—
	Förbättrade . . . . .	2	—	—	—	—	—	—	—
	Oförbättrade . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
	Till annan offentl. självständig anstalt . . . . .	48	2	7	1	1	—	—	—
	Döda . . . . .	15	1	1	—	—	—	—	—
Summa avförda <sup>2</sup>	68	3	9	1	1	—	—	—	

<sup>1</sup> De från annan offentlig, självständig anstalt direkt överförda upptagas icke här. — <sup>2</sup> Observationsfall upptagas icke här. — <sup>3</sup> Därav en vid årets slut permitterad.

Tab. 14. Översikt för år 1915 angående 4 offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av *dementia paralytica* lidande.

1				2				3				4				5				6				7				8				9				10			
I n t a g n a <sup>1</sup>								A v l i d n a																															
Y r k e								Yrkes- utövare		Famil- jemed- lemmar		Ålder vid döds- fallet				Sjukdomens bestånd från dess uppkomst																							
								m. kv.		m. kv.						Under 1 år		1—2 år <sup>2</sup>		2—3 år		3—5 år		5—10 år		Över 10 år													
<i>I. Jordbruk med binäringar.</i>												0—25 år . . .																											
Godsägare och därmed jämför- liga arrendatorer, lantbruks- inspektorer . . . . .												25—30 år <sup>3</sup> . . .					1																						
Hemmansägare och därmed jäm- förliga arrendatorer, rättare, ladufogdar, trädgårdsmästare												30—35 år . . .					1	2	1		1		1	1															
Torpare, jordbruksarb., tjänare								1			2	35—40 år . . .					1	4		3																			
Fiskare . . . . .								2				40—45 år . . .					1	1	2		1		2		1														
<i>II. Industri och hantverk.</i>												45—50 år . . .					4		3		1		3		1														
Fabriks- och bruksägare etc. .								1				50—60 år . . .					1	2		3		5	1	1	2	1													
Arbetare . . . . .								5				60—70 år . . .					2	1					1	1	1														
Hantverkare . . . . .								5	1			Över 70 år . . .																											
<i>III. Handel och samfärdsel.</i>												Okänd . . . . .																											
Handl., bokhåll., banktjänstem. Idkare av vårdshusör., bitråd.								6	2		2	Summa				9	6	12		9		12	3	4	2	1													
Tjänsteman vid post, telegraf, järnvägar . . . . .								1				<i>Intagna.<sup>1</sup></i>																											
Betjänte vid d:o . . . . .								1				<i>Civilstånd.</i>																											
Sjöfarande . . . . .								1				Ogift . . . . . {m. 12																											
Hyrkuskar, stadsbud, stuvare .												kv. 6																											
<i>IV. Allmän tjänst och litte- rära yrken.</i>												Gift . . . . . {m. 18																											
Civila och kommunala tjänste- män, lärare etc. . . . .												kv. 4																											
Civila och kommunala betjänte												Änkling . . . . . {m. 2																											
Militärer av officersgrad . . .								2				Änka . . . . . {m. 1																											
Militärer, subalterner o. manskap								1				Frånskild . . . . . {m. —																											
Litteratörer, artister . . . . .								1				<i>Hemort.</i>																											
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare . . . . .												Landsbygd . . . . . {m. 11																											
Barnmorskor, sjukvårdspersonal												kv. 4																											
<i>V. Annat yrke.</i>												Stad . . . . . {m. 21																											
Kapitalister, f. d. yrkesutövare												kv. 7																											
Arbetare, tjänstehjon ej angivna								1				<i>Antaglig sjukdomsorsak.</i>																											
Understödgare . . . . .												Syfilis . . . . . {m. 26																											
<i>VI. Intet eller okänt yrke .</i>												kv. 10																											
Summa								32	6		5	Alkoholmissbruk . . . . . {m. 1																											
												kv. 1																											

<sup>1</sup> Här upptagas icke 4 offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka förut under diagnos *dementia paralytica* vårdade, ej heller från annan sådan anstalt överförda. — <sup>2</sup> Från och med 1 år intill 2 år o. s. v. — <sup>3</sup> Från och med 25 år intill 30 år o. s. v.

Tab. 15. Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden år 1915.

Anstalt	2			3					4					5			6		
	Antal sjukplatser vid årets slut			Underhållsdagar					Medeltal vårdade för dag					Utspisningskostnad för de sjuka			Totalkostnaden för sjukvården		
	Å statens anstalter		Å landstings resp. stadsanstalt	Å statens anstalter				Å landstings resp. stadsanstalt	Å statens anstalter				Å landstings resp. stadsanstalt	Totalkostnad	För underhållsdag		Totalkostnad <sup>1</sup>	Medelkostnad för varje person för dag	Medelkostnad för varje person för år
	I klass	allm. klass		I klass	II klass	III klass	utan avgift		I klass	II klass	III klass	utan avgift			I klass	allm. klass			
Stockholms hospital .	20	235	—	7 044	20 352	49 732	4 460	—	19	56	136	12	—	57 124.49	139.1	63.5	303 386.49	3.72	1 357.25
Uppsala hosp. o. asyl	30	1 210	24	11 355	42 755	374 536	20 358	8 530	31	117	1 026	58	23	279 677.14	128.5	59.8	1 030 854.69	2.25	822.38
Nyköpings hospital .	—	186	20	—	2 014	61 740	6 709	6 681	—	6	169	18	18	38 920.25	—	50.5	181 395.24	2.35	858.27
Vadstena hospital o. asyl	26	774	—	8 544	28 179	230 335	7 217	—	23	77	631	20	—	170 826.79	123.4	60.3	511 085.20	1.86	680.00
Värjö	10	240	40	1 882	6 783	86 708	1 583	13 247	5	19	238	4	36	76 505.70	167.0	49.4	365 997.92	2.43	888.19
» » krim.-avd.	—	100	—	—	2 199	764	37 240	—	—	6	2	102	—	—	—	—	—	—	—
» » Korsberga	—	—	—	—	2 965	55 309	—	—	—	8	152	—	—	43 789.51	—	75.1	67 195.98	1.10	423.98
Västerviks hospital .	—	800	30	—	24 516	245 379	22 980	9 805	—	67	672	63	27	154 538.90	—	48.4	609 262.88	2.01	734.71
Visby hospital . . .	—	63	—	—	2 199	21 686	916	—	—	6	59	3	—	13 724.62	—	55.4	50 780.56	2.05	748.86
Malmö asyl . . . .	—	124	—	—	6 570	34 053	4 471	—	—	18	93	12	—	23 001.56	—	51.0	88 537.51	1.87	681.06
Lunds hospital o. asyl	30	1 174	28	11 798	43 151	357 697	13 561	9 698	12	118	980	37	27	247 261.58	141.4	48.1	774 889.35	1.78	648.84
Göteborgs hospital .	50	230	75	18 242	21 621	54 527	7 615	25 477	50	59	149	21	70	79 340.64	138.7	49.9	324 109.59	2.54	927.97
Vänerns borgs h. o. a.	—	1 050	30	—	28 700	340 135	11 064	10 843	—	79	932	30	30	196 860.79	—	50.4	636 791.00	1.63	594.84
Kristinehamns hosp.	—	780	20	—	25 495	251 624	7 402	6 900	—	70	689	20	19	167 461.56	—	57.5	559 539.29	2.26	825.79
Säters »	—	800	30	—	18 715	257 242	16 065	10 146	—	51	705	44	28	165 151.70	—	54.7	606 487.44	2.01	733.65
Härnösands »	—	245	24	—	5 456	77 507	5 835	8 387	—	15	212	16	23	60 205.28	—	61.9	198 279.70	2.04	744.60
Östersunds »	—	560	—	—	10 512	77 945	3 893	—	—	28	213	10	—	52 151.80	—	56.5	297 613.84	3.22	1 176.33
Piteå hospital o. asyl	—	370	—	—	5 984	122 430	4 845	—	—	16	336	13	—	67 287.23	—	50.5	293 674.75	2.20	804.38
Sjukhuset vid Långbro	—	—	640	—	—	—	—	222 230	—	—	—	—	609	155 724.52	135.5	66.4	608 389.32	2.74	999.22
Uppt.anst. vid Ulvsunda	—	—	27	—	—	—	—	8 957	—	—	—	—	25	9 823.42	—	100.1	25 778.45	2.88	467.71
» » Ramlösa	—	—	44	—	—	—	—	13 163	—	—	—	—	36	14 439.81	—	109.7	34 092.17	2.59	945.85
» » Sandbyhov	—	—	92	—	—	—	—	35 303	—	—	—	—	97	14 826.42	—	41.0	38 930.00	1.06	385.07
Summa	166	8 941	1 124	58 865	298 166	2 699 349	176 214	389 367	140	816	7 304	483	1 068	3 060 143.71	2 57.6	7 606 871.37	2.21	2 809.15	
	9 107			3 232 594					8 833										

<sup>1</sup> Beräknad, vad beträffar statshospitalen, genom avdrag från hela utgiftssumman av utgifter för underhåll och förbättring av byggnader och gårdar och för utskyldor samt inkomster av trädgård och jordbruk eller annan dylik hantering. — <sup>2</sup> Motsvarande kostnader vid statshospitalen äro 1 894 329.64 kr., 58.6 öre, 6 899 681.43 kr., 2.26 kr., 827.99 kr.

Tab. 16. Översikt för år 1915 över de vid offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården *anställda tjänstemän och betjäning.*

1 A n s t a l t	2 Läkarpersonal					3 Uppsyningspersonal				4 Sjukvårdspersonal			5	6	7	8	9	10 Anmärkning		
	Överläkare	Hospitalläkare	Asylläkare	Biträdande läkare	Underläkare	Annandesser	Uppsyningsmän	Foreskänderskor	Biträdande uppsyningsmän	Biträdande foreskänderskor	Stolade sköterskor	Skötare	Sköterskor	Medelst sjukplacat dagligen året om utplagna	Medelst sjuka för dag för var och en av sjukbeträningens *)	Medelst sjuka för dagligen året om utplagna	Åratal för avdelningsvård ansvarig personal		Åratal natvakter & sjukvårdsavdelningsgärna	Åratal sköterskor & munsvårdsbiträden.
Stockholms hospital . . . . .	1	1	—	1	—	1	1	—	—	6	20	27	223	4.2	8	12	5	<sup>1</sup> En ej tillsatt under året. <sup>2</sup> Endast 3 tillsatta under året.		
Uppsala hospital och asyl . . . . .	1	1	1	4	—	2	2	2	3	5	82	97	1 253	7.4	31	33	16			
Nyköpings hospital . . . . .	1	—	—	1	—	1	1	—	—	1	21	18	211	5.3	8	—	—			
Vadstena hospital och asyl . . . . .	1	1	—	1	—	1	1	1	2	2	50	47	751	6.5	21	16	—			
Värjö hospital . . . . .	1	—	—	1	—	1	1	—	2	1	26	27	302	5.6	10	14	—			
» » kriminalavdelning	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—	34	—	110	3.2	6	6	—			
» » Korsberga koloni . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	160	—	—	—			
Västerviks hospital . . . . .	1	1	—	3	—	2	1	1	1	8	86	88	829	4.9	27	28	14			
Visby hospital . . . . .	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5	7	68	5.7	—	2	—			
Malmö asyl . . . . .	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	6	8	123	8.8	—	2	—			
Lunds hospital och asyl . . . . .	1	1	1	3	—	3	2	1	2	2	64	105	1 194	6.9	32	21	17			
Göteborgs hospital . . . . .	1	—	—	2	—	1	2	—	—	7	27	33	349	5	17	13	12			
Vänersborgs hospital och asyl . . . . .	1	1	—	3	—	1	1	1	1	2	84	82	1 071	6.1	26	29	3			
Kristinehamns » . . . . .	1	1	—	3	—	1	1	1	1	4	65	72	798	5.7	23	23	5			
Süters » . . . . .	1	1	—	3	—	2	1	2	1	6	94	82	828	4.5	29	23	2			
Härnösands » . . . . .	1	1	—	—	—	1	1	—	—	2	18	22	266	6.6	11	6	3			
Östersunds » . . . . .	1	1	—	2	—	1	1	1	1	6	40	60	253	5.3	17	16	12			
Piteå hospital och asyl . . . . .	1	1	—	—	—	1	1	—	1	—	35	33	365	5.4	12	12	2			
Sjukhuset vid Långbro . . . . .	1	1	—	2	2	1	3	1	—	22	35	90	609	4.2	22	21	41			
Upptagningsanstalten vid Ulvsunda . . . . .	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	6	25	5	6	2	3			
» » i Hälsingborg . . . . .	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	6	86	6	—	2	2			
» » Sandbyhov vid Norrköping . . . . .	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5	7	97	8.1	12	3	—			
Summa	20	12	3	30	2	2	22	26	11	16	76	301	920	9 921	318	234	137			
	60					75				1 797										

\*) Uppsyningspersonal räknas icke till sjukvårdspersonal.

Tab. 17. Sammandrag av 1915 års redovisning över anslaget till hospitals underhåll.

Debet.		Kredit.	
<i>Balans från år 1914.</i>		<i>Balans från år 1914.</i>	
Behållningar och fordringar	— 1 758 154 56	Skulder . . . . .	— 1 057 814 46
<i>Inkomster.</i>		<i>Utgifter.</i>	
Se tab. nr 18 . . . . .	— 7 938 851 84	Se tab. nr 19 . . . . .	— 8 637 463 31
<i>Balans till år 1916.</i>		<i>Balans till år 1916.</i>	
Skulder:		Behållningar och fordringar:	
Patientavgifter . . . . .	516 160 30	Kassan . . . . .	22 769 56
Diverse kreditorer . . . . .	294 673 45	Förskott att ersättas . . . . .	2 250 —
Utredning av hospital . . . . .	3 581 08	Patientavgifter . . . . .	181 883 23
Enskilda fonder:		I bank inestående . . . . .	538 246 59
von Sassa donationsfonden	29 769 54	Diverse debitorer . . . . .	104 862 93
Lundgrenska fonden . . . . .	1 535 89	Utredning av hospital . . . . .	37 747 26
Nils P. Rosenblads donation	2 750 —		887 759 57
C. M. Lindströms testamentsfond . . . . .	543 23		
Patienternas utflyktsfond . . . . .	426 58		
V. Enbloms sjukvårdsfond	7 021 84		
Hospitals arbetskassa . . . . .	9 289 73		
Lundinska fonden . . . . .	15 480 97		
Hedströmska fonden . . . . .	1 592 09		
Eva Kylander-Ljunglöfs fond . . . . .	2 150 71		
Hospitalshjonens sparkassa	601 67		
Kollektfonden . . . . .	453 87		
	886 030 95		
Summa kr.	— 10 583 037 34	Summa kr.	— 10 583 037 34

Tab. 18. Inkomster för

1	2		3	
	Statsanslag		Patientavgifter	
	kr.	öre	kr.	öre
Av Kungl. statskontoret levererade . . . . .	4 900 000	—	—	—
Stockholms hospital . . . . .	—	—	66 593	40
Uppsala » och asyl . . . . .	—	—	405 099	55
Nyköpings » . . . . .	—	—	54 506	35
Vadstena » och asyl . . . . .	—	—	189 434	81
Växjö » . . . . .	—	—	129 503	40
Västerviks » . . . . .	—	—	193 711	80
Visby » . . . . .	—	—	15 430	50
Lunds » och asyl . . . . .	—	—	307 879	45
Malmö asyl . . . . .	—	—	27 658	80
Göteborgs hospital . . . . .	—	—	166 739	80
Vänersborgs » och asyl . . . . .	—	—	333 537	20
Kristinehamns » . . . . .	—	—	192 733	20
Säters » . . . . .	—	—	195 223	70
Härnösands » . . . . .	—	—	69 279	80
Östersunds » . . . . .	—	—	58 369	50
Piteå » och asyl . . . . .	—	—	79 502	10
Summa	4 900 000	—	2 485 203	36

Tab. 19. Utgifter för

1	2		3		4		5		6		7		8	
	Avskrivning		Avlöning		Utspisning		Linne samt gång- och sängkläder		Eldning och lys-hållning		Medika- menter		Tvätt och renhållning	
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
Medicinalstyrelsens kassa . . . . .	—	—	15 014	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms hospital . . . . .	270	41	90 260	67	104 837	43	14 569	29	70 927	80	3 545	75	4 383	99
Uppsala » o. asyl . . . . .	66	—	231 227	76	385 101	45	63 236	45	309 002	37	8 737	95	13 914	85
Nyköpings » . . . . .	—	—	56 861	11	68 652	—	12 964	41	30 192	17	1 704	16	2 568	29
Vadstena » o. asyl . . . . .	184	—	143 759	08	244 868	15	41 849	09	110 367	38	5 783	29	6 252	41
Växjö » . . . . .	—	—	119 912	57	150 045	29	25 668	86	83 644	18	2 232	87	3 740	68
» Korsbergens kolonien . . . . .	—	—	9 140	85	3 437 89	51	6 082	40	3 159	78	—	—	358	62
Västerviks » . . . . .	—	—	185 243	69	252 768	25	46 425	32	131 814	44	7 355	39	9 461	28
Visby » . . . . .	—	—	18 319	92	21 248	99	2 504	34	8 730	15	457	84	921	60
Lunds » o. asyl . . . . .	254	29	202 104	98	342 756	27	72 402	27	152 903	40	6 684	92	13 268	78
Malmö asyl . . . . .	2 750	—	26 901	06	29 643	27	4 784	61	14 721	32	573	74	2 177	62
Göteborgs hospital . . . . .	—	—	93 164	36	181 986	90	20 061	42	74 188	92	2 460	03	5 389	08
Vänersborgs » o. asyl . . . . .	—	—	182 489	83	301 042	46	45 846	49	161 642	51	5 562	37	9 666	91
Kristinehamns » . . . . .	—	—	155 788	18	238 659	46	37 685	81	206 983	12	6 480	73	6 490	19
Säters » . . . . .	132	60	179 975	66	270 836	64	35 942	93	126 063	92	5 967	23	7 699	20
Härnösands » . . . . .	—	—	60 281	66	87 162	58	13 489	40	56 561	48	1 932	91	2 193	38
Östersunds » . . . . .	5 021	50	93 840	02	95 684	14	10 668	16	91 535	30	2 353	93	5 265	09
Piteå » o. asyl . . . . .	—	—	90 248	49	114 135	64	19 959	42	97 878	07	2 533	42	4 495	40
Summa	8 678	80	1 953 534	83	2 883 218	43	474 140	67	1 730 316	31	64 366	53	98 247	32

<sup>1</sup> Från Danviks hem enligt Kungl. brevet till Serafimer Ordensgillet den 9 januari 1871. — <sup>2</sup> Enligt utredningen vid Västerviks hospital enl. K. b. d.  $\frac{5}{10}$  1909,  $\frac{19}{10}$  1911. — <sup>3</sup> Avser utredningen vid Östersunds

## hospitals underhåll år 1915.

4		5		6		7		8		9		10	
Ränta å patient-avgifter		Ersatt begravningskostnad		Underhållsbidrag		Anmärkningsmedel		Diverse		Trädgård och jordbruk		Summa	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	4 620	—	—	—	4 904 620	—
62	01	18	—	14 000	—	—	—	16 839	34	3 949	81	101 462	56
114	65	783	—	—	—	—	—	7 763	13	53 016	75	466 777	08
14	33	72	—	—	—	—	—	4 985	38	1 532	24	61 110	30
26	68	960	—	—	—	—	—	13 639	85	25 542	—	229 603	34
23	76	198	—	—	—	—	—	10 981	03	24 153	22	164 859	41
26	50	756	—	—	—	—	—	11 289	24	11 330	92	217 114	46
2	17	—	—	—	—	—	—	9 258	96	—	—	24 691	63
46	54	735	—	—	—	—	—	14 333	88	37 870	14	360 865	01
8	39	72	—	—	—	—	—	2 241	31	—	—	29 990	50
21	32	36	—	—	—	—	—	2 479	05	17 892	20	187 163	37
26	26	972	—	—	—	—	—	30 898	20	64 288	65	429 722	31
31	70	429	—	—	—	—	—	10 530	60	50 684	18	254 406	63
17	34	816	—	—	—	—	—	15 822	89	36 516	57	248 396	50
12	26	162	—	—	—	—	—	6 687	21	7 164	12	83 395	39
10	10	144	—	—	—	—	—	5 646	71	9 070	57	73 240	88
11	44	324	—	—	—	—	—	7 384	97	14 302	96	101 525	47
<b>455</b>	<b>45</b>	<b>6 477</b>	<b>—</b>	<b>14 000</b>	<b>—</b>	<b>—</b>	<b>—</b>	<b>175 401</b>	<b>75</b>	<b>357 314</b>	<b>28</b>	<b>7 938 851</b>	<b>84</b>

## hospitals underhåll år 1915.

9		10		11		12		13		14		15		16	
Inventarier		Underhåll m. m. av byggvåder o. gårdar		Skrivmaterialier		Utskylder		Diverse utgifter		Indragningsstat		Trädgård och jordbruk		Summa	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
—	—	* 39 854	98	—	—	—	—	13 200	68	—	—	—	—	68 070	60
7 330	94	16 065	01	1 074	95	—	—	10 737	85	3 025	—	9 500	97	336 530	06
14 221	10	62 317	75	2 493	25	198	18	23 699	13	2 797	74	29 680	19	1 146 694	17
1 228	03	6 456	54	444	74	—	—	6 343	60	594	97	1 374	—	189 384	02
9 716	25	30 959	19	1 762	78	38	12	15 392	27	7 029	16	20 936	68	637 897	75
5 174	35	10 734	78	1 371	17	260	—	9 987	35	3 955	87	25 753	80	442 431	77
1 858	61	6 011	35	—	—	—	—	4 467	74	—	—	—	—	74 868	86
9 438	56	49 244	02	1 916	63	—	—	4 1687	33	432	15	25 457	36	747 550	91
671	—	3 225	85	205	27	4	24	26 306	49	900	—	—	—	64 469	19
12 069	95	71 704	47	3 378	29	319	25	20 665	90	4 640	—	18 164	24	921 317	01
4 427	98	2 314	34	378	54	303	79	4 490	37	790	—	—	—	94 256	64
6 197	36	22 986	55	1 018	88	169	44	10 591	19	4 199	17	15 085	55	387 498	30
19 752	13	68 847	79	2 493	—	971	22	21 168	61	—	—	43 733	99	863 217	31
6 678	66	34 654	65	1 864	04	27	03	16 446	84	1 836	67	31 092	57	744 687	95
7 936	—	51 700	06	2 097	76	91	21	15 952	87	—	—	27 479	25	731 875	33
2 206	15	10 584	74	991	40	253	17	7 538	17	2 735	—	6 913	48	252 848	52
1 491	09	17 348	31	3 854	01	437	51	212 611	83	—	—	10 824	13	557 325	61
3 347	23	18 118	—	929	73	22	98	6 390	59	—	—	—	—	876 544	31
<b>118 745</b>	<b>39</b>	<b>523 128</b>	<b>38</b>	<b>26 273</b>	<b>94</b>	<b>3 006</b>	<b>14</b>	<b>447 448</b>	<b>80</b>	<b>34 490</b>	<b>73</b>	<b>276 787</b>	<b>04</b>	<b>8 637 463</b>	<b>31</b>

Kungl. Medicinalstyrelsens särskilda beslut. — \* Häruti ingå kostnaderna för de sjukas inackordering. — 4 Avser hospital, enl. Kungl. breven den 23/7 1913 och den 17/7 1914.

Tab. 20. Sammandrag av kyrkoherdarnas och hälsovårdsnäm-

S i n n e s s j u .													
1	2	3	4 Hemort		5 Kön		6 Civilstånd			7 Ålder			
			landsbygd	städer	män	kvinnor	ogifta	gifta <sup>1</sup>	ej angivet	under 20 år	20—40 år	över 40 år	ej angiven
1	Stockholms stad . . .	1 989	—	1 989	932	1 057	1 298	625	66	33	758	1 133	65
2	Stockholms län . . .	451	378	73	220	231	224	227	—	13	152	286	—
3	Uppsala » . . .	355	218	137	158	197	259	96	—	7	97	251	—
4	Södermanlands » . . .	484	327	107	212	222	262	172	—	4	128	302	—
5	Östergötlands » . . .	843	604	239	419	424	619	224	—	8	271	564	—
6	Jönköpings » . . .	794	681	113	426	368	496	298	—	6	211	577	—
7	Kronobergs » . . .	681	619	62	339	342	496	185	—	3	195	483	—
8	Kalmar » . . .	794	659	135	413	381	592	202	—	8	232	554	—
9	Gottlands » . . .	180	150	30	98	82	125	55	—	1	48	131	—
10	Blekinge » . . .	465	315	150	232	233	345	120	—	7	173	285	—
11	Kristianstads » . . .	757	683	74	362	395	531	226	—	9	216	532	—
12	Malmö stad . . . . .	242	—	242	115	127	175	67	—	2	84	156	—
13	Malmöhus län <sup>2</sup> . . . . .	1 015	687	328	466	549	743	272	—	14	316	685	—
14	Hallands » . . . . .	431	332	99	204	227	337	94	—	3	135	293	—
15	Göteborgs stad . . . . .	438	—	438	228	210	305	133	—	10	132	296	—
16	Göteborgs och Bohus län <sup>3</sup>	720	647	73	357	363	539	181	—	6	204	510	—
17	Älvsborgs län . . . . .	954	860	94	482	472	707	247	—	6	253	695	—
18	Skaraborgs » . . . . .	762	653	109	410	352	571	191	—	1	230	531	—
19	Värmlands » . . . . .	1 011	893	118	516	495	773	238	—	11	281	719	—
20	Örebro » . . . . .	661	548	113	345	316	522	139	—	6	221	434	—
21	Västmanlands » . . . . .	395	312	83	217	178	272	123	—	13	110	272	—
22	Kopparbergs » . . . . .	764	716	48	386	378	546	218	—	8	268	488	—
23	Gävleborgs » . . . . .	661	488	173	340	321	455	206	—	14	213	434	—
24	Västernorrlands » . . . . .	727	585	142	377	350	508	219	—	9	268	450	—
25	Jämtlands » . . . . .	368	332	36	197	171	272	96	—	2	129	237	—
26	Västerbottens » . . . . .	448	415	33	255	193	332	116	—	18	153	277	—
27	Norrbottnens » . . . . .	467	408	59	256	211	315	152	—	12	188	267	—
	Summa	17 807	12 510	5 297	8 962	8 845	12 619	5 122	66	234	5 666	11 942	65

<sup>1</sup> Här inräknade änklingar, änkor och fränskilda makar. — <sup>2</sup> Utom Malmö stad. — <sup>3</sup> Utom Göteborgs stad.



## dernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket år 1915.

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
k a.					I d i o t e r.															
Vårdas inom					Antal	Hemort		Kön		Civilstånd		Ålder			Vårdas inom					
enskilt hem	enskild anstalt	fattighus	lasarett	offentlig sjukstuga särskilt för sinnessjuka		landsbygd	städer	män	kvinnor	ogifta	gifta <sup>1</sup>	under 20 år	20—40 år	över 40 år	enskilt hem	enskild anstalt	fattighus	lasarett	offentlig sjukstuga särskilt för sinnessjuka	
7	9	442	143	1388	114	—	114	73	41	111	3	22	67	25	11	5	95	—	3	1
103	23	40	2	283	308	283	25	175	133	307	1	99	112	97	170	47	31	8	52	2
59	2	45	—	249	214	180	34	113	101	214	—	80	95	39	125	56	26	—	7	3
68	6	100	1	259	337	286	51	193	144	336	1	120	110	107	153	66	75	—	43	4
196	17	193	5	432	579	480	99	338	241	577	2	179	234	166	361	88	113	—	17	5
335	11	101	20	327	440	393	47	236	204	438	2	100	168	172	316	34	79	—	11	6
245	5	85	1	345	553	338	15	185	168	353	—	73	129	151	249	43	56	—	5	7
229	4	142	2	417	440	410	30	248	192	438	2	91	164	185	304	32	90	—	14	8
77	—	12	—	91	98	77	21	57	41	98	—	22	51	25	88	7	1	—	2	9
109	5	91	2	258	273	224	49	148	125	273	—	75	115	83	176	40	52	—	5	10
238	12	96	19	392	348	324	24	200	148	348	—	76	127	145	220	46	65	1	16	11
32	4	126	4	76	67	—	67	32	35	66	1	26	24	17	42	6	15	—	4	12
*166	26	205	99	519	539	413	126	305	234	538	1	151	224	164	267	162	93	—	17	13
129	8	95	10	189	279	244	35	154	125	279	—	57	108	114	201	33	43	—	2	14
21	5	238	11	163	86	—	86	50	36	72	14	18	53	15	31	23	8	16	8	15
204	13	124	9	370	478	446	32	278	200	474	4	103	192	183	307	88	75	1	7	16
377	9	122	5	441	570	529	41	340	230	570	—	93	218	259	413	58	77	—	22	17
250	4	55	11	442	432	396	36	229	203	432	—	101	172	159	299	74	38	—	21	18
285	15	201	—	510	651	612	39	362	289	650	1	107	275	269	447	59	135	—	10	19
151	13	122	11	364	432	403	29	248	184	432	—	124	172	136	244	57	117	—	14	20
64	2	49	9	271	233	200	33	129	104	232	1	71	84	78	116	66	44	—	7	21
219	4	99	3	439	459	439	20	236	223	459	—	115	209	135	344	38	64	—	13	22
188	7	144	23	299	428	349	79	217	211	421	7	120	180	128	253	93	68	—	14	23
233	6	95	8	385	411	377	34	221	190	411	—	109	192	110	327	25	44	—	15	24
109	3	51	8	197	240	232	8	129	111	240	—	66	105	69	197	18	17	1	7	25
173	4	15	15	241	348	342	6	199	149	348	—	119	137	92	284	40	17	—	7	26
162	2	36	—	*267	259	238	21	138	121	258	1	79	98	82	214	25	12	—	8	27
4 429	219	3 124	421	9 614	9 416	8 215	1 201	5 233	4 188	9 375	41	2 396	3 815	3 205	6 159	1 329	1 550	27	351	

— \* Därav 1 å okänd ort. — <sup>5</sup> Därav 1 vistas i Amerika. — <sup>6</sup> Okänd vårdform.

## Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet under år 1915.

Jämlikt nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 får jag härmed avgiva berättelse över min verksamhet som överinspektör för sinnessjukvården i riket under år 1915.

Följande sjukvårdsanstalter och inrättningar hava under året inspekterats å här nedan nämnda tider:

### I. Offentliga anstalter för sinnessjuka.

Växjö hospital . . . . .	den	1—2 februari,
Växjö kriminalasyl . . . . .	»	3 februari,
*)Sätters hospital . . . . .	»	25—29 juli,
*)Kristinehamns hospital . . . . .	»	10—13 juli,
Växjö kriminalasyl . . . . .	»	27—28 juli,
Vänersborgs hospital och asyl . . . . .	»	29—30 juli,
Lunds hospital och asyl . . . . .	»	13—14 augusti
Nyköpings hospital . . . . .	»	10 september,
Piteå hospital och asyl . . . . .	»	21 september,
Vadstena hospital och asyl . . . . .	»	9—11 oktober,
*)Korsberga familjevårdskoloni . . . . .	»	11—13 november,
Västerviks hospital och asyl . . . . .	»	25—27 november,
Östersunds hospital . . . . .	»	12—14 december,
Härnösands hospital . . . . .	»	15—16 december,
Göteborgs hospital . . . . .	»	21—23 december,
Uppsala hospital och asyl . . . . .	»	27—28 december,
Stockholms hospital . . . . .	»	30 december.

### II. Enskilda med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade anstalter för sinnessjuka.

Solna sjukhem . . . . .	den	26 januari,
Solliden vid Åkarp . . . . .	»	16 juli,
Jakobsdal i Örgryte . . . . .	»	21 december,
Karlshäll utanför Stockholm . . . . .	»	29 december.

### III. Med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade anstalter för obildbara sinnesslöa.

Berättelse häröver lämnas i särskild redogörelse.

\*) Inspektionen av dessa anstalter har under min semester verkställts av min vikarie, överläkaren å Uppsala hospital och asyl, professor Frey Svenson.

IV. *Länsupptagningsavdelningar och därmed jämförliga anstalter.*

Långbro sjukhus . . . . .	den 25 januari,
Katarina sjukhus . . . . .	» 22 juni,
Malmöhus läns provisoriska sinnessjukanstalt vid Ramlösa . . . . .	» 10 augusti,
Upptagningsavdelningen vid Umeå lasarett . . . . .	» 17 september,
» » Luleå » . . . . .	» 20 september,
*) » » Eksjö » . . . . .	» 15 november,
» » Kristianstads » . . . . .	» 29 november.

V. *Försörjningsinrättningar.*

Hälsingborgs stads sinnessjukavdelning . . . . .	den 11 augusti,
Jönköpings försörjningsinrättning . . . . .	» 14 oktober,
Ystads försörjningsinrättning . . . . .	» 7 november,
Kristianstads stads sinnessjukavdelning . . . . .	» 29 november.

Inspektionerna hava ägt rum i överensstämmelse med på förhand av Kungl. Medicinalstyrelsen fastställda reseplaner.

Av de *offentliga anstalterna för sinnessjuka* hava — såsom av ovanstående tablå framgår — alla utom Visby hospital och Malmö asyl under året blivit inspekterade, de två av dem jämte familjevårdskolonien i Korsberga av den under min semester förordnade vikarien, professor Frey Svensson, de övriga av undertecknad. Två av dessa hava besökts mer än en gång, nämligen Växjö kriminalasyl, å vilken anstalt jag gjort fullständig inspektion tvenne gånger under redogörelseåret, och Stockholms hospital, där jag förutom i och för den egentliga inspektionen för året gjort ett extra besök för prövande av en utskrivningsfråga.

Det nya *hospitalet vid Östersund*, som öppnades den 2 februari 1915, hade intill tidpunkten för mitt besök (mitten av december) mottagit 495 patienter, av vilka emellertid bortåt ett 30-tal åter blivit utskrivna. Av anstaltens 560 platser voro sålunda närmare ett 100-tal vid inspektionstillfället ännu lediga. Av de tre större paviljonger här finnas för vardera könsidan hade den s. k. sjukvårdspaviljongen först börjat beläggas, därpå den s. k. arbetspaviljongen och sist den s. k. asylpaviljongen, vilken (å båda könsidorna) blev färdig att öppnas först långt fram på sommaren, vilket förorsakade ett försenande av beläggningen och avbrott för två månader i överflyttningarna från andra hospital. Av de två kolonibyggnaderna för manliga patienter hade vid tidpunkten för mitt besök allenast den ena blivit öppnad, medan

\*) Inspektionen av denna upptagningsavdelning har verkställts av professor Frey Svensson.

kvinnosidans kolonibygnad för tillfället var tagen i bruk som sjukavdelning för en paratyfusedemi, som då rådde på kvinnosidan, särskilt bland sköte rskorna.

Enligt vad jag vid inspektionen inhämtade, hade planen för denna hospitalsanläggning i vissa hänseenden visat sig mindre ändamålsenlig. Detta gäller först och främst om båda sjukvårdspaviljongerna, i det till var och en av dessa förlagts alla en könssidas tre övervakningsavdelningar, därav den för oroliga och den för halvroliga till nedre botten samt den för lugna till övre våningen, som i övrigt även innehåller konvalescentavdelningen. Denna av sparsamhetsskäl dikterade sammanträngning av alla de i planen ingående vaksalarna till en enda byggnad hade sålunda visat sig medföra den olägenheten, att de sjuka, som ligga på den lugnaste övervakningsavdelningen, understundom bli störda av den rakt under belägna övervakningsavdelningen för oroliga. I fråga om kvinnosidan hade man därför varit betänkt på att låta övervakningsavdelningen för halvroliga och den för lugna byta plats, vilket emellertid återigen skulle medföra den olägenheten, att denna senare komme att ligga intill övervakningsavdelningen för oroliga. Vidare hade den olägenheten visat sig, att sistnämnda avdelning icke ägde tillräckligt stort antal enkelrum för att möjliggöra separation nattetid av störande patienter i önskvärd utsträckning, varför det här allt emellanåt förekommer ganska mycket väsen å vaksalarna, gällande detta om båda könssidorna. För övrigt hade vaksalsplatserna inom sjukvårdspaviljongen, där de akuta fallen alltid stanna, icke räckt till för alla kroniska fall, som på grund av oro m. m. kunde behöva vårdas sängliggande, till följd varav vaksalsavdelningar måst anordnas även i asylpaviljongerna. Här användes sålunda vid inspektionstillfället å bådadera könssidorna två intill varandra liggande salar i våningen en trappa upp med 8 sängar vardera för sängliggande med övervakning, liksom ock fallet var med flera av enkelrummen i samma våning. Denna anordning hade emellertid sina olägenheter, då paviljongerna i fråga icke äro avsedda för detta ändamål; sålunda finnes inom dem icke något sköljrum, och saknas här även möjligheter för långbad; vidare finnas i dessa paviljonger diskkök allenast i källarvåningen bredvid de till denna vid ritningarnas omarbetande av sparsamhetshänsyn förlagda matsalarna. Sistnämnda anordning hade, med den mängd oroliga och svårskötta patienter denna paviljong under nuvarande förhållanden måste hysa, visat sig vara av stor olägenhet, i synnerhet som de till dessa i källarvåningen belägna matsalarna ledande trapporna icke äro avdelade genom vinkelböjning utan gå i rak linje i hela sin längd, varigenom ett fall nedför dem blir mera riskabelt. De olägenheter, som sålunda vidläda Östersunds hospital, skulle i huvudsak bliva avhjälpta, därest för vardera könssidan uppfördes *en ny paviljong för oroliga med vaksalar och nödigt antal enkelrum*. Denna paviljong borde emellertid göras så stor, att här kunde rymmas icke endast de patienter, som nu vårdas å avdelningen för oroliga i sjukvårdspaviljongen (vilken senare därigenom skulle få övervakningsavdelgar endast för halvroliga och lugna), utan även de, som nu måste vårdas, sängliggande i den härför — som nämnts — icke avsedda asylpaviljongen

så att denna finge samma karaktär som de vid Sätters och Västerviks hospital befintliga större paviljongerna för kroniskt sjuka, inom vilka det finnes endast nattlig övervakning.

Rörande förändringar i sjukvårdslokaler å de äldre hospitalen är följande att nämna. *Stockholms hospital* hade å manssidan erhållit en ny övervakningsavdelning med 25 platser (därav 6 enkelrum) genom liknande omändring av avd. IV och V (gamla »cellavdelningen») som den ett par år tidigare å kvinnosidan vidtagna. Med denna nya övervakningsavdelning, som på hösten blev färdig att tagas i bruk, har manssidan å Stockholms hospital tre övervakningsavdelningar, vilka tillsammans äga ett platsantal av något över 60, medan sammanlagda antalet å kvinnosidans fyra övervakningsavdelningar är c. 70. Å båda könssidorna tillhöra sålunda numera c. hälften av platserna övervakningsavdelning, vadan hospitalet är väl rustat för sin nuvarande uppgift att i första hand mottaga en stor del av alla i Stockholm inträffande fall av sinnessjukdom, som äro i behov av anstaltsvård.

Å *Vadstena hospitals* manssida hade den tre trappor upp belägna, trenne sovsalar med tillsammans 34 platser rymmande avdelningen F efter verkställd reparation i sin helhet anordnats till övervakningsavdelning för bräckliga och förslöade patienter, medan den vid förra inspektionen i vindsvåningen provisoriskt anordnade övervakningen upphört. — Å *Uppsala hospitals* manssida hade den nattliga övervakningen å avd. XVI utvidgats medelst en sal med 10 platser å angränsande avd. XVIII. — Å *Kristinehamns hospitals* manssida hade en övervakningsavdelning erhållit bättre både utrymme och belyningsförhållanden genom flyttning till å byggnadens motsatta sida belägna, för ändamålet vederbörligen omändrade lokaler (inom avd. 10), vilka förut delvis använts till nattlig övervakning. För sådan hade i stället tagits i bruk de förut för kontinuerlig övervakning använda närbelägna lokalerna (inom avd. 9). Å samma hospitals kvinnosida hade de en trappa upp inom de till varandra gränsande avd. 8 och 9 befintliga, tillsammans 34 platser rymmande salarna med nattlig övervakning sammanslagits till en avdelning för kontinuerlig övervakning, som benämnes avd. 8, medan avd. 9 nu utgöres av de två trappor upp belägna sovsalarna jämte förutvarande till samma avdelning hörande dagrum och matsal å nedre botten. Genom anordnande av nämnda kontinuerliga övervakning hade, fränsett ökat antal platser härför, vunnits, att förutvarande avd. 8:s såväl matsal som dagrum kunnat apteras till vävsal, varigenom den förutvarande vävsalen ock kunnat bli sysal, så att en välbehövlig ökning av utrymmet för såväl vävning som sömnadsarbeten o. d. erhållits. — En annan anstalt, som under redogörelseåret fått bättre utrymme för kvinnlig handaslöjd, är *Nyköpings hospital*. Detta hade kunnat ske därigenom att hospitalet föregående höst övertagit länets 20 platser rymmande upptagningsanstalt, vilken därvid tagits i anspråk för allenast kvinnliga patienter, varvid övre våningens korridor och större rum apterats till arbetssalar samt den mindre salen apterats till matrum, medan hela nedre våningen jämte de tre i övre våningen belägna enkelrummen användes till sovlokaler. Genom att anstalten sålunda erhållit en

ny avdelning för lugnare kvinnliga patienter, hade det blivit möjligt att i västra paviljongens å nedre botten belägna daglokaler, till vilka förut den kvinnliga handaslöjden varit förlagd, hysa något oroligare patienter, varför det förutvarande dagliga överförandet av dylika patienter, som här hava sina sovplatser, till östra paviljongens dagrum hade kunnat upphöra. — I detta sammanhang må slutligen nämnas, att familjevården hos skötare vid Uppsala hospital upphört och vid Piteå hospital inskränkts, i samband varmed 4 av de i därvarande skötarfamiljevård befintliga patienterna överflyttats till familjevården i Korsberga.

Med början av redogörelseåret hade *Korsbergakolonien*s centralhem nått en sedan länge välbehörlig ökning av sitt platsantal, i det att den nyuppförda paviljongen, till vilken 1912 års riksdag beviljade anslag, då var färdig att tagas i bruk. Denna paviljong, som är avsedd för manliga patienter, har plats för 17 sådana, medan den äldre byggnaden, vilken nu hyser endast de kvinnliga patienterna, numera har plats för 10 sådana, under det att centralhemmet förut haft allenast 7 platser för manliga och 6 för kvinnliga patienter. Förutom den platsökning, som sålunda erhållits, ha även vunnits de fördelarna, att de olika könen blivit skilda till olika byggnader, att nödiga arbetslokaler erhållits, i det att den nya manspaviljongen innehåller två verkstadsrum (ett för skrädderi och ett för skomakeri) och i den äldre byggnaden genom de manliga patienternas flyttning därifrån ett rum blivit disponibelt till arbetssal för kvinnliga patienter (även använt till samlingsal), samt att den dittillsvarande, ofta kännbara bristen på separationsrum för periodvis eller mera tillfälligt oroliga patienter blivit avhjälpd, i det att två sådana rum erhållits för manliga patienter i den nya paviljongen och ett sådant blivit inrett i den äldre byggnaden för kvinnlig patient. Med den storlek, centralhemmet efter denna utvidgning erhållit, och med de resurser, det därmed förfogar över, tillåter det tvivelsutan en betydande tillväxt av statens familjevård i Korsberga och angränsande socknar. Denna hade emellertid under redogörelseåret icke ökats utan tvärtom minskats något, beroende därpå att efter närmare granskning av samtliga utackorderades tillstånd ett ej ringa antal av dessa återflyttats till hospitalet. Denna gallring hade ägt rum med anledning av ett i slutet av föregående år inträffat allvarigare olyckstillbud, det första av mera allvarlig art alltsedan familjevårdskolonien tillkomst. Med anledning av ifrågavarande olyckstillbud — som bestod däri, att en patient med tillhygge överföll sin vårdare, så att denne fick ligga längre tid å sjukhus, därunder han emellertid blev fullt återställd — erhöll jag av Kungl. medicinalstyrelsen i uppdrag att närvara vid det förhör, som efter vårdarens tillfrisknande ägde rum i Vetlanda inför vederbörande kronolänsman. Av vad som därvid framkom, jämfört med innehållet uti den överpatienten i fråga vid Växjö hospital förda journalen, kunde jag icke komma till annan slutsats än att anmärkning ej kunde göras mot att familjevård i detta fall blivit försökt.

Vid *Växjö kriminalasyl* hade den tre platser omfattande familjevården hos skötare, som här tidigare funnits men en tid varit nedlagd, åter igångsatts.

I likhet med tidigare erfarenhet hade denna som annex till kriminlasynen knutna familjevård visat sig vara till stor fördel. De hit överflyttade patienterna — samtliga tillhörande kategorien »otillräkneligförklarade» — trivdes sålunda här mycket väl och å två av dem, en paranoiker och en imbecill med efter ett akutare skede av dementia præcox kvarstående ytterligare defekt, hade denna friare vårdform haft så gynnsamt inflytande, att de, från att vid föregående inspektioner hava uttalat missnöje med vistelsen här och begärt att få bli utskrivna, sedan icke mera talat härom.

Beträffande Växjö kriminalasyl, som haft bristfälliga resurser för sysselsättning av arbetsföra patienter, vilka på grund av opålitlighet, fara för rymning o. d., ej kunna tagas med på utarbete eller sändas till verkstäderna, hade ett av mig i en tidigare inspektionsberättelse uttalat önskemål, att här få — i likhet med vad numera är fallet väl vid de flesta hospitalens mansavdelningar — vanlig vävnad införd, blivit realiserat, i det inom avd. I och avd. II A sammanlagt 4 vävstolar blivit uppsatta och tagna i bruk. Dittills hade inom kriminalasynen förekommande sysselsättningar utgjorts av bandvävnad, knappsömnad, strumpstickning och lagning samt diskning, rengöring o. d.; i allmänhet något över ett tjugotal av de här intagna hade emellertid kunnat sysselsättas dels med utarbete och dels å verkstäderna. Då denna anstalt, som öppnades i början av 1906, med redogörelseårets utgång alltså varit i verksamhet ett decennium och under denna tidrymd de facto fått en ej så litet ändrad uppgift mot den ursprungligen avsedda, synes det mig kunna vara på sin plats att här något redogöra för det sätt, varpå densamma fungerat.

Som bekant skulle Växjö kriminalasyl enligt det ursprungliga programmet *dels* utgöra en *upptagningsanstalt* för till kategorien »otillräkneligförklarade» hörande manliga kriminalpatienter och *dels* bereda fortsatt vård åt dem bland dessa, som befunnes icke lämpa sig för de vanliga sinnessjukavdelningarna, varjämte här även skulle intagas *dels* sådana för brott tilltalade män, vilkas sinnesbeskaffenhet prövats kräva närmare observation, *dels* slutligen ock sinnessjuka straffångar av mankön, vilka uttjänat sitt straff, *eller* vilka på grund av särskilda omständigheter under strafftiden ej utan svårare olägenhet kunde inom fängelserna vårdas. Av sinnessjuka straffångar har emellertid endast ett relativt fåtal här intagits, medan däremot årligen ett flertal för brott tilltalade hänvisats till Växjö kriminalasyl för närmare undersökning; sammanlagt över ett 40-tal observationspatienter hava sålunda under ifrågasvarande 10-årsperiod varit här intagna. Av de något över 260 intagningar, som under denna tid ägt rum, har emellertid det övervägande flertalet gällt till kategorien »otillräkneligförklarade» hörande. Vid anstaltens öppnande blevo sålunda en mängd dylika, vilka efter straffriförklaringen fått kvarstanna i fängelserna (i åtskilliga fall ända till 3 års tid), intagna å densamma, varjämte under beläggningstiden (1906—1907) ett 40-tal av anstaltens 100 platser blevo belagda med från de olika hospitalen hit överflyttade »otillräkneligförklarade». Då många av ifrågasvarande patienter voro sådana, som mycket väl kunde vårdas å vanliga sinnessjukavdelningar, hade dessa

överflyttningar till Växjö kriminalasyl, så länge icke alla platser här voro upptagna, synbarligen ägt rum icke endast för att befria de olika hospitalen från svårskötta kriminalpatienter utan även för att åt dem bereda några lediga platser. Efter det Växjö kriminalasyl blivit fullbelagd, hava givetvis från andra sinnessjukanstalter dit överflyttats endast sådana patienter, i fråga om vilka detta varit särskilt indicerat av det ena eller andra skälet, såsom att ett mera disciplinerande behandlingssätt varit behöfligt, att större möjlighet till utarbete på grund av kriminalasylens relativt talrikare betjäning genom flyttning dit kunnat beredas, eller att härigenom — i fall där patienten på grund av rymningsbegär å hospitalet måst vistas å med hänsyn därtill säkraste avdelningen, alltså bland mera oroliga patienter — lugnare för honom mera passande omgivning kunnat erhållas. Med efter dylika grunder noggrant avvägda indikationer hava under åren 1909—1915 på förslag av undertecknad ett 30-tal patienter blivit hit överflyttade från olika hospital, därav huvudsakligast »otillräkneligförklarade» men även några vid strafftidens slut å hospital intagna straffångar samt (såsom övertaliga) tre icke lagförda imbecilla av den antisociala typen. För att först och främst möjliggöra, att till kriminalasylen hänvisade observationspatienter skulle utan tidsutdräkt kunna mottagas och därefter för att i någon mån bereda plats även för hit från fängelserna anmälda »otillräkneligförklarade», har jag vid tillstyrkan om patienters överflyttning från något av hospitalen till kriminalasylen i regel föreslagit, att hospitalet i fråga skulle från denna mottaga för vanlig sinnessjukavdelning lämpade patienter till ett större antal än det till kriminalasylen överflyttade. Tyvärr har kriminalasylen vid dessa byten, på grund av den överfyllnad som å hospitalen i allmänhet finnes å övervakningsavdelningarna och icke minst å dem för oroliga, i mycket ringa utsträckning kunnat bliva av med patienter, som äro i behov av vaksalsplats, varav följden blivit den, att den ena av kriminalasylens två vaksalar (den för mera oroliga avsedda) blivit blockerad med gamla kroniska fall (däribland flera katatonici), vilkas fortsatta vård härstädes i och för sig alls icke är indicerad, och att det salunda egentligen finnes allenast en vaksal disponibel för sådana patienter, vilkas vård å kriminalasylen är särskilt indicerad och som behöva plats å vaksal, vilket åter medför den olägenheten, att det ofta kan vara svårt att i nödig utsträckning skilja åt sådana patienter.

I kriminalasylens ursprungliga, ovan omnämnda program har jag under redogörelseåret föreslagit en ändring. Sedan det på våren 1914 vid Västerviks kronohäkte anordnats en sinnessjukavdelning på över ett 30-tal platser med uppgift att dels till vård mottaga sinnessjuka straffångar av mankön men dels ock befria fängelserna från »otillräkneligförklarade» män, och det salunda inom själva fängsvårdsväsendet erhållits en upptagningsstation för sistnämnda kategori, har det blivit mindre ändamålsenligt att även bibehålla Växjö kriminalasyl som sådan, då exspektanstiden här — trots de evakueringar till andra hospital, som ägt rum — åter blivit avsevärt lång, understundom ända till bortemot 3 år, varför hit hänvisade exspektanter i allmänhet redan erhållit vård å Västerviks kronohäktes sinnessjukavdelning



(eller understundom å den mindre sinnessjukavdelning, som är anordnad vid Härnösands straffängelse). För undvikande av dubbla flyttningar, först från dessa fängelseavdelningar till Växjö kriminalasyl och sedan beträffande fall, som lämpa sig för vanlig sinnessjukavdelning, därifrån till annat hospital, framställde jag därför i till Kungl. medicinalstyrelsen den 15 mars 1915 ingiven skrivelse det förslag, att till kategorien »otillräkneligförklarade» hörande i allmänhet skulle hänvisas till de vanliga hospitalen, så att *endast* de av nämnda patienter, beträffande vilka det av intagningshandlingarna framginge, att de *icke* lämpade sig för dessa, erhöle exspektansplats vid Växjö kriminalasyl. I berättelserna över årets inspektioner av denna anstalt har jag också föreslagit, att exspektansplats för hit hänvisad patient, som tydligen utan olägenhet kunde vårdas å vanligt hospital, bleve flyttad till sådant, inom vars upptagningsområde hans hemort vore belägen. För att icke de på grund av sinnessjukdom eller psykisk abnormitet straffriförklarade onödigtvis skulle behöva kvarhållas i fängelserna, har jag vidare beträffande till sådan kategori hörande manliga exspektanter vid såväl Växjö kriminalasyl som övriga sinnessjukanstalter gjort mig särskilt underrättad, huruvida de blivit intagna å den under redogörelseåret icke fullbelagda sinnessjukavdelningen vid Västerviks kronohäkte, och, därest så icke varit fallet, tillskrivit vederbörande Konungens befallningshavande, att plats här alltjämt funnes ledig. Trots så hela året varit förhållandet, hade nämligen en av de å Växjö kriminalasyl intagne »otillräkneligförklarade» fått, i avvaktan på plats härstädes, tillbringa över ett år i fängelsecell, av vilken långa cellvistelse han sade sig hava lidit mycket.

Då Växjö kriminalasyl redan år 1912 med den första säkerhetspaviljongens öppnande befriats från uppgiften att hysa våra farligaste och mest rymningsbegärliga patienter, har denna anstalt, sedan den nu även upphört att vara upptagningsstation för »otillräkneligförklarade» över huvud, till utslutande uppgift att — förutom naturligtvis att mottaga observationspatienter — utgöra *ett mellanled mellan de vanliga sinnessjukanstalterna* och de för alldeles särskilt farliga avsedda *säkerhetspaviljongerna*, genom att upptaga sådana patienter, vilka på grund av rymningsbegär eller antisociala tendenser o. d. behöva en mera på samma gång individualiserande och disciplinerande behandling än vad som kan beredas dem å de vanliga sinnessjukavdelningarna, utan att de dock äro så farliga, att intagning å säkerhetspaviljong är indicerad. Till sådan hade under året ett par patienter på förslag av undertecknad blivit överflyttade från kriminalasylen. Sedan denna efter säkerhetspaviljongernas tillkomst städse kunnat bliva befriad från patienter, som icke med tillräcklig säkerhet kunna vårdas inom dess lokaler, hade dess skötsel — i motsats till vad förhållandet var under dess första verksamhetsår — icke varit förenad med några särskilda vanskligheter, om man bortser från den ovannämnda, på svårighet att i nödig utsträckning få evakuerat till de vanliga hospitalen beroende, bristande tillgången på vaksalsplatser.

Vad *säkerhetspaviljongerna* beträffar, har det under de år, dessa nu varit i

verksamhet (den i Sätters hospital sedan 1912, den i Västerviks sedan 1913), visat sig, att det med hänsyn till arten av de patienter, som här skola vårdas, skulle varit en fördel, om antalet enkelrum, som här dock utgör 50 % av platsantalet, varit än större. Eljest hava dessa paviljonger alltså fungerat på ett tillfredsställande sätt; några komplotter eller överfall å personalen hava icke förekommit, därvid emellertid är att märka, att å vardera paviljongen i fråga de farligaste patienterna — utom då någon av dem vistas ute å ena promenadgården en timmes tid ensam med två skötare — hållas isolerade i sina rum. Vid mitt besök å Västerviks hospital var detta sålunda fallet med 6 av de å härvarande säkerhetspaviljong intagna. Bland dessa var en paranoiker, vilken vid föregående årets inspektion var sysselsatt med vävning ensam i ena arbetssalen, men som sedan fått upphöra härmed, då det en dag upptäcktes, att han tagit hälften av vävspännaren med sig ut på promenadgården, där en skötare fann den nedgrävd, därvid den befanns väl slipad. Denne patient (vilken blivit intagen å hospital på grund av mot viss person uttalade hotelser till livet) hade ofta hotat att, därest han ej finge sin frihet, skulle han döda antingen en läkare eller tre av sjukvårdspersonalen; han hade dock icke vid besöken hos honom gjort något överfall, men ett par gånger berett sig tillfälle att fabricera för överfall lämpliga vapen, vilka han dock själv lämnat, ifrån sig; så hadc han en dag lämnat ett vapen, tillverkat av gardinkäppen, som han brutit av på mitten och i vars ena ända han därpå inlagit en c. 2 cm. lång järnbit (från gardinhylsan?), vilken slipats mot fönsterplattan, så att den var helt vass, och en annan dag lämnat ett dolkliknande instrument, bestående av en c. 20 cm. lång träbit, vars ena ända var omvirad med papper, medan i den andra inlagits en järnbit, som slipats spetsig mot cementplattan i fönstret. En patient sådan som denne är ju ett gott exempel på den stora betydelsen av specialavdelning för särskilt farliga, då det givetvis skulle vara förenat med ej ringa risk att vårda en dylik å en vanlig sjuksjukavdelning. Några av de å säkerhetspaviljongen vid Västerviks hospital intagna, som icke varit isolerade, hade vid något tillfälle haft våldsamhetsutbrott; en av dessa patienter hade därvid med sin ena sko slagit en medpatient i huvudet, en annan av dem demolerat ett flertal fönsterrutor. En patient, som varit sysselsatt med att sy i häkator, hade flera gånger sökt göra dyrkar av diverse föremål såsom träbitar (brutna ur en cigarrlåda, vari häkatorna förvarades), trädrullar, bitar av stolsben o. d. Någon rymning från någon av de båda säkerhetspaviljongerna har emellertid aldrig ägt rum, därvid emellertid är att märka, att den principen strängt upprätthålles, att någon å dessa intagen aldrig får tagas med i utarbete eller sysselsättas utom paviljongen. Inom densamma försöker man däremot sysselsätta de här intagna, i den mån detta med hänsyn till å ena sidan deras arbetsförmåga, å den andra deras farlighet för omgivningen, är möjligt. Vid mitt besök å Västerviks hospital voro sålunda av de 31 här intagna — platsernas antal hade genom att å de två för tre avsedda sovrummen insätta en fjärde säng, ökat till 32 — icke mindre än 17 sysselsatta, nämligen 1 med bokbinderi, 3 med borstbinderi, 1 med tapetserararbete, 1 med skrädleri, 2

med knappsömnad, 4 med att sy i häktor, 1 med strumplagning och 4 med städning.

Fästän några till Västerviks hospitals rayong hörande patienter, som intagits å därvarande säkerhetspaviljong, enär de ej passade för vanlig sinnessjukavdelning, under året blivit överflyttade till Växjö kriminalasyl (delvis dock i utbyte mot mera farliga), hade likväl icke för alla, i fråga om vilka intagning å säkerhetspaviljong visat sig indicerad, kunnat beredas plats å sådan. Vid redogörelseårets slut fanns det sålunda tvenne av Kungl. medicinalstyrelsen till Västerviks hospitals säkerhetspaviljong hänvisade patienter, som väntade på inträde därstädes; av dessa var den ene intagen å stats-hospital, den andre å Stockholms stads sinnessjukanstalt. Då det emellertid, som i förra årsberättelsen är närmare omnämnt, å båda säkerhetspaviljongerna finnas åtskilliga patienter, som skulle kunna vårdas å avdelning för oroliga, därest sådan med tillräckligt antal enkelrum för separation nattetid funnits å ifrågavarande hospital, torde det vara skäl att avvakta, vilka verkningar de nya vid såväl Sätters som Västerviks hospital planerade paviljongerna för oroliga få med avseende på tillgången av platser inom här befintliga säkerhetspaviljonger, innan en tredje sådan uppföres. Att det endast är en tidsfråga, när detta i allt fall måste ske, synes dock vara uppenbart.

Från *granskningen av intagningshandlingarna* är följande att anföras.

Om man bortser från Stockholms hospital, hade vid intagningen *fullständiga* handlingar förelegat i alla fall utom 6, i det å Uppsala hospital 4 och å Östersunds hospital 1 intagits på grund av polisremiss i förening med bilaga A jämlikt sinnessjukstadgans § 31 mom. 1, medan en å Vänersborgs hospital intagen patient, som vårdats där för ett tidigare sjukdomsfall (nr 1199 J. A. J—n), själv inställde sig därstädes med begäran att bli intagen, då han kände att sjukdomen åter var i annalkande; han fick därför kvarstanna å anstalten, dit läkare från staden på anmodan reste ut för utfärdande av bilagan A, varefter övriga ansökningshandlingar infordrades och förelågo dessa komplett inom sex dagar efter intagandet, under vilken tid det för övrigt hos mannen i fråga utvecklats sig en rätt betydande exaltation. Ovannämnda å Östersunds hospital intagne patient (nr 254 B. W. Wallin) hade några få veckor efter det han frigivits från Svartsjö, där han fullgjort 8 månaders tvångsarbete, blivit omhändertagen i Härjedalen, dit han kommit vandrande. Av ovannämnda å Uppsala hospital intagna patienter hade en omhändertagits å allmän landsväg och en, som vårdats å enskilt sjukhus strax invid Uppsala, där uppträtt hotfullt, beväpnat sig med stenar och velat rymma, varför polis tillkallats, medan i fråga om de andra två, vilka båda vårdats hos anhöriga, polis, resp. länsman tillkallats, i det ena fallet för att den sjuke velat rymma från hemmet och i det andra för att patienten sökt våldtaga sina kvinnliga anhöriga. I fråga om en å Växjö hospital intagen patient fanns förutom de vanliga intagningshandlingarna även polisprotokoll över förhör med anledning därav att han uppträtt hotfullt med yxa.

Bland dem, som under året blivit intagna efter att på grund av sinnessjukdom hava förklarats för begånget brott straffria, fanns ett fall, som kan förtjäna särskilt omnämmande. I rannsaktionsprotokollen rörande åsyftade patient (J. K. J. Joakimsson), vilken begått mord å sin hustru och som på grund av även efter intagnings å Västerviks hospital ådagalagd våldsambhet vårdas å därvarande säkerhetspaviljong, är nämligen upplyst, att ansökan om hospitalvård, fast sådan visat sig behöfvig, ej blivit ingiven, då familjens ekonomiska situation enligt hustruns mening icke tillåte erläggande av den för vård å hospital stadgade avgiften. Fallet är sålunda *ett lärorikt exempel på behovet av lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård*, varom förslag i juni 1916 avgivits av de för revision av sinnessjukstadgan tillkallade sakkunniga.

Till det fall, som i fjolårets årsberättelse är anført som exempel på vilka svårigheter och risker det för läkaren kan innebära att vidtaga undersökning av en sinnessjuk, kan från den under redogörelseåret vunna erfarenheten ytterligare några fall anföras. Om en av de å Östersunds hospital intagna (n:r 89 Jonas Jonson) var sålunda i bilagan A upplyst, att han vid läkarens ankomst läste in sig, så att ett fönster måste uttagas för att denne skulle kunna komma i samspråk med honom, och beträffande en å Lunds hospital intagen, till kategorien »otillräkneligförklarade» hörande kriminalpatient (n:r 963 Sven Johan Nilsson från Stavinge) innehöll anamnensen, att det tidigare på grund av hans samhällsvådliga uppträdande varit tal om hans intagande å hospital, men att detta ej kunnat bliva av, då han beväpnad med skjutvapen hotade den läkare, som blivit anmodad att i och för undersökning besöka honom, tydligt visande sin avsikt att skjuta, därest någon närmade sig, varför läkaren icke vågade sig in till honom utan fick återvända med oförrättat ärende; kort därefter begick patienten ifråga den misshandel, för vilken han blev åtalad, men ej häktad; han inställde sig emellertid då på anmodan av vederbörande polismyndighet frivilligt i och för undersökning hos provinsialläkaren, som av Rätten anmodats avgiva yttrande om hans sinnesbeskaffenhet. Sedan i detta intygats förhändvaron av sinnessjukdom och sedan — efter det Rätten på grund härav (utan Medicinalstyrelsens hörande) förklarar mannen straffri — Medicinalstyrelsen på förfrågan av Konungens befallningshavande i Hallands län förklarar honom vara såsom för den allmänna säkerheten vådlig i behov av hospitalvård, blev han äntligen intagen å sinnessjukhus (till en början å länets upptagningsanstalt). Ytterligare ett exempel på, vilken fara den för undersökning av en sinnessjuk tillkallade läkare kan löpa, har jag att omnämna. Om en exspektant vid Växjö kriminalasyl var det nämligen i intagningshandlingarna upplyst, att han vid läkarens ankomst genast gått anfallsvis tillväga mot denne, som tillfogades ett flera cm. långt knivstygn, vilket förorsakade stor blodförlust. Som redan i min föregående årsberättelse, i anslutning till ett där relaterat fall, framhållits, är det alltså uppenbart, att det föreligger behov av en bestämmelse, som tydligt fastslår polismyndighets icke endast rättighet utan även skyldighet att redan före läkarundersökningen omhändertaga för sinnes-

sjukdom misstänkt person, som uppträder på ett hotfullt eller samhällsvådligt sätt.

Sistnämnde patient, som tidigare vårdats såväl å Stockholms hospital som Långbro sjukhus, från vilken senare anstalt han avvikit kort före nämnda överfall, blev med anledning av detta häktad och åtalad samt, efter det han blivit straffriförklarad, intagen å sinnessjukavdelningen vid Härnösands centralfängelse i avvaktan på plats å Växjö kriminalasyl. I några fall hade *svårare* kriminella handlingar blivit begångna utan att rättsligt förfarande inletts eller fullföljts, utan i dess ställe läkare tillkallats för utfärdande av bilagan A. Sålunda hade å vanliga handlingar intagits å Vänersborgs hospital en 17-årig imbecill (H. V. A. D.), som sedan flera år gjort sig skyldig till snatterier och stölder både inom och utom hemmet samt slutligen förfalskat en i hemmet tillgripnen sparbanksbok, å Östersunds hospital en epileptiker (n:r 41 E. W—an), som sökt strypa sin fader och slagit sin hustru i huvudet med en yxa, och å Uppsala hospital en sinnessjuk man (n:r 6936 V. J—n K—r), som anlagt mordbrand å främmande ort utan att detta dock resulterat i annan åtgärd än att han med fångskjuts blivit översänd till hemkommunen, där han nu på nytt hotade att tända på ävensom att döda. På grund av den här tillämpade formen för intagning gälla för nu nämnda fall de vanliga bestämmelserna för utskrivning och icke den i fråga om utskrivning av personer, som *tilltalats* för brott men i anseende till sinnessjukdom icke kunnat till ansvar fällas, gällande föreskriften att beslutet om utskrivning skall underställas Kungl. Medicinalstyrelsens prövning. Då denna föreskrift ju tillkommit i samhällsskyddets intresse, vore det naturligtvis från *realsynpunkt* konsekventast, om samma bestämmelse gällde även för andra sinnessjuka (eller av med sinnessjukdom analog psykisk abnormitet lidande), som begått kriminella handlingar, än för dem, vilka härför blivit lagförda. Det synes mig därför förtjänt att tagas i övervägande, huruvida icke vid revisionen av sinnessjukstadgan borde företagas en dylik utvidgning av dess nuvarande § 52 eller i varje fall en utvidgning av densamma därhän, att vid utskrivning av sinnessjuk (eller psykiskt abnorm), som begått *svårare* kriminell handling, beslutet härom skall underställas Kungl. Medicinalstyrelsens prövning, även där ej sådant förfarande inletts, att personen i fråga blivit i *formell* mening kriminalpatient.

Vad *Stockholms hospital* beträffar, där under redogörelseåret 268 intagningar ägt rum, hade vid intagningen fullständiga handlingar förelegat i allenast c. ett 60-tal fall, därav flertalet gällande sådana, som överflyttats från stadens olika sjukhus, enskilda sjukhem eller andra slag av anstalter. Beträffande samtliga övriga fall hade intagningen ägt rum på grund av polisremiss i förening med ett enkelt läkarbetyg; i c. ett 15-tal fall funnos dock i detta de viktigaste symtomen i sjukdomsbilden angivna, något som naturligtvis alltid borde ske, så att anstaltsläkaren finge någon upplysning härom, innan den sedermera infordrade bilagan B hunnit inkomma, vilket i allmänhet dröjer 1 å 1½ vecka — för att nu icke tala om att densamma ej sällan föga eller så gott som inga upplysningar lämnar om sjukdomen. I allmänhet

hade icke heller i fråga om alla de genom polismyndighet inremitterade vid intagningen förelegat någon upplysning angående anledningen till och omständigheterna vid omhändertagandet, i det att endast i c. ett 20-tal fall polisremissen även åtföljdes av ett polisprotokoll, gällande dessa fall i allmänhet sådana, som blivit omhändertagna antingen i anledning av störande uppträdande å offentlig plats eller på grund av anmälan från bostaden om våldsamt eller hotfullt uppträdande. I några fall hade den sjuke själv inkommit på polisstationen, därvid ärendet i allmänhet varit att begära skydd mot förmenta förföljare, men i ett fall att anmäla sig för smärre, för flera år sedan begångna stölder (nr 4564 K. B. D.); i detta fall visade den verkställda undersökningen riktigheten av den gjorda självankmälan, i det de stulna sakerna funnos uti mannens ifråga bostad; då vederbörande efter att ha återfått sina tillhörigheter icke ville göra någon sak härav, blev denne, som befann sig i ett depressionstillstånd, icke åtalad utan omedelbart intagen å hospitalet, sedan tillkallad läkare utfärdat en enkel attest om förhandenvaron av sinnessjukdom och om behov av anstaltsvård. I några fall hade anhållan ägt rum på grund av anmälan om begångna kriminella handlingar, därvid åtal icke heller väcktes utan intagning å hospitalet omedelbart ägde rum på grund av polisremiss i förening med läkarbetyg. Detta hade sålunda varit fallet med trenne män, därav en blivit anmäld för misshandel (nr 4737 S. F.), en för olovligt tillgrepp (nr 4792 F. T. D.) och en för sedlighetsförbrytelser (nr 4754 K. J. P. B.), därvid är att märka, att de två sistnämnda *förnekade sig vara skyldiga till de kriminella handlingar, för vilka de misstänktes och blivit anmällda.*

Beträffande den på grund av anmälan om sedlighetsförbrytelser anhållne personen, hade den intyggivande läkaren (dr Olander) som motivering till sin attest anfört följande: »Då mannen i hela sitt liv i sexuellt hänseende varit normal (gift och har barn, fast skild sedan 17 år) men nu sedan omkring 1 à 2 år börjat med pæderastiska manipulationer och exhibitionism, är jag övertygad om, att detta är ett yttre tecken på börjande hjärnförkalkning, vari jag även styrkes genom påvisbar arterioscleros. Själv klagar han även över börjande dåligt minne. Jag har vid undersökningstillfället ej kunnat konstatera några mera symtom, men då det ena av dessa, hans abnorma sexuella böjelser, gör honom samhällsvädlig, har jag genom intyg om sinnessjukdom (börjande organisk demens), om vars riktighet jag är personligt övertygad, velat åstadkomma hans intagande på kliniken för observation, desto hellre som polisen genom bristen på vittnen eljest måste släppa honom lös, varvid naturligtvis nya excesser kunna väntas.» Å hospitalet blev nämnda diagnos bekräftad, i det att här en allmän avtrubning av de psykiska funktionerna konstaterades hos personen i fråga, vilken vid intagningen var 62 år gammal. Efter bortåt 8 månaders vistelse därstädes blev han emellertid utskriven på villkor att han ej stannade i staden utan reste till en bror på landet, vilket villkor han ock uppfyllde.

Detta fall är här i korthet refererat, då det synes mig giva anledning taga i övervägande, huruvida några särskilda bestämmelser böra i en ny sinnessjukstadga intagas beträffande formerna för intagning resp. utskrivning av sinnessjuka eller psykiskt abnorma personer, som äro skäligen misstänkta för *svårare* kriminell handling, utan att dock tillräcklig bevisning härutinnan föreligger.

Antalet å Stockholms hospital skedda intagningar på grund av alkoholism hade liksom närmast föregående år utgjort sammanlagt 21, medan det året före motbokssystemets införande uppgick till mer än det dubbla. I allmänhet hade alkoholisterna vid ankomsten till hospitalet lidit av psykotiska symtom. I ett fall förefunnos emellertid icke alls några sådana, varför utskrivning ägde rum efter 8 dagar; anledningen till att denne person, en bryggeriarbetare med »dåligt ölsinne» (nr 4765 B. A. J.), blev inremitterad till hospitalet var den, att han i förargelsen över erhållen tillsägelse att icke skicka efter mera öl slog ut en fönsterruta, då värden tillkallade läkare, som gav intyg om sinnessjukdom. Ytterligare två personer hade under året intagits å Stockholms hospital med intyg om sinnessjukdom utan att symtom härå efter intagningen visat sig. I båda dessa fall var det fråga om epileptici, av vilka den ene (nr 4745 C. S.) dagen före intagningen haft ett kortvarigt »Dämmerungszustand» med efterföljande oro, den andre åter (A. H. E. B.), vilken föregående år tvenne gånger för några dagar vårdats å hospitalet, natten före intagningen haft ett epileptiskt anfall med efterföljande våldsamt. Utskrivning ägde i dessa fall rum efter resp. 5 och 10 dagar.

Som vanligt har jag under mina inspektioner av statsanstalterna ägnat särskild uppmärksamhet, huruvida det finnes några för brott straffriförklarade, som icke längre vore i behov av anstaltsvård, och hava under året följande till denna kategori hörande kriminalpatienter återfått friheten, efter det jag antingen framställt förslag därom i mina inspektionsberättelser eller avgivit särskilt, av Medicinalstyrelsen infordrat yttrande i ärendet:

1) H. B., från skånska landsbygden, född 1888, intogs den 18 augusti 1908 med följande förhistoria: Uppväxt hos fostermoder gick han ordentligt i skola och hade vid konfirmationen medelmåttiga kunskaper. Efter denna tog han 1904 tjänst som dräng och innehade därpå under loppet av ett par år sådan tjänst å 4 å 5 olika platser. Efter att därpå en tid hava varit utan arbete, förfalskade han i april 1907 en orlovssedel och fick på denna en plats, men efter en månad tillgrep han där 50 kronor i en chiffonnier, rymde till närmaste stad, ekiperade sig och skaffade sig därpå å ett annat falskt betyg en ny plats. Häktad den 3 juni 1907 visade han sig i fängelset enfaldig och tvär men ansågs av fängelseläkaren möjligen vara straffemottaglig och dömdes i oktober s. å. till 8 månaders fängelse (därav hälften skulle anses avtjänat med rannsakingstiden). Frigiven lånade han den 8 april 1908 en cykel mot 50 öre, men kom ej igen med densamma, utan sålde den för 20 kronor i närmaste stad. Härför ånyo häktad blev han hänvisad till Växjö kriminalasyl för observation. Här visade han sig lögnaktig, ombytlig till lynnet, tvär och vresig samt sällskapade gärna med några komplottmakare, varav här vid den tiden (före det säkerhetspaviljongen vid Sätters hospital trätt i verksamhet) funnos åtskilliga. I maj 1909 fick han emellertid börja på utarbete och blev sedermera biträde åt renhållaren, men rymde från denne i juli 1910. Efter ett par månader återförd av polisen visade han sig nu

mycket missnöjd, trumpen och tvär, var med i alla komplotter och sökte uppvigla medpatienterna att strejka från arbete. Hösten 1912 förmåddes han emellertid åter börja med utarbete, men på grund av sin lättja och sitt trumpna missnöje, som återverkade skadligt på de andra, fick han åter stanna inne å avdelningen. Här försökte man nu sysselsätta honom med knapp-sömnad, men i november 1912 utbyttes detta mindre intresseväckande arbete åter med utarbete. Sedan dess förbättrades hans tillstånd och uppförande så småningom. I maj 1913 var om honom antecknat, att han är vid ganska jämnt lynne och slutat att söka uppvigla medpatienterna. Under det därpå följande året arbetade han alltjämt villigt och skötte sig utan anmärkning, enligt vad jag vid i april 1914 verkställd inspektion av anstalten inhämtade. I min berättelse över denna inspektion anförde jag rörande detta fall följande: »Skulle detta goda tillstånd fortmeta över nästa vinter, synes det mig vara skäl att till våren (den tid, då arbetstillfällena å landsbygden äro bäst) permittera denne patient, om någon lämplig plats åt honom kan anskaffas. Oaktat det här är fråga om en individ, som blivit förklarad straffri på grund av imbecillitet, synes det mig nämligen icke indicerat att på längden kvarhålla honom å anstalt, sedan han under årens lopp förbättrats därhän, att den förhoppningen icke behöver vara utesluten, att han skall försörja sig genom ärligt arbete. Givetvis bör dock i ett fall som detta en eventuell utskrivning alltid föregås av en längre tids permission (ej under 1 år), på det han, i händelse han åter skulle begå någon kriminell handling, omedelbart och utan alla formaliteter måtte kunna återföras till anstalten.» I mars 1915 gjorde direktionen därpå framställning om permission av B. till årets slut, därvid lämnades den upplysningen, att han ytterligare förbättrats. Den 20:de i samma månad beslöt Medicinalstyrelsen att bifalla framställningen med rätt för vederbörande målsman att få B. återintagen å hospitalet, därest med intyg av trovärdiga personer hans förnyade behov av anstaltsvård styrktes. Då någon upplysning rörande B. icke erhöles under permissionstiden, blev han efter densammas slut utskriven.

2) J. E. W. från Enköping, f. 1889; intogs den 28 juni 1912 å Uppsala hospital med följande förhistoria: Hade i skolan svårt att följa med och kunde endast inhämta mindre färdighet i att läsa och skriva, men blev dock konfirmerad. Vid 15 års ålder tog han hyra å segelfartyg, men då kamraterna retade och stundom misshandlade honom, stannade han ej i denna plats mer än två månader; under denna tid började han förtära spritdrycker och blev efter återkomsten till sin hemstad ofta anhållen som överlastad, samt visade sig ohägad för arbete, så att han aldrig hade någon stadigvarande sysselsättning utan blott under kortare tid tillfälligt arbete av olika slag. I december 1908 gjorde W. sig skyldig till olovligt tillgrepp och under tiden för den med anledning härav hållna rannsakingen, under vilken han fick vistas på fri fot, begick han i januari 1909 nytt tillgrepp. För dessa tillgrepp blev han förklarad straffri, sedan Medicinalstyrelsen i infordrat utlåtande, avgivet i juni 1909, förklarar W. vara ofullständigt psykiskt utvecklad i den grad, att han måste anses vara i saknad av förståndets bruk. Under samma år var han därpå 6



månader intagen å alkoholisthemmet Eolshäll, varifrån han härunder två gånger rymde. Sedan tog han tjänst som hjälpdräng å en egendom men kunde ej stanna länge och började efter hemkomsten åter begagna spirituosa. På våren 1911 uppförde han sig vid två olika tillfällen fridstörande å kaféer, hotade ena gången serveringsflickan med en mindre kniv, sönderslog den andra gången, sedan han utförts ur kaféet, en fönsterruta i ett angränsande hus. I juli 1911 blev han häktad för inbrottsstöld, för vilken han emellertid förklarades strafflös, sedan fängelseläkaren avgivit utlåtande av enahanda innehåll som Medicinalstyrelsens ovan refererade. Gentemot åklagarens yrkande, att W. skulle överlämnas till vederbörande att om honom taga vård, resolverade Rätten emellertid, att han skulle försättas på fri fot. Detta beslut överklagades av åklagaren i Hovrätten, som i den 23 april 1912 avgivet utslag biföll dennes yrkande och förordnade att W. skulle överlämnas till Konungens befallningshavande, att han ej måtte bliva vådlig för allmänna säkerheten. Med anledning härav blev han i juni s. å. intagen å Uppsala hospital. Dessförinnan hade W., efter det han av Rätten blivit försatt på fri fot, gjort sig skyldig till följande brott och förseelser: i november 1911 olovligt tillgrepp, i februari 1912 våldsamt motstånd vid hans omhändertagande på grund av fylleri samt sönderslagning av en ruta i likaledes rusigt tillstånd och under följande tre månader upprepade gånger fridstörande uppträdande under rus samt ett par gånger tillgrepp av brännvin. Å hospitalet började han genast arbeta å skrädderverkstaden och uppförde sig i allmänhet väl, varför han redan påföljande år började få gå fritt på området och även ibland ensam besöka staden. Vid ett sådant tillfälle avvek han emellertid i april 1913 och begav sig till hemstaden, där han dock genast blev omhändertagen av polisen och återsänd till hospitalet. Här visade han sig nu ibland pockande och oresonlig, när han ej fick sin vilja fram, men arbetade rätt bra på skräddareverkstaden. Sedan han åter börjat få gå fritt på området, avvek han ånyo i april 1914, pantsatte i Uppsala sin överrock och begav sig till hemstaden, därifrån han emellertid genast återsändes till hospitalet. Här visade han sig nu ganska vresig, men arbetade tämligen ordentligt. Den 24 mars 1915 rymde han emellertid på nytt, denna gång genom ett fönster, som han öppnat med en nyckel, han kommit över; gick nu till Stockholm, där han sålde anstaltens kläder och använde pengarna till sitt uppehälle, varefter han likaledes fotledes begav sig till hemstaden — med samma resultat som förut. Efter återkomsten till hospitalet återupptog han genast villigt arbetet och skötte det ordentligt, men uttalade ofta hemlängtan, därvid framhållande att han begått alla brott och förseelser i rusigt tillstånd, men att hospitalsvistelsen nog skall hava sin verkan, så att han för framtiden blir nykter. I maj 1915 gjorde W:s styvfar och moder framställning om permission för W., som hade lovat dem att sköta sig till det bättre. Denna framställning tillstyrktes av överläkaren, professor Frey Svensson, med följande motivering:

»Då W:s samhällsbesvärlighet, såvitt känt är, alltid stått i samband med alkoholförtäring, och det synes mig icke vara uteslutet, att interneringen härstädes, som nu

varat i 3 år, kunnat medföra dels en inskränkning i benägenheten för alkoholförtäring, dels ock säkerligen tillfört hans psyke ett tämligen starkt hämmande moment mot ett återupptagande av alkoholbruket, anser jag ett försök med W:s vård i hemmet vara att förorda, så mycket mer som jag skaffat mig underrättelse om att detta är välbärgat och fullt respektabelt.»

Sedan Medicinalstyrelsen erhållit meddelande från W:s styvfar, däri denne dels upplyser att han har ett mindre jordbruk, vid vilket W. skulle få sysselsättning, och dels anhåller att han skulle få rätt att återsända W. till hospitalet, så fort omständigheterna därtill gäve anledning, medgavs genom beslut den 31 augusti 1915 permission av W. till d. 1 september 1916, på villkor att styvfadern vid möjligen uppkommande förändring i W:s sinnesbeskaffenhet därom lämnade underrättelse till hospitalets överläkare. (Sedan nära nog månatligen från W:s föräldrar ingått underrättelser, av vilka framginge, att W. — vilken under permissionsåret vistats dels i hemmet och dels hos en morbroder, som är lantbrukare — hela tiden skött sig fullt oklanderligt och ej berusat sig en enda gång under hela permissionstiden, blev han efter dennas utgång definitivt utskrivnen från hospitalet.)

3) E. M. P., från Råneå, född 1893; intogs i februari 1914 å Piteå hospital; hade i oktober 1912 sjuknat i barnförlamning och blev i december s. å., då han på den grund var arbetsoförmögen, intagen å försörjningsinrättningen. Här visade han kinkigt humör och hade svåra anfall av huvudvärk, då det kom på honom, att han skulle göra något galet; hade en kväll lagt en yxa i sängen för att därmed döda en av de andra försörjningstagarna — enligt vad han sedermera upplyst, på grund av svartsjuka rörande en tjänsteflicka — men hade ej mod att fullfölja denna sin avsikt. Den 1 juni 1913 lämnade han emellertid inrättningen, då läkaren ansåge honom frisk, och reste då hem. Där på orten kunde han emellertid ej få arbete och den 3 juni tänkte han på en lada, efter att strax dessförinnan ha skrivit till dels kommunalordföranden och dels provinsialläkaren angående sitt omhändertagande. Som orsak till mordbranden anförde han sedermera, dels att han själv alltjämt kände sig oförmögen till något tyngre arbete och därför önskade bli häktad, dels åter att han ville hämnas för att han ej erhöll begärt arbete. Hänvisad till Piteå hospital för observation, led han vid ankomsten dit av hörselvillor, vilka syntes hava börjat redan under vistelsen å försörjningsinrättningen samt fortsatt i rannsakningsfängelset. Hans tillstånd förbättrades emellertid snart å hospitalet, där han till en början ännu led av huvudvärk och även visade sig lättretlig. Redan efter ett par månaders tid voro sålunda alla sjukliga symtom borta, och sedan våren 1914 var han i god jämnvikt och kände sig fullt kry. I slutet av juni s. å. började han på utarbete och några månader senare flyttade han till anstaltens familjevård. Vid min i september 1915 verkställda inspektion av hospitalet i fråga inhämtade jag, att han under hela den tid, han deltagit i arbete, i sitt uppförande icke givit anledning till någon anmärkning, utan varit pålitlig, flitig och ordentlig, så att han varit till stor nytta i trädgården, där han sista året arbetat. Då han sålunda på c. 1 $\frac{1}{3}$  år icke visat några psykotiska symtom, förordade jag i berättelsen över

nämnda inspektion, att han, i enlighet med framställd begäran, finge bli försöks-  
 permitterad. Påföljande månad gjorde direktionen framställning om  $1\frac{1}{2}$  års *per-*  
*mission* för P. och föreslog därvid, att han under permissionstiden skulle anställas  
 som trädgårdsdräng vid hospitalet, så att man bleve i tillfälle ytterligare för-  
 vissa sig om hans sinneshälsa vore stadig, innan han lämnades att utan uppsikt  
 leva sitt liv på egen hand. Framställningen om permission bifölls den 29  
 oktober 1915 av Medicinalstyrelsen, som därvid även medgav, att P. under per-  
 missionstiden finge användas vid trädgårdsarbete å anstalten mot åtnjutande  
 härför av ersättning motsvarande trädgårdsdrängs avlöningsförmåner, medan  
 ifrågavarande trädgårdsdrängsbefattning under tiden stode ledig. (Sedan det  
 blivit upplyst, att P. under hela den tid, han haft arbete som trädgårdsdräng  
 å hospitalet, i alla avseenden skött sig väl och icke visat några symtom å  
 sinnessjukdom, blev han efter permissionstidens slut definitivt utskriven.)

4) O. V. B. från Skorped, f. 1892, intogs å Uppsala hospital den 15 mars  
 1913 för observation och undersökning med anledning därav att han den 4  
 juni 1912 tilldelat en kvinna, C. L., till vilken han stått i förhållande, flera  
 knivhugg och därpå skurit sig själv i halsen och i bröstet (utan att dock  
 någondera av dem fick skador, som voro av betydighet). Som orsak till  
 våldet uppgav B., att C. L., i vilken han blivit förälskad vintern 1911—1912,  
 då de hade tjänst på samma ställe, lovat honom äktenskap men sedan för-  
 nekat detta löfte. Tiden närmast före våldet hade B. fört ett supigt och  
 oregelbundet liv samt vid flera tillfällen hotat att döda C. L. Vid inkomsten  
 till fängelset var B. mycket orolig, grät och pratade för sig själv samt gav  
 orediga och osammanhängande svar. Så småningom blev han emellertid lugnare,  
 men återföll tidvis i samma tillstånd av oro och ängslan. Å hospitalet visade  
 B. till en början en påtagligt deprimerad stämning i förening med hämning,  
 växlande med lindrig oro, vilken särskilt påkom om kvällarna; därvid yppade  
 han ibland hänsyftningsidéer, tyckte att folk såg så underligt på honom, att alla  
 talade om honom, »hade skvaller för sig», »tissel och tassel omkring honom»,  
 o. s. v.; vid andra tillfällen motsvarade tankeinnehållet ett mera rent depressivt  
 tillstånd, i det han yppade en del hypokondriska funderingar; över huvud taget  
 visade han sig de första månaderna mycket känslig för även de minsta rubb-  
 ningar i välbefinnandet. I juli 1913 började han deltaga i utarbetet, men visade  
 under de följande månaderna täta stämningsväxlingar, ena dagen kunde han  
 vara glad och skämsam, andra dagen dyster, slutet, retlig, avvisande, där-  
 vid stundom klagande över abnorma förnimmelser i hjärttrakten. Vid min  
 i december 1914 verkställda inspektion av anstalten inhämtade jag, att B.  
 emellertid från och med 1914 års början visat god jämvikt och därför efter-  
 hand fått särskilda förmåner, såsom att gå fritt på området och understundom  
 även göra besök uti staden, därvid han i regel hemkommit punktligt, liksom  
 han ock hela denna tid ordentligt skött sitt arbete (hade sedan oktober 1913  
 varit sysselsatt å skräddareverkstaden). I berättelsen över nämnda inspek-  
 tion tillstyrkte jag den av honom vid densamma framställda begäran om  
 utskrivning, enär det, då han *efter 1913 års utgång icke visat några psykotiska*  
*symtom*, ej syntes mig indicerat att kvarhålla honom å hospitalet längre än

som vore ändamalsenligt för att han skulle kunna komma ut vid den tid, då arbetsmöjligheterna äro störst. I början av juni 1915 gjorde direktionen därpå framställning om B:s utskrivning, vilken också godkändes av Medicinalstyrelsen genom beslut den 11 juni 1915.

5) J. V. V. från Stockholm, f. 1880, intogs den 7 april 1915 å Stockholms hospital efter att ha blivit förklarad straffri för bedrägeri. Hans förhistoria var följande: Efter att ha genomgått folkskolan och blivit konfirmerad, var han först springpojke, därpå bokbindarelärling, så bokhållare och slutligen egen handlande. År 1908 blev han på anmälan av sin förre principal häktad såsom misstänkt för stöld av en större penningsumma. Han blev visserligen frikänd härför, men fick sitta i rannsakningshäkte i 5 månader, varunder han drabbades av sinnessjukdom, vilken fortfor även en tid efter det han blivit frigiven. Han blev sålunda, efter att ha blivit tilltalad för våren 1909 begången misshandel mot sin moder, av Medicinalstyrelsen förklarad därvid hava varit sinnessjuk. Hösten samma år fick han emellertid friskbetyg av läkare och ingick därpå äktenskap. Enligt hustruns uppgift hade han efter giftermålet varit frisk ända till sommaren 1914. Han oroad sig då mycket över krigsutbrottet, var stundom exalterad, stundom nedstämd, hallucinerade och betedde sig virrigt; var en tid stum och meddelade sig endast skriftligen samt vägrade all annan föda än skorpor och mjölk. Så småningom blev han bättre, men sedan han, på grund därav att affären efter krigets utbrott gick mycket dåligt, i oktober 1914 blivit nödsakad göra konkurs, förvärrades åter hans tillstånd. Han häktades dock för vägran att beediga sin konkursstat, men frigavs efter några dagar och vistades sedan hemma till den 4 januari 1915, då han ånyo häktades och blev ställd under åtal för det han rekvirerat varor med hänvisning till förmyndaren för betalning. I fängelset företedde han till en början en hypoman tillståndsbild, men var vid intagningen å hospitalet i början av april redan i god jämvikt. Då han här alltjämt uppträdde fogligt, lugnt och behärskat samt visade god sjukdomsinsikt och ett riktigt bedömande av sina förhållanden, gjorde direktionen i slutet av maj framställning om hans utskrivning, vilken av Medicinalstyrelsen godkändes genom beslut den 4 juni.

6) A. M. Å., brevbärrarhustru från Stockholm, f. 1871; vårdad å Stockholms hospital den 28 april—1 maj 1914 samt den 8 augusti 1914—14 juni 1915. Å., som alltid varit överspänd i religiösa ting, hade före intagningen å Stockholms hospital två gånger vårdats å Långbro sinnessjukhus; intogs där första gången den 8 maj 1911 efter att under ett par veckor ha yppat religionsgrubbel, talat osammanhängande om religiösa ting och hört röster; var å sjukhuset till en början sömnlös, nedstämd och orolig, med stundtals påkommande häftiga utbrott under inverkan av synhallucinationer (såg onda andar); hade även smakhallucinationer (kände svavelsmak) och trodde sig skola bli förgiftad. Efter 1½ vecka blev hon emellertid lugn och redig; utskrevs den 23 maj 1911 tillfrisknad. Emellertid skall hon alltsedan ha varit »konstig, argisint och hysterisk», varför grannarna voro rädda för henne

och sagt sig skola avflytta, om hon finge bo kvar. Hösten 1913 blev hon skild från sin man »till säng och säte» på ett år, varefter mannen till den 1 april 1914 uppsade den av honom förhyrda lägenhet, i vilken hon efter deras separation till en början fick bo kvar. Fast hon ägde kännedom om uppsägelsen, vidtog hon ej några åtgärder för att skaffa sig annan bostad, utan talade om att hon vore förföljd men att hon skulle hämnas grymt. Vid hyres-tidens utgång stängde hon in sig i bostaden och öppnade ej för värden, varför denne, som trodde att hon var sjuk, lät bryta upp dörren, därvid hon kastade peppar i ansiktet på värden och hans medhjälpare. Hon intogs då för andra gången å Långbro sjukhus den 2 april 1914. Efter inkomsten hit uppträdde hon nu fullt ornat, påstod sig vara orättvist behandlad och förföljd, i det man brutit sig in i hennes bostad, vilken hon enligt »Rättens utslag» skulle få disponera till den 1 oktober; ansåg sig ha haft rättighet att handla som hon gjort och sade sig ha kastat peppar i ansiktet på dem, som ville avhysa henne från bostaden, därför att hon »inte hade något annat vapen»; hade en del religiösa talesätt, rörande sig om hennes nära förhållande till Gud, ansåg sig vara en utmärkt människa (»kärleken själv») och påstod sig vara allmänt omtyckt av grannarna, medan mannen, som varit henne otrogen (vilket varit anledningen till skilsmässan), hotade henne, liksom och hans bekanta gjorde, vilka sagt att hon skulle mördas, hudflängas, o. s. v. Under den fortsatta vistelsen å anstalten var hon alltjämt lugn och arbetade flitigt, men saknade alldeles förståelse för situationen, ansåg sig ej vara sinnessjuk och ej heller vid förra vistelsen därstädes hava varit det, utan ville förklara sitt uppförande därunder såsom verkan av en insprutning hon fått. Då hon emellertid lovade att förhålla sig lugn och ej förorätta någon, blev hon den 19 april 1914 som förbättrad utskriven till en väninna, som lovat mot-taga henne. Emellertid grämde hon sig över att ha blivit vräkt från bo-staden, fast mannen, enligt hennes påstående, inför Rätten lovat henne få bo kvar till den 1 oktober 1914, och kunde ej förstå att v.-värden haft rättig-het att taga upp polis för att vräka henne utan att först ha fått vräknings-dom på henne. Hon tyckte sig därför ha rättighet att hämnas och begav sig den 27 april 1914 upp till v.-värden, hos vilken hon ur en medhavd flaska hällde ut sprit på tamburgolvet och tände eld på spriten, varefter hon av-lägsnade sig. Följande morgon infann sig polisen hos henne och förde henne, sedan tillkallad läkare förklarar henne sinnessjuk, till Stockholms hospital. Då hon emellertid här protesterade mot intagningen och begärde bli åtalad för sitt ovannämnda handlingssätt, blev hon på anmodan av överläkaren efter några dagar avhämtad av detektiva polisen samt häktad och ställd under åtal. I fängelset var hon orolig, nedstämd och missnöjd, klagade över de orättvisor, som begåtts mot henne, och att för henne, Guds brud, ej finnes annan plats än »fängelse eller dårhus», sade sig ha tänt på spriten ej för att skada utan för att hennes sak icke skulle bli nedtystad, men menade dock att hon t. o. m. skulle haft rättighet att skjuta ned sin husvärd, som brutit sig in hos henne, ty hon vore »av Gud utsedd att strida för rätt och sanning». Sedan Å. efter av vederbörande fängelseläkare och av Medicinalstyrelsen avgivna utlåtanden

blivit på grund av sinnessjukdom förklarad straffri, intogs hon den 8 augusti 1914 åter å Stockholms hospital. Hon var nu nöjd att ha kommit tillbaka hit och få slippa fängelsecellen, uppförde sig lugnt och stilla samt sysselsatte sig flitigt med handarbete och var alltid hjälpsam; mot sjukvårdspersonalen kunde hon dock ibland visa sig ganska irriterad, därest ej hennes önskingar uppfylldes, och begagnade därvid gärna religiösa talesätt, hotande med Guds straff. Vid min i slutet av 1914 verkställda inspektion av hospitalet hade jag ett samtal med Å., vid vilket hon ej ville vidgå, att hon stode i närmare förhållande till Gud än andra troende, och sade att vad hon om detta sitt förhållande yttrat endast vore bildligt menat. Under den fortsatta vistelsen å anstalten gav hennes uppförande icke anledning till någon anmärkning; hon var lugn och behärskad, en smula sorgbundet stämd på grund av det öde, som enligt hennes mening orättvist drabbat henne, men tacksam för allt, som gjordes för henne, röjde ett fylligt och rörligt affektliv och företedde ej några schizofrena symtom. Sedan överläkaren, professor Gadelius, i slutet av maj 1915 avgivit intyg, att Å. sedan åtskilliga månader måste anses vara från sin sjukdom återställd och ej längre i behov av vård å hospital, gjorde direktionen framställning om hennes utskrivning, på grund varav Medicinalstyrelsen den 4 juni 1915 beslöt medgiva permission för Å. till årets slut. (Sedan det blivit upplyst, att Å. visat sig stilla och och skötsam under permissionstiden, blev hon därpå efter dennas utgång utskrivnen från hospitalet.)

I flera föregående årsberättelser har jag med anförande av exempel framhållit det inkonsekventa däri, att utskrivning av till kategorien »otillräkneligförklarade» hörande kriminalpatienter enligt gällande bestämmelser skall underställas Medicinalstyrelsens prövning, endast därest intagning å en *statens* sinnessjukanstalt ägt rum, men icke när en dylik patient blivit intagen å en stads sinnessjukavdelning eller en länsupptagningsanstalt. *Icke heller frigivning direkt från fängelset av en »otillräkneligförklarad» borde emellertid någonsin äga rum, med mindre detta av Medicinalstyrelsen i infortrat yttrande tillstyrkts.* Behovet av en dylik bestämmelse införande i en ny sinnessjukstadga kan jag illustrera med några exempel från den under redogörelseåret härutinnan erhållna erfarenheten. Fallen i fråga äro följande: 1) J. P. N.-Å., f. 1889, blev i av Medicinalstyrelsen, med anledning därav att han i rusigt tillstånd begått våldtäkt mot en 60-årig kvinna, infortrat yttrande, som avgavs i januari 1913, förklarad vid detta brotts begående hava på grund av bristande psykisk utveckling varit i saknad av förståndets *fulla* bruk; han blev därpå dömd till 8 månaders straffarbete; någon tid efter dettas avtjänande blev han (i februari 1914) för förfalskningsbrott dömd till 6 månaders straffarbete, kort efter frigivandet från vilket han ånyo häktades för ett tidigare begånget förfalskningsbrott. I betraktande av den straffoemottaglighet. denne imbecille yngling visat, i det att han kort efter det första straffet begick nytt brott, förklarades han nu av Medicinalstyrelsen, vars yttrande ånyo begärts, på grund av bristande psykisk utveckling hava varit i saknad av förståndets bruk samt vara *i behov av vård å sinnessjukanstalt. Trots*

detta Medicinalstyrelsens utlåtande blev N.-A. emellertid, sedan han på grund detsamma den 18 december 1914 förklarats straffri för nu ifrågavarande brott, av Konungens befallningshavande i Västernorrlands län i slutet av jannari 1915, efter det ansökan om hospitalsvård dock först blivit ingiven, hemsänd till sin i samma län belägna hemort, varvid är att märka, att det vid Härnösands centralfångelse finnes en särskild sinnessjukavdelning, dit åtskilliga straffriförklarade översänts från andra läns fångelser för att få vård under den tid, de måste vänta på inträde å sinnessjukanstalt. Då N.-Å. i hemorten visade sig mycket opålitlig och lögnaktig, så att det var mycket svårt att få lämplig vård och husrum för honom, enär kommunen icke äger någon arbetsinrättning, gjorde kommunalordföranden med anmälan om dessa förhållanden framställning till Konungens befallningshavande, att plats å hospitalet i Härnösand måtte skaffas N.-Å. Efter ny påminnelse härom till överläkaren därstädes blev N.-Å. i september 1915 intagen å hospitalet. Här visade han sig emellertid så opålitlig, hotfull och våldsam, att han befanns icke lämpligen kunna vårdas å denna anstalt. Han blev därför sedermera på förslag av undertecknad överflyttad till säkerhetspaviljongen vid Sätters hospital. 2) A. S. från Jämshög; efter att i november 1910 ha blivit sinnessjuk, anmäldes han i januari 1911 till hospital; i avvaktan på plats å sådant blev han insatt i cell å fattiggården, därifrån han emellertid i juni s. å. rymde. I maj 1913 begick han en stöld, för vilken han häktades. Efter straffriförklaringen blev han emellertid av Konungens befallningshavande hemsänd, varför vederbörande fattigvårdsstyrelse gjorde förnyad anmälan om hospitalsvård, varpå han slutligen blev intagen å Västerviks hospital. 3) S. A. H. A., född 1882; blev 1903 dömd för 1:a resan stöld, 1911 för våldtäktsförsök och 1914 för bedrägeribrott. I november s. å. började A. under avtjänande av det för sistnämnda brott honom ådömda straffet att visa tydliga tecken på sinnessjukdom, men synes likväl icke hava blivit anmäld till hospital; i varje fall överlämnades han vid strafftidens slut till hemstadens försörjningsinrättning. Därifrån lössläpptes han emellertid efter ett par dagars observation, då han visade sig lugn och icke yppade några falska föreställningar. Uppenbarligen hade han dock varit behärskad av sådana, ity att han — i avsikt att söka träffa en på annan ort boende rik änka, som han alltifrån sjukdomens början påstått skulle ha lovat honom äktenskap — reste till ifrågavarande ort, där han genast begick en stöld. Sedan han härför blivit häktad, infordrades så av fångelseläkaren utlåtande, av vilket framgick, att A. alltjämt företedde samma sjukdomsbild som under strafftiden. Efter straffriförklaringen ingav Konungens befallningshavande emellertid icke ansökan om hospitalsvård för honom, utan överlämnade honom till hemstaden, där han nu åter blev intagen på försörjningsinrättningen, varpå fattigvårdsstyrelsen anmälde honom till hospital.

Sistnämnda fall utgör i övrigt även ett exempel på nuvarande brister uti vården av sinnessjuka straffångar. Till belysande av den bristande omvårdnaden om sådana kan ännu ett fall anföras: O. E. G. L., som dömts till 6½ års straffarbete för sedlighetsbrott, visade sig redan vid början av straf-

fets avtjänande, i mars 1911, grubblande och deprimerad samt började på sommaren s. å. lida av synvillor, vartill sedan även kommo tankevillor. Trots den sålunda redan sommaren 1911 tydligt manifesterade sinnessjukdomen, gjordes ansökan till hospital för denne patient först i september 1913, sedan han i maj s. å., till vilken tid han fick fortsätta enrumsstraffet, enligt Fångvårdsstyrelsens beslut blivit överförd till gemensambetsfängelse, där han sedan fick vistas ett par år, innan han erhöll plats å hospital.

Här må slutligen anföras ett fall, som ger anledning beakta behovet av ett tillägg till sinnessjukstadgans § 53, mom. 2. Fallet är följande: Nanny M. A., från Gudmundrå, f. 1893, häktades 1910 för mordbrand, därvid Medicinalstyrelsen i infordrat utlåtande förklarade henne på grund av psykisk undermålighet, särskilt i moraliskt hänseende, vara i saknad av förståndets fulla bruk, varefter hon, då Rätten i sitt utslag tillämpade strafflagens kap. V, 3 §, blev intagen å Viebecks skyddshem för flickor. Under vistelsen därstädes led hon av periodiskt återkommande dysterhet och inbundenhet med anfall, varunder hon visade begär att slå sönder, anlägga eld, ävensom skada sig själv. Hon blev med anledning härav, sedan bilagan A för henne utfärdats, i maj 1912 intagen å Västerviks hospital, där till en början samma periodicitet gav sig tillkänna. I maj 1915 överflyttad till Härnösands hospital, visade hon sig här lugn och stilla, varför de närboende anhörigas begäran att få taga hem henne på permission blev bifallen. Då hon hemma visade sig frisk och arbetsför — hon hade även å hospitalet varit duktig i arbete — gjordes därpå framställning om hennes utskrivning, som ock blev bifallen. Något hinder för direkt hemsändande från hospitalet fanns ju icke i detta fall, då flickan i fråga redan överskridit den ålder, före vilken elev vid tvångsuppfostringsanstalt enligt lagen angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran skall vara från anstalten utskrivna. Skulle däremot inträffa, att från tvångsuppfostringsanstalt till hospital överflyttad person tillfrisknar före nämnda ålder, skall naturligtvis återsändande till tvångsuppfostringsanstalten äga rum. En föreskrift härom torde därför böra medtagas, då revision sker av den nuvarande sinnessjukstadgan, vilken ju blev utfärdad före tillkomsten av ovannämnda lag.

En av de under redogörelseåret inspekterade *enskilda anstalterna för sinnessjuka*, nämligen Jakobsdal invid Göteborg, hade några veckor före mitt besök därstädes erhållit ny ägare, i det att den förutvarande innehavarinna av denna anstalt den 1 november 1915 överlätit densamma till Betaniastiftelsen i Göteborg (en stiftelse för utbildande av sjuksköterskor). Då stiftelsen till föreståndarinna å Jakobsdal utsett en av sina sköterskor, som under flera år varit anställd vid Göteborgs hospital, först som översköterska och därpå som föreståndarinna å 1:a klass, har anstalten i fråga därmed kommit under bättre ledning än den förut haft. Den i förra årsberättelsen omnämnda svårigheten att få fall som lämpa sig för en mindre, enskild sinnessjukanstalt hade emellertid här alltså gjort sig gällande, i det anstalten



merendels fått mottaga mer eller mindre nyinsjuknade, därav flera ganska svårskötta. Även å Solliden vid Åkarp hade inkommit patienter, för vilka vård åt ett större sinnessjukhus varit lämpligare. Däremot hade icke till någon av nu nämnda anstalter blivit anmäld någon från hospital som förbättrad eller obotlig utskreven lugnare patient, vilken kategori av sinnessjuka ju dock bäst passar för dessa mindre, enskilda sinnessjukanstalter.

Å samtliga enskilda anstalter, som av mig under året besöktes, funnos ett flertal platser lediga. Detta för några av dessa anstalter nära nog permanenta förhållande, vilket med hänsyn till den rådande platsbristen är nog så anmärkningsvärt, beror, som i tidigare årsberättelser framhållits — förutom möjligen på de relativt höga avgifterna, särskilt kännbara under nuv. dyrtid — uppenbarligen framför allt därpå, att alla de för intagning å stats-hospital nödiga handlingarna också fordras för intagning å enskild sinnessjukanstalt, varav de anhöriga ofta draga den slutsatsen, att vården är »likadan som på hospital» d. v. s. »mindre fri», en uppfattning, som givetvis sammanhänger med den oriktiga föreställning man i allmänhet har om sinnessjukvård.

I fråga om de vid länslasarett belägna *upptagningsavdelningarna*, som under redogörelseåret blevo inspekterade, är följande att anföra.

Besöket å *Stockholms stads sinnessjukhus å Långbro* var närmast föranlett av en från hälsovårdsnämnden ingiven framställning att få en där vårdad patient övertflyttad till någon av statens säkerhetspaviljonger. Patienten i fråga, en paranoiker, som före sinnessjukdomens början upprepade gånger varit straffad för stöld och våld och senast blivit dömd till två månaders fängelse för våld — därvid han emellertid, anmärkningsvärt nog, redan varit sinnessjuk sedan c. 1 års tid — hade å Långbro sjukhus, dit han vid strafftidens slut övertflyttats från fängelset å Långholmen, visat sig synnerligen lättretlig samt både överfallit medpatienter och hotat personalen till livet, varför han måst hållas isolerad på sitt rum dag och natt. Då för en dylik patient säkerhetspaviljong bäst lämpar sig ej minst med hänsyn till möjligheterna att något kunna komma ut i friska luften, i det att den ena av de två promenadgårdar, som finnas vid våra säkerhetspaviljonger, brukar vid behov användas för en i sänder av sådana patienter, som ständigt behöva hållas avskilda från de andra, förordade jag att patienten i fråga måtte övertflyttas till säkerhetspaviljongen vid Västerviks hospital, när plats därstädes bleve ledig. Detta beslöts sedan också av Medicinalstyrelsen, utan att övertflyttningen dock ännu kunnat ske på grund av brist på plats därstädes (jämför ovan sid. 51).

Vid inspektionen granskade jag intagningshandlingarna rörande de under det gångna året å anstalten intagna. Beträffande de från Stockholms hospital övertflyttade utgjordes de av den därstädes förda sjukjournalen. I allmänhet förelågo för de från andra sjukhus övertflyttade fullständiga intagningshandlingar liksom även för de från stadens arbetsinrättning, fängelser m. fl. inrättningar direkt övertflyttade. Däremot hade beträffande några från

sinnessjukavdelningarna vid Göteborgs och Malmö försörjningsinrättningar till Stockholm hemsända patienter endast erhållits uppgift å tiden, de där varit intagna, men ingen upplysning om sjukdomens uppkomst och utveckling lämnats. Någon föreskrift finnes ju för närvarande ej att vid överflyttning från den ena stadens sinnessjukanstalt till den andras sjukjournal eller avskrift av sådan skall medfölja, men i samband med en bestämmelse, att sjukjournal bör föras vid varje kommunal sinnessjukavdelning, bör givetvis uti en ny sinnessjukstadga föreskrivas, att avskrift av sådan bör medfölja vid överflyttning från en sinnessjukanstalt (den må i övrigt vara statlig, kommunal eller enskild) till en annan. Ett av de å Långbro intagna fallen visar ock på behovet av en annan bestämmelse, nämligen att läkaren å tvångsarbetsanstalt skall föra sjukjournal över tvångsarbetsfångar, som drabbas av sinnessjukdom. I åsyftade fall hade nämligen en tvångsarbetsfånge hemsänts med endast en enkel läkarattest, som intygade förhandenvaron av sinnessjukdom och arbetsförmåga, utan att de ringaste upplysningar lämnades om sjukdomens symtom. Att det kan hava sina stora svårigheter för en läkare, som ej själv varit i tillfälle iakttaga sjukdomens utveckling, att i dylikt fall utfärda bilagan A utan att hava erhållit en redogörelse för sjukdomen av den läkare, som konstaterat densammes befintlighet, ligger i sakens natur. Ifrågavarande patient inkom också å Långbro sjukhus utan att anstaltsläkarna fingo någon kännedom om förhistorien, om vilken icke heller något var upplyst i den sedermera infordrade, av poliskonstaplar och präst i Stockholm underskrivna bilagan B. Saknaden av all anamnes var i detta fall så mycket olämpligare, som mannen i fråga å sjukhuset icke visade några symptom å sinnessjukdom, varför han efter ett par månader blev utskriven. För de direkt utifrån intagna patienterna hade endast i ett fåtal fall fullständiga intagningshandlingar förelegat. I allmänhet hade intagningarna skett på grund av enkel läkarattest i förening med en polisremiss. Då denna i allmänhet icke varit åtföljd av något protokoll med uppgift å anledningen till eller omständigheterna vid omhändertagandet, hade några upplysningar om patienterna ofta icke erhållits, förr än bilagan B efter en veckas tid eller mer inkommit. I några fall hade först av denna inhämtats, att patienten gjort självmordsförsök, hotat omgivningen med livsfarligt vapen o. d., som det dock kunnat vara av vikt för anstaltsläkaren att hava fått kännedom om omedelbart vid patientens inkomst. I några fall hade bilagan B alls inga upplysningar att lämna, utan voro alla frågor i formuläret besvarade med »okänt». I ett av dessa fall kunde, i saknad av all anamnes, några symtom å sinnessjukdom ej med säkerhet konstateras, men föreföll det sannolikt att dissimulering förelåg, varför det blev nödvändigt att taga reda på en person, som närmare kände mannen i fråga, och av honom inhämta närmare upplysningar. Understundom kan det sålunda vara förenat med stora olägenheter för anstaltsläkaren att icke vid intagningen få någon kännedom om sina patienter. Denna olägenhet skulle väl dock i någon mån bliva avhjälpt, därest polisremissen alltid vore åtföljd av ett polisprotokoll av ovan antytt innehåll, men hade sådant medsänts endast beträffande ett relativt fåtal fall.

Besöket å *Katarina sjukhus* ägde rum med anledning av från en därstädes intagen patient inkommen skrivelse med klagomål över att han, fastän frisk, kvarhölls å sjukhuset. Av min undersökning framgick emellertid, att han både var sinnessjuk och fortfarande i behov av anstaltsvård.

*Länsupptagningsavdelningarna vid hospitalen i Lund, Växjö, Västervik, Vänersborg, Kristinehamn, Uppsala, Säter och Härnösand* hava inspekterats i samband med inspektion av dessa hospital, liksom också Göteborgs stads vid Göteborgs hospital belägna upptagningsavdelning i samband med denna anstalt.

Inspektionen av *Kristianstads läns upptagningsanstalt* (som har 46 platser) ägde rum med anledning därav att Medicinalstyrelsen, på grund av i dagspressen influtna uppgifter om misshandel och vanvård av de därstädes intagna, givit mig i uppdrag att verkställa undersökning beträffande de sålunda uppgivna förhållandena. I samband med inspektionen hölls sammanträde med anstaltens nuv. och förutv. läkare, till vilket i övrigt de personer, som kunde antagas hava något av vikt för frågans bedömande att anföra, blivt anmodade infinna sig. Av de sålunda företagna förhören, vid vilka en av Medicinalstyrelsens juridiskt bildade tjänstemän var närvarande som sekreterare, framgick, att tidningsuppgifterna i fråga varit i hög grad överdrivna, i det att misshandel å patienter — så vitt utrönas kunde — ägt rum endast en gång, därvid den skyldige blivt avskedad, och något som kunde betecknas som vanvård icke förekommit, om också behandlingen av mera svårskötta patienter icke varit så tvångsfri, som den numera brukar vara å våra större sinnessjukanstalter, något som emellertid i allmänhet icke är möjligt åstadkomma å upptagningsanstalter med dess mera begränsade resurser. Synbarligen hade här under det gångna året vårdats synnerligen svårskötta patienter; en av dessa, som sedermera blev överflyttad till Lunds hospital, hade vid ett tillfälle försökt strypa vårdaren å avdelningen, och personalen hade allt emellanåt varit utsatt för överfall av patienterna. Vid sådant förhållande ansåg jag mig icke kunna göra någon anmärkning därpå, att en mycket opålitlig patient under sina orostider blivt belagd med tvångsströja, då understundom endast en skötare fanns å avdelningen, där han vårdades. För att man i görligaste mån måtte kunna inskränka användningen av tvångsmedel, förordade jag emellertid uti min inspektionsberättelse, att ytterligare en manlig vårdare bleve anställd, varom sjukhusets direktör, som även är läkare vid upptagningsanstalten, vid besöket ock lovade gå i författning. — Även å *länsupptagningsanstalterna* vid lasaretten i *Umeå* (20 platser) och *Eksjö* (40 platser) hade mycket svårskötta patienter inkommit, så att man icke heller här kunnat reda sig utan skyddsåtgärder. Vid mitt besök å förstnämnda anstalt fanns en kvinnlig sinnessjuk med svår förstörelselusta isolerad i enkelrum och en manlig blind sinnesslös, som ävenledes vårdades sänliggande i enkelrum, var därjämte iklädd tvångsströja för att han skulle förhindras skada sig själv; den sistnämnde, som förut varit intagen å *Drottning Sofias stiftelses asylavdelning*, men därifrån blivt utskriven, då han icke kunde vårdas med därvarande resurser, tillhör ju icke

den kategori, som enligt gällande författning skall vårdas å länsupptagningsavdelning för sinnessjuka, men då vård omöjligt kan beredas en sådan på samma gång hjälplös och svårskött patient inom kommunen, blir det ju dock en av förhållandenas makt tvingande nödvändighet att låta honom kvarstanna å upptagningsanstalten i fråga, tills plats å statsanstalt kan honom beredas (vilket — om icke förr — ju alltid blir fallet, då den av riksdagen beslutade anstalten för blinda med komplicerat lyte blivit färdig). — Å *upptagningsanstalten i Eksjö* funnos vid professor Svensons besök därstädes fyra manliga patienter intagna, vilka genom våldsamhetsutbrott och opålitlighet voro farliga för omgivningen och därför erbjödo de största svårigheter för vårdande å en avdelning som den ifrågavarande med å vardera könssidan. allenast ett för alla gemensamt dag- och matrum. I sin inspektionsberättelse föreslog professor Svenson, för att det skulle bli möjligt att på dagarna till olika lokaler skilja lugnare och oroligare patienter, att genom ett delvis med glas försett dörrparti låta avdela vardera könssidans dagkorridor i tvenne rum, varjämte däri framhölls behovet av dels särskilt expeditions- och undersökningsrum för läkaren och dels ett diskrum å vardera könssidan (då i brist härpå diskningen måste ske i badrummen), vilka lokaler möjligen skulle kunna erhållas genom personalrums förflyttning till vinden. Även uttalade sig professor Svenson för anställandet av en skolad sinnessjuksköterska som föreståndarinna för hela upptagningsavdelningen, då sådan saknades, i det att här fanns personal endast särskilt för varje könssida, medan däremot å de två ovannämnda upptagningsanstalterna den närmaste tillsynen över båda könssidorna utövas av en sinnessjuksköterska (å den större av dessa anstalter benämnd föreståndarinna, å den mindre översköterska). — Vid mitt besök å *Luleå lasarett* fann jag de därstädes för förvaring av sinnessjuka befintliga (i årsberättelsen för 1910 närmare omnämnda) cellerna i sitt gamla fängelseliknande skick; visserligen stodo de tomma och upplystes det, att de kommo till användning endast i yttersta nödfall, men då det måste betecknas som ett rent barbari att för sinnessjuka använda sådana förvaringsrum, förordade jag i min inspektionsberättelse anordnandet av en härför mera lämpad lokal genom två cellers sammanslagning till ett rum och fönstergluggarnas nedhuggande.

*Malmöhus läns provisoriska sinnessjukanstalt*, vartill apterats tvenne i närheten av Ramlösa station utanför Hälsingborg belägna villor, som genom nådigt brev den 28 februari 1914 blivit för uppgiften godkända intill utgången av år 1918, hade blivit öppnad på sommaren 1914, i det den för kvinnliga patienter avsedda villan blivit tagen i bruk i juni och villan för manliga patienter i juli 1914. Anstalten besökes av läkaren i regel två gånger i veckan. Båda dess avdelningar ha en gemensam översköterska, medan sjukvårdspersonalen (till bostäder åt vilka inretts en tredje, anstalten tillhörande mindre villa) i övrigt vid mitt besök utgjordes: inom villan för kvinnliga patienter, vars platsantal är bestämt till 23, av 4 sköterskor, därav tre med dag- och en med nattjänstgöring, samt inom villan för manliga patienter, vars platsantal är bestämt till 21, av 3 manliga vårdare och 1 sköterska med nattvakts-

tjänstgöringen gående i tur på samtliga fyra. Av vårdarna, bland vilka en är trädgårdskunnig, bruka 1 å 2 vara med ute och leda de manliga patienternas arbete utomhus. Till anstalten hör nämligen 1½ tunnland köks-trädgård, där några av patienterna vid inspektionstillfället voro i arbete; vidare voro tvenne patienter sysselsatta med skötseln av ett litet svinhus, som uppförts vid anstalten. Tack vare anstaltens förläggande till landet hade här alltså kunnat sörjas för de manliga patienternas sysselsättning på ett helt annat sätt än som brukar vara möjligt vid länsupptagningsanstalterna för sinnessjuka. För de manliga patienter, som icke kunna deltaga i utarbete, finnes inhägnad promenadgård, liksom sådan ock är anordnad vid villan för kvinnliga patienter.

Som villkor för här ifrågasvarande provisoriska upptagningsanstalts godkännande är bestämt, att länet skall för oroliga patienter disponera 20 platser å *Hälsingborgs stads sinnessjukspaviljong* (med vilken den har gemensam läkare). På dessa platser intagas alltid först de till den provisoriska länsupptagningsanstalten hänvisade patienterna, så att sortering till villorna sker från stadens sinnessjukpaviljong, dit återflyttning vid inträdande oro eller försämring av annan art i det psykiska tillståndet äger rum. För att av platserna i Hälsingborgs sinnessjukpaviljong kunna upplåta nämnda antal till länet, hade förändringar för åstadkommande av större platsantal inom densamma måst vidtagas. Dessa förändringar (vilka diskuterades redan vid min förra inspektion) hade bestått däri, att det för lugnare patienter avsedda dagrummet å den till nedre botten förlagda manssidan — av vars patienter ett avsevärt antal bruka vara sysselsatta dels å verkstadsrummet och dels utomhus — hade blivit delat i tvenne rum, därav endast det mindre användes till dagrum för lugnare manliga patienter (vid behov jämte angränsande för hela manssidan avsedda matrum), medan det större apterats till sovrum med 10 sängar, i samband varmed här på byggnadens baksida gjorts en liten tillbyggnad, förmedelst vilken utgång genom förrummet framför de här belägna enkelrummen direkt till trappan, utan passage genom det nya sovrummet, erhållits. Då emellertid genom nämnda förändring ökningen i platsantalet kommit allenast manssidan till godo, medan behovet av platsökning visat sig störst å kvinnosidan, hade till denna i övrigt till övre våningen förlagda könssida lagts dels ett av manssidans sovrum (avsett för 5, men belagt med 7 sängar) och dels ett bredvid detta sovrum beläget mindre rum, som ursprungligen varit toaletterum men, då det ej behövdes för detta ändamål, sedermera apterats till sovrum med 3 sängar. Enligt vad det upplystes, passera de kvinnliga patienter, som sålunda fått sina sovplatser å manssidan, genom den mellan de båda våningarnas diskrum belägna spiraltrappan, på morgnarna innan de manliga patienterna kommit ut på dagrummet och på kvällarna först sedan dessa senare redan gått till sängs. Med hänsyn därtill att det å nedre botten oftast är manlig nattvakt och det måste anses olämpligt, att sådan nattetid kan gå in på sovsalar för kvinnliga patienter, överenskomms vid inspektionen, att dörrarna till nedre våningens ovannämnda, för kvinnliga patienter använda sovrum skulle erhålla extra s. k. patentlås,

till vilka endast den kvinnliga sjukvårdspersonalen finge ha nyckel. — Genom ovannämnda tillökning av sovlokaler och genom hårdare beläggning av förutvarande sovrum (med 10, undantagsvis ända till 12 sängar i de större, ursprungligen för 8 avsedda, samt 6 å 7 i de mindre, som varit avsedda för 5) hade antalet platser uti sinnessjukpaviljongen kunnat ökas från ursprungligen beräknade 64 till 92. Vid inspektionstillfället voro endast tre av dessa platser lediga, i det här då vårdades 89 patienter, därav 42 män och 47 kvinnor. Omsättningen å paviljongen hade varit avsevärd, sedan den blivit en första-hands-upptagningsstation för alla till den provisoriska länsanstalten hänvisade; under år 1915 hade sålunda intagningarnas antal utgjort icke mindre än 113 (därav dock ett 20-tal gällt fall av mera kortvarig alkoholpsykos). För beredande av de arbetsföra manliga patienterna nödig sysselsättning utomhus hade ytterligare ett jordområde från försörjningsinrättningen överlåtits till sinnessjukavdelningen, vilket område var i sin helhet inhägnat och lagt i trädgård. Med anledning av ökningen i antalet platser hade sjukvårdspersonalen även ökats, i det sedan förra inspektionen tillkommit en skötare och en sköterska, och utgjordes deusamma av — förutom förestånderskan — å kvinnosidan 7 sköterskor, vilka med undantag av en, som är s. k. ansvarig avdelningssköterska, i tur och ordning bestrida nattjänstgöringen å övre våningen, samt å manssidan 4 skötare och 1 sköterska, vilka samtliga fem tura med nattvaktstjänstgöringen å nedre våningen. Läkaren gör daglig rond å paviljongen och för journal över varje patient.

Vid ingen av övriga av mig under redogörelseåret inspekterade *till försörjningsinrättning hörande sinnessjukavdelningar* voro sjukjournaler förda över de här intagna. Vid *Jönköpings stads sinnessjukavdelning* hade emellertid sedan mitt förra besök den ordningen blivit införd, att när ansökan göres till hospital — och detta hade i regel skett beträffande varje nyinkommet fall — toges en avskrift av bilagan A för förvaring å avdelningen. Någon ändring i de lokala förhållandena hade ej ägt rum sedan förra inspektionen (år 1911), då båda könssidorna (vilka äro beräknade för ett platsantal av vardera 14) voro något överbelagda. Vid det under redogörelseåret gjorda besöket åter voro några platser lediga å kvinnosidan, medan överbeläggningen å manssidan blivit än större, i det här funnos icke mindre än 20 patienter; för att kunna få plats till så många hade man måst öka antalet sängar å sovsalen, som ursprungligen varit avsedd för 10, till 15 (därav någon dock på natten flyttades ut på dagrummet) samt belägga ett av de fyra enkelrummen med två sängar. Frånsett att utrymmet å manssidan (av vars patienter de fyra dock på dagarna voro ute, sysselsatta med arbete i vedgården) sålunda alltså varit otillräckligt, äro avdelningens lokaler i och för sig tämligen tillfredsställande. — De två övriga under året besökta försörjningsinrättningarna, Ystads och Kristianstads, med vilka städers sinnessjukvård — och i all synnerhet den sistnämnda stadens — det förut varit bedröfligt ställt, hade båda fått nya lokaler för sina sinnessjuka. Vad *Ystad* beträffar, hade inflyttning i dessa lokaler ännu ej ägt rum vid inspektionstillfället, vid tidpunkten för vilken de just blivit färdiga att tagas i bruk, utan voro inrättningens sinnes-

sjuka, till antalet 6 av vardera könet, då ännu kvar i den gamla sjukhusbyggnaden, vars sköterska emellertid, i enlighet med vad jag vid förra inspektionen påyrkat, till sin hjälp erhållit ett avlönat biträde. De nya lokalerna i fråga hade — i enlighet med vad jag vid min förra inspektion föreslagit — anskaffats genom på- och tillbyggnad av ett på något avstånd från inrättningens huvudbyggnad och i dess förlängning beläget hus, som av inrättningen förvärvats. Den sålunda erhållna sinnessjukbyggnaden, till vilken ritningarna blivit uppgjorda efter samråd med undertecknad, har två symmetriskt inredda våningar, av vilka den nedre är avsedd för de manliga och den övre för de kvinnliga patienterna. Vardera könssidan innehåller ett stort dagrum närmast trappan, en sovsal, beräknad för 7 patienter, och två enkelrum, förutom klosett, bad- och tvättrum, förrådsrum och personalrum, varjämte finnes ett i övre våningen på andra sidan trappuppgången beläget, för båda könssidorna gemensamt diskrum. Sinnessjukavdelningen i fråga, som har centraluppvärmning samt elektrisk belysning från staden, rymmer alltså 18 platser, 9 för vardera könet. Lokalerna voro anordnade på ett för uppgiften ändamålsenligt sätt, om man undantager att fönstern i sovrummen och i enkelrummen på grund av ett missförstånd erhållit rutor av matt glas. Tvenne promenadgårdar, en för vardera könet, hade anordnats närmast byggnaden, medan den övriga delen av det med denna följande tomtområdet lämnats öppen för försörjningsinrättningens övriga invånare. — Vad slutligen *Kristianstad* beträffar, hade denna stad fått sin sinnessjukvårdsfråga löst i samband med uppdraget av en ny utanför staden i närheten av länets upptagningsanstalt för sinnessjuka förlagd försörjningsinrättning, vilken erhållit en särskild byggnad för sinnessjuka, som öppnades i september 1915. Denna sinnessjukpaviljong, som har centraluppvärmning medelst varmvatten samt elektrisk belysning från staden, är uppförd i allenast en våning med tvenne från varandra skilda avdelningar, en för vardera könet, med var sin särskilda utgång. Vardera avdelningen består av ett dagrum, en sovsal och trenne enkelrum samt toaletterum med w. c. och ett mindre förrådsrum. Samtliga sjuklokaler äro ljusa med fönster av vanlig höjd, vilka hava rutor av 6 mm:s tjocklek. I såväl dag- som sovrummen äro golven belagda med linoleummatta, medan i enkelrummen, av vilka ett har ingång från avdelningens förstuga och de två direkt från dagrummet, golvbeläggnings utgöres av furustav å asfalt. Å bäggedera könssidorna hade i det närmast toaletterummet belägna enkelrummet, avsett för särskilt svårskött patient, anordnats en väggfast klosett, som tömmes från toaletterummet, i det lucka härför anordnats i väggen. Sovrummen, vilka enligt uppgift beräknats för 5, hade belagts med 6 sängar, men då de hava en ytvidd av  $7 \times 5,6$ , äga de utrymme för 7 platser, vadan alltså vardera könssidan rymmer 10 patienter. Vid inspektionstillfället vårdades här 17 patienter, därav 9 kvinnor och 8 män, av vilka senare en på grund av synnerlig opålitlighet var isolerad. Personalen utgjordes av en översköterska för hela paviljongen samt därjämte en sköterska å kvinnosidan och en manlig vårdare (diakon) å manssidan. För denne senare och översköterskan äro bostadsrum inredda å vinden, medan sköterskan bebor ett mellan de två könssidornas sovrum beläget personalrum

i byggnadens mittelparti, vilket i övrigt upptages av en mellan de två dagrummen löpande korridor med, förutom nämnda sköterskerum, diskkök å ena sidan om huvudingången, samt badrum å den andra. Som av den här lämnade redogörelsen torde framgå, hör Kristianstad numera till det fåtal städer, som erhållit fullt ändamålsenliga lokaler för vården av sina sinnessjuka.

Som medlem av Medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd har jag deltagit i handläggningen av 83 utav de 99 rättspsykiatriska ärenden, som under året blivit avgjorda.

Inom Medicinalstyrelsen har jag, på grund av utav generaldirektören jämlikt 18 § i Medicinalstyrelsens instruktion erhållet uppdrag, utarbetat och föredragit underdånig skrivelse med anledning av nådig remiss angående sakkunnigebetänkande rörande dels vissa författningar och andra viktigare bestämmelser, som vore erforderliga för ett enhetligt ordnande av alkoholistvården, dels ock statens kostnader härför. På en punkt uti Medicinalstyrelsens ifrågavarande yttrande anmälde jag avvikande mening, i det jag uttalade mig för att Medicinalstyrelsen och icke Socialstyrelsen borde vara uppsiktsmyndighet över alkoholistanstalterna.

Vidare har jag deltagit i handläggningen av några större ärenden, nämligen *rörande förslag till löneroglering av de vid hospitalen anställda läkarna* (i vilken fråga jag avgav särskilt yttrande), *rörande förslag till de medicalförfattningar, som föranleddes av den nya lagen om äktenskaps ingående och upplösning, samt rörande fastställande av formulär till intyg för vinnande av lysning eller äktenskapsupplösning.* — Sistnämnda två ärenden, i vilkas handläggning även deltog medlemmen av Medicinalstyrelsens vetenskapliga råd professor *Frey Svenson*, avgjordes i huvudsaklig överensstämmelse med utlåtande, som denne avgivit på grund av uppdrag, han tidigare på året i egenskap av min semestervikarie erhållit.\*

Slutligen må nämnas, att jag den 8 september 1915 erhöi uppdrag att biträda vid den anbefallda utredningen angående den lämpligaste storleken av det planerade nya hospitalet vid Hälsingborg.

Vid tillfälligt förfall för medicinalrådet Stenbeck har jag vid flera tillfällen under några dagar uppehållit hans byråchefsbefattning. Däremot har jag varit hindrad att under hans semester sköta ifrågavarande tjänst på grund av arbete inom de för revision av sinnessjukstadgan tillkallade sakkunniga, varmed jag sammanlagt några månader av året vid sidan av mina tjänstegöromål varit sysselsatt. (Nämnda sakkunniga hava under 1915 avgivit ett flertal smärre utlåtanden, nämligen 1) den 19 februari angående förhållandet mellan vissa bestämmelser i lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 och frågan om statsunderstöd till sinnesslöanstalterna; 2) den 15 maj angående särskilda villkor för utgående av det vid 1914 års senare riksdag be-

\* Utlåtandet är under titeln: »Den nya äktenskapslagens praktiska och medicinska konsekvens» publicerat i Allm. Sv. Läkartidningen 1915, nr 47.



slutade statsunderstöd till arbetshem, som anordnat kontrollerad familjevård för sinnesslöa; 3) den 7 augusti 1915 med förslag till ändringar i sinnessjukstadgan, som syntes av så trängande natur, att därmed icke borde anstå till den slutliga revisionen; 4) den 25 oktober 1915 med förslag till tillägg till §§ 38 och 42 i sinnessjukstadgan, alternativt till ändring av 9 § 4 stycket i lagen om allmän pensionsförsäkring; och 5) den 5 december 1915 med förslag till sådana ändringar i sinnessjukstadgan, som påkallades av den nya äktenskapslagstiftningen.

Semester har jag åtnjutit under följande tider: 4—5 januari, 23 juni—15 juli, 19—24 juli, 5—7 augusti och 10—20 november. Under större delen av min semester uppehölls överinspektörstjänsten av överläkaren vid Uppsala hospital och asyl, professor Frey Svenson, vilken därvid — som ovan nämnts — dels verkställde några inspektioner och dels avgav utlåtande rörande förslag till medicinalförfattningar med anledning av den nya äktenskapslagstiftningen.

*Alfred Petré.*